

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΘΕΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ. ΜΕΘΟΔΟΙ
ΑΜΥΝΑΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΥΦΑΝΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΚΟΤΣΙΛΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Π Α Τ Ρ Α 1996

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	2207
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
----------------	---

ΜΕΡΟΣ 1^ο

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ.....	2
--	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1. ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	4
1.1.1. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ	5
1.1.2. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ, Ο Α. ΣΜΙΤΗ & Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	6
1.1.3. Ο Α.ΣΜΙΤΗ ΚΑΙ Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ	9
1.1.4. Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	12
1.1.5. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1. Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ	15
2.1.1. ΟΙ ΗΠΑ - ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΟΙΚΙΟΠΚΡΑΤΙΑ	16
2.1.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	21
2.1.3. ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΕΣ	23
2.1.4. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΤΡΑΠΕΖΩΝ.....	25
2.1.5. ΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ	33
2.1.6. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20 ^{ου} ΑΙΩΝΑ ΕΩΣ ΤΟ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ	37
3.1.1. ΤΟ "ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ"	38
3.1.2. Η ΕΞΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	41
3.1.3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΑΓΩΓΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	43
3.1.4. Ο ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΑΝΑ- ΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ-Η ΠΑΓΚΟΣΜΟΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ.....	44
3.1.5. Ο Α' ΠΑΓΚ. ΠΟΛΕΜΟΣ-ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ	47
3.1.6. ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΠΟΛΕΜΩΝ-Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1925	49
3.1.7. Ο Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1. ΑΠΟ ΤΟ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΑΡΚΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ	52
--	----

ΜΕΡΟΣ 2^ο

Ο ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ	58
--------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1. ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ. Η ΚΥΡΙΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ	58
1.2. Ο ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ-ΤΟ ΑΓΓΛΟΣΑΞΟΝΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ	59
1.2.1.ΟΙ ΗΠΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80 - R.R.	60
1.2.2.Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΑΧΥΤΗΤΩΝ	66
1.2.3.Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	68
1.2.4.ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ R.R. ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΩΝ ΗΠΑ	70

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1. Ο "ΆΛΛΟΣ" ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ	73
2.2. ΤΟ ΡΗΝΑΝΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ	73
2.2.1.ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ- ΣΥΝΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ & ΚΑΛΗ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΑΥΤΗΣ	75
2.2.2.Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ	77
2.2.3.Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΥΤΩΝ	79
2.2.4.ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ-ΑΞΙΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΡΗΝΑΝΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ	80
2.2.5.Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΡΗΝΑΝΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1. ΠΑΡΕΚΛΙΣΕΙΣ-ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΡΗΝΑΝΙΚΟ-ΙΑΠΩΝΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ	84
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	88
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	91

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η γέννηση της βιομηχανικής κοινωνίας, μιας κοινωνίας που αντικατέστησε τον προυπάρχοντα έως εκείνη τη στιγμή τύπο κοινωνίας που επικρατούσε στις διάφορες ευρύτερες περιοχές της Ευρώπης, είναι προϊόν μιας μακρίας χρονικά διαδικασίας τριών περίπου εκατοντάδων χρόνων.

Σχεδόν ταυτόχρονα με τη γέννηση αυτής, εμφανίζεται κι' αυτό που αργότερα ονομάστηκε «καπιταλιστικό σύστημα» η εξέλιξη του οποίου είχε άμεση σχέση με τη βιομηχανική κοινωνία και το αντίθετο.

Η εξέλιξη αυτού δε γίνεται κάτω από όχι καθαρά οικονομικούς και μόνο παράγοντες αλλά και κάτω από κοινωνικές και πολιτικές συγκυρίες διατηρώντας με αυτές μια άμεση σχέση αλληλοεπίδρασης.

ΜΕΡΟΣ 1^ο

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1. Προς τη Βιομηχανική Επανάσταση

Η επιλογή του χρονικού εκείνου σημείου ενάρξεως των διεργασιών, οι οποίες θα οδηγήσουν σταδιακά από την αγροτική οικονομία στον καπιταλισμό, δεν είναι και τόσο εύκολη στην προκειμένη περίπτωση. Ως αφετηρία θα μπορούσαμε να πάρουμε (όχι και τόσο αυθαίρετα) τους αιώνες από το 14^ο έως 16^ο αιώνα.. Ειδικότερα:

Αύξηση του πληθυσμού σε σχέση με τη σταθερότητα των καλλιεργήσιμων εκτάσεων (ιδιοκτησία σε μεγάλο ποσοστό φεουδαρχών) καθώς και πείνα όπως και επιδημίες που σαρώνουν την Ευρωπαϊκή επικράτεια, οδηγούν στη μετακίνηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού από την ύπαιθρο στις πόλεις, αναζητώντας ασφάλεια και εργασία.

Στοιχείο που οδηγεί στη σταδιακή πληθυσμιακή ισχυροποίηση των πόλεων και στην αποδυνάμωση των φεουδών και των φεουδαρχών κατ'επέκταση.

Η πληθυσμιακή και οικιστική ανάκαμψη των πόλεων συνδιάζεται με την ανάκαμψη της αστικής ζωής καθώς και της λειτουργίας των αγορών αυτών και την εμφάνιση και ανάπτυξη της κοινωνικο-οικονομικής τάξης των εμπόρων.

Οι ανάγκες αυτών οδηγούν σε παραπέρα ανάπτυξη του εμπορίου καθώς και σε αναγκαία ευρύτερη χρήση του χρήματος το οποίο άλλαξε σταδιακά τον τρόπο συναλλαγής.

Αργότερα η συγκρότηση των πρώτων εθνικών κρατών, με αποτέλεσμα φοβερούς πολέμους, θα αποδυναμώσει ακόμα περισσότερο το φεουδαρχικό σύστημα οδηγώντας το και τυπικά πλέον στο θάνατο.

1.1.1. Οι εξελίξεις στην ύπαιθρο

Σχεδόν ταυτόχρονα με αυτές τις μακροχρόνιες εξελίξεις στα αστικά κέντρα, εμφανίζονται ανάλογες σχεδόν εξελίξεις και στην ύπαιθρο.

Οι συνεχώς αυξανόμενες-εξαιτίας των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης-εξεγέρσεις των χωρικών, η αποδυνάμωση και συνακόλουθη αδυναμία των φεουδαρχών σε μερικές περιπτώσεις να επιβληθούν πια αλλά και η επιθυμία τους να αποκτήσουν ρευστό χρήμα, έχουν ως αποτέλεσμα την εκχώρηση μέρους εκτάσεων της περιουσίας τους στους χωρικούς, προς καλλιέργεια, με την υποχρέωση από τους δεύτερους καταβολής προσόδου (ενοικίου) στο φεουδάρχη-ιδιοκτήτη.

Αποτέλεσμα των παραπάνω:

Καλύτερη-αποδοτικότερη καλλιέργεια της γης (μια και ο αγρότης έχει πλέον το συμφέρον γι' αυτό), αύξηση της παραγωγής και βελτίωση της οικονομικής θέσης αυτών των αγροτών, οι οποίοι σιγά-σιγά αρχίζουν να διαθέτουν μέρος των προϊόντων τους στην αγορά με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων για τις ανάγκες τους αλλά και την πληρωμή της προσόδου στο φεουδάρχη ο οποίος με τη σειρά του μπορεί με την πρόσοδο σε χρήμα που τώρα εισπράτει να κινείται στην αγορά και να αποκτά τα προϊόντα τα οποία επιθυμεί. Παράγοντες που με τη σειρά τους υποβοηθούν στην ανάπτυξη του εμπορίου και των αγορών που παραπάνω αναφέραμε.

Με την έναρξη λειτουργίας του προαναφερθέντος συστήματος εκμετάλλευσης της γης δημιουργείται το εξής πρόβλημα:

Το σύνολο της γης που μετέχει στο σύστημα αυτό από μόνο του δεν είναι ικανό να απασχολήσει με το σύστημα των καλλιεργητών-ενοικιαστών το σύνολο των παλαιών δουλοπάροικων-μικροκαλλιεργητών. Έτσι ακολουθείται σε μεγάλο βαθμό η προυπάρχουσα αρχέγονη συνήθεια της κληρονομιάς της περιουσίας

(είτε ιδιόκτητης είτε προς εκμετάλλευση) από τους απόγονους των καλλιεργητών.

Μέρος, των πρώην δουλοπάροικων και χωρικών που είχαν μετακινηθεί στις πόλεις, επέστρεψαν στην ύπαιθρο και χρησιμοποιήθηκαν από αγρότες ως μισθωτοί εργάτες γης.

(Ανάγκη που δημιουργήθηκε και εξαιτίας της ανάπτυξης του εμπορίου σε συνάρτηση με τον εκχρηματισμό της οικονομίας).

Το μεγαλύτερο ποσοστό όμως του αρχικά ακτήμονα μα και του περιπλανώμενου πληθυσμού απορροφάται σιγά-σιγά και αφομοιώνεται από τη βιοτεχνία η οποία μπαίνει σε μια φάση ανάπτυξης που έρχεται σαν εξέλιξη των παραπάνω διαδικασιών και ξεκινά κυρίως από τις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις σε είδη της αναπτυσσόμενης αγοράς.

Η ανάπτυξη της βιοτεχνίας που λαμβάνει χώρο κυρίως στην ύπαιθρο, μια και οι βιοτεχνικές μονάδες των πόλεων οι οποίες προπήρχαν (στο φεουδαρχικό σύστημα) και είχαν οργανωθεί σε συντεχνίες με προνόμια και λειτουργία που κυρίως αναλωνόταν στο να προμηθεύει τους φεουδάρχες με είδη που τους ήταν απαραίτητα, δεν προσφέρονταν για τη νέα μορφή παραγωγής που οι νεοεμφανιζόμενοι αστοί-νεόπλουτοι από το εμπόριο-ήθελαν να εγκαθιδρύσουν καθώς και η εμφάνιση της μισθωτής εργασίας και στην ύπαιθρο είναι δύο βασικά συστατικά εξέλιξης της κοινωνίας που τη φέρνουν πιο κοντά στη «βιομηχανική» επανάσταση.

1.1.2. Τα πρώτα βήματα του καπιταλισμού-Ο ADAM SMITH και η Βιομηχανική Επανάσταση

Οι βιοτέχνες της υπαίθρου είναι αυτές στις οποίες συντελείται μια εντελώς νέα μορφή παραγωγής.

Συγκεκριμένα: Ο αστός επιχειρηματίας δεν είναι πια απλός έμπορος και μόνο.

Αρχίζει να κάνει παραγγελίες για βιοτεχνικά είδη στους ανεξάρτητους βιοτέχνες της υπαίθρου. Στο πρώτο στάδιο η παρουσία του γίνεται μόνο στην αρχή και στο τέλος της παραγωγικής διαδικασίας, δηλαδή δίνει στο βιοτέχνη τις απαιτούμενες για την ολοκλήρωση της παραγγελίας πρώτες ύλες και εμφανίζεται πάλι με το πέρας της παραγωγής, πληρώνοντας το βιοτέχνη με το κομμάτι, επιβάλλοντας ταυτόχρονα την αποκλειστική διάθεση στον ίδιο και μόνο του προϊόντος της παραγωγής την οποία με τη σειρά του ρίχνει στο εμπόριο κατ'αποκλειστικότητα.

Στη διάρκεια του χρόνου, η διαδικασία αυτή, από τη μια πλουτίζει τον ίδιο και από την άλλη οδηγεί σε βαθμιαία υποδούλωση-εξάρτηση προς αυτόν τον ανεξάρτητο βιοτέχνη μια και ο επιχειρηματίας αρχίζει σταδιακά να ελέγχει όχι μόνο τις πρώτες ύλες αλλά και με την κατάτμηση του παραγωγικού έργου που εφαρμόζει σιγά-σιγά (με σκοπό την αύξηση της παραγωγής) τα εργαλεία και την ίδια την εργασία.

Στο στάδιο αυτό ο επιχειρηματίας για να αυξήσει την παραγωγή δεν παραγγέλει πια ολόκληρο προϊόν αλλά τμήματα προϊόντος που αργότερα συναρμολογούνται από άλλους τεχνίτες.

Αποτέλεσμα αυτού είναι ότι ο τεχνίτης αποξενώνεται ουσιαστικά από το προϊόν του αφού εξειδικεύεται στην παραγωγή ενός μόνο τμήματός του και χάνει ταυτόχρονα σιγά-σιγά μέρος της ανεξαρτησίας του.

Το παραπάνω σύστημα που ο αστός άρχισε να εφαρμόζει (και τα αποτελέσματά του) αποτελεί τον πρόδρομο της βιομηχανικής παραγωγής και το πρώτο βήμα για την μετάβαση από τη φεουδαρχία στο «καπιταλιστικό σύστημα».

Η κατασκευή του προϊόντος τμηματικά καθώς και η σταδιακή μετακίνηση τμήματος των πρώην αυτόνομων παραγωγών σε ενιαίους χώρους εργασίας οδηγούν στην εξειδίκευση της εργασίας (η περιβόητη μανιφακτούρα είναι γεγονός).

Η εξειδίκευση οδηγεί στην ανάγκη τελειοποίησης των εργαλείων με σκοπό την ποσοτική αλλά και ποιοτική αύξηση της παραγωγής, η δε συσκέντρωση των πρώην αυτόνομων παραγωγών σε ενιαίους χώρους εργασίας οδηγεί σε μια νέα μορφή τόπου εργασίας πρόδρομου των εργοστασίων.

Στα τέλη περίπου του 17^{ου} αιώνα είναι η εποχή που αρχίζει-κάτω από το βάρος εν μέρη των αναγκών του νέου τρόπου παραγωγής-να ανατέλει η επιστήμη του μηχανικού.

Τότε θεμελιώνονται οι νόμοι της κινήσεως, της πτώσεως των σωμάτων, των αερίων, της ελαστικότητας. Εμφανίζονται οι πρώτες αντλίες καθώς και οι πρώτες θερμικές μηχανές. Τα περισσότερα από αυτά τα επιτεύγματα εμφανίζονται στην Αγγλία. Εκεί είναι που βρίσκονται και οι περισσότεροι από τους εξέχοντες επιστήμονες της περιόδου αυτής.

Στη χώρα του γαιάνθρακα θα εμφανιστεί και η πρώτη θερμική μηχανή του Βάττ και θα τελειοποιηθεί η κλωστική μηχανή δίνοντας τεράστια ώθηση στην υφαντουργεία.

Ταυτόχρονα με αυτά που συμβαίνουν σε τεχνικούς τομείς, πληθυσμιακές και κοινωνικές μεταβολές κάτω από την πίεση οικονομικών μεταβολών-και το αντίστροφο-κάνουν όλη την Ευρώπη να μοιάζει με τεράστιο «εργοτάξιο».

Μέσα σε αυτό το κλίμα διαρκών ανακατατάξεων γράφεται στο 1766 ένα βιβλίο με τίτλο «Μελέτη γύρω από το χαρακτήρα και τις αιτίες του πλούτου των Εθνών» (AN INQUIRY INTO THE NATURE AND CAUSES OF THE WEALTH OF NATIONS) από κάποιο άγνωστο μέχρι τότε Σκωτσέζο τον A.SMITH, βιβλίο το οποίο αργότερα συμπληρώνεται με νέα στοιχεία, αποτέλεσμα της γνωριμίας του SMITH με τον Βενιαμίν Φραγκλίνο.

Βιομηχανική Επανάσταση

- 1733 Ο John Kay (Τζων Κέι) ανέπτυξε την «ιπτάμενη σαίτα» που διπλασίασε την ταχύτητα της ύφανσης.
- 1767 Ο James Hargreaves (Τζέιμς Χάργκρεβζ) εφεύρε την spinning jenny, μειώνοντας οχτώ φορές το χρόνο που χρειάζεται για το κλώσιμο / γνέσιμο της κλωστής.
- 1768 Ο Richard Arkwright (Ρίτσαρντ Ορκράιτ) χρησιμοποίησε τη δύναμη του νερού, για να κινήσει κλωστικές μηχανές. Επειδή το πλαίσιο των μηχανών αυτών ήταν πολύ μεγάλα για τη χρήση τους στα σπίτια, ανέπτυξε το σύστημα των εργοστασίων.
- 1768 Ο Edmond Cartwright (Έντμοντ Καρτράιτ) ανέπτυξε ένα εργαλείο που κινείται με νερό.
- 1769 Ο James Watt (Τζέιμς Ουάτ) τελειοποίησε την ατμομηχανή.
- 1793 Ο Eli Whitney (Ηλái Ουίτνι) ανέπτυξε την εκκοκιστική μηχανή που ξεχώριζε μηχανικά τους σπόρους από τις ίνες.
- 1800 Ο Alessandro Volta (Αλεσάντρο Βόλτα) εφεύρε την μπαταρία ρεύματος.
- 1807 Ο Robert Fulton (Ρόμπερτ Φούλτον) καθέλκυσε με επιτυχία το πρώτο ατμόπλοιο.
- 1814 Ο George Stephenson (Τζώρτζ Στήβενσον) προσάρμοσε την ατμομηχανή, για να κινήσει μια ατμάμαξα.
- 1831 Ο Michael Faraday (Μάικελ Φαραντέι) χρησιμοποίησε το ηλεκτρικό ρεύμα για να θέσει σε λειτουργία μηχανές.
- 1834 Ο Cyrus Mc Cormick (Σάιρους Μακ Κόρμικ) διαμόρφωσε μια εξελιγμένη μορφή θεριστικής μηχανής.
- 1837 Ο John Deere (Τζων Νηερ) κατασκεύασε το πρώτο άροτρο από χάλυβα δίνοντας ώθηση και στη γεωργία και στη βιομηχανία.
- 1839 Ο Charles Goodyear (Τσάρλζ Γκουντγέερ) ανέπτυξε μια μέθοδο επεξεργασίας βουλκανιομού του καουτσούκ, για να αντέχει σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες.
- 1844 Ο Samuel Morse (Σάμουελ Μορς) επινόησε τον πρώτο πρακτικό ηλεκτρικό τηλεγράφο.
- 1856 Ο Henry Bessemer (Χένρυ Μπέσεμερ) και ο William Kelly (Ουίλιαμ Κέλυ) ανέπτυξαν μια μέθοδο μαζικής παραγωγής χάλυβα περνώντας ρεύμα μέσα από το λεκωμένο οίδηρο.
- 1866 Ο Cyrus Field (Σάιρους Φηλντ) εγκατέστησε στον Ατλαντικό ωκεανό το πρώτο καλώδιο για επικοινωνία.
- 1867 Ο George Washington (Τζωρτζ Ουάσινγκτον) εφεύρε το αερόφρενο.
- 1876 Ο Alexander Graham Bell (Αλεξάντερ Γκράχαμ Μπελ) εφεύρε το τηλέφωνο και το ηλεκτρικό φως.
- 1879 Ο Thomas Edison (Τάμας Έντισον) εφεύρε τον ηλεκτρικό λαμπτήρα.
- 1880 Ο George Eastman (Τζωρτζ Έστμαν) τελειοποίησε τη φωτογραφία.
- 1887 Ο Gottlieb Daimler (Γκότλμπ Ντέμπερ) κατασκεύασε το πρώτο αυτοκίνητο.
- 1897 Ο Guglielmo Marconi (Γκουλιέλμο Μαρκόνι) εφεύρε τον ασύρματο.
- 1897 Ο Rudolf Diesel (Ρούντολφ Ντήζελ) τελειοποίησε την μηχανή εσωτερικής καύσης (ντιζελομηχανή).
- 1903 Οι αδελφοί Wright (Ράιτ) έκαναν την πρώτη πετυχημένη πτήση.
- 1939 Ο Hans von Ohain (Χανς βον Οχάιν) ανέπτυξε την αεριοθούμενη μηχανή.

1.1.3. Ο ADAM SMITH & ο «Πλούτος των Εθνών».

Το όνομα του Adam Smith βρίσκεται πάντα στο κέντρο των ιστορικών μελετών γύρω από τα προδρομικά στάδια τόσο της οικονομικής επιστήμης όσο και της επιστήμης της κοινωνιολογίας.

Φυσικά συνεπής με τις τάσεις στο 18^ο αιώνα για γενικές θεωρήσεις, άπλωσε τις παρατηρήσεις του σε όλους σχεδόν τους τομείς του ατομικού και του συλλογικού βίου.

Γεννήθηκε το 1723 στο Κιρκάλντο της Σκωτίας. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης και στο Μπάλιοζ Κόλετζ της Οξφόρδης (1737-1740 & 1740-1746 αντίστοιχα).

Το 1751 σε ηλικία 28 ετών ανέλαβε την έδρα της Λογικής στο Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης και ένα χρόνο μετά την έδρα της Ηθικής.

Το 1759 εκδίδεται το βιβλίο του «Η θεωρία των ηθικών συναισθημάτων» στο οποίο έθετε το ερώτημα πως είναι δυνατόν οι άνθρωποι, κατά κανόνα εγωιστές, να μπορούν να έχουν ηθικά κριτήρια τη στιγμή που προτάσσουν πάντα το συμφέρον τους.

Μετά το 1764 έκανε ένα μεγάλο ταξίδι στην Ηπειρωτική Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γαλλία όπου και γνώρισε κορυφαίους την εποχή εκείνη φιλόσοφους. Ανάμεσά τους ο Βολταίρος και ο γιατρός Κενέ γνωστός για την ενασχόλησή του με την οικονομία και τον «οικονομικό πίνακά» του.

Θεμελιωτής της φυσιοκρατικής σχολής ο Κενέ υποστήριζε ότι ο πλούτος είναι αποτέλεσμα της παραγωγής η οποία κυκλοφορώντας από χέρι σε χέρι είναι για την κοινωνία ότι το αίμα για το σώμα.

Οι απόψεις του γιατρού Κενέ εντυπωσίασαν τον Σμιθ και σύμφωνα με παλαιούς ιστορικούς, αποτέλεσαν το έναυσμα για τη συγγραφή του σημαντικότερου βιβλίου του Σμιθ με τίτλο: «AN INQUIRY INTO THE

NATURE AND CAUSES OF THE WEALTH OF NATIONS» (Ερευνα γύρω από το χαρακτήρα και τις αιτίες του πλούτου των εθνών).

Το βιβλίο γράφτηκε το 1776 και συμπληρώθηκε λίγα χρόνια αργότερα όταν ο Σμίθ γνώρισε τον Βενιαμίν Φραγκλίνο.

Στις οικονομικές και κοινωνιολογικές θεωρίες του Σμίθ, οι οποίες άσκησαν βαθύτατη επίδραση στη διαμόρφωση της μεταγενέστερης οικονομικής και κοινωνικής φιλοσοφίας, αλλά και στην ίδια την οικονομικοκοινωνική πραγματικότητα, περιέχονται απόψεις και θέσεις που διατηρούν ακόμη ένα σημαντικό βαθμό εγκυρότητας και λειτουργικότητας, ιδίως μάλιστα οι απόψεις και θέσεις σχετικά με την εργασία ως την πρώτη πηγή σχηματισμού κεφαλαίου απαραίτητου για την επαύξηση της παραγωγής αγαθών και της προσφοράς υπηρεσιών. Προδρομική επίσης είναι η ανάλυση των διαδικασιών του καταμερισμού και της διαφοροποίησης της εργασίας και των συναφών συνεπειών της πάνω στην όλη οικονομικοκοινωνική δομή η εξέταση των παραγόντων που καθιστούν την εργασία ως παραγωγική ή μη παραγωγική κ.α.

Ως γόνιμα κρίνονται επίσης από την κοινωνιολογία τα μελετήματα του Σμίθ σχετικά με τα συστήματα πολιτικής οικονομίας, τη δικαιοσύνη, τις πηγές της πολιτικής εξουσίας, την εθνική άμυνα και γενικά όλους τους ρυθμιστικούς κοινωνικούς θεσμούς και μηχανισμούς που προσιδιάζουν σε δυναμικές κοινωνίες και οικονομίες.

Όπως ο ίδιος χαρακτηριστικά υπογραμμίζει, δυναμικές και αναπτυγμένες είναι οι κοινωνίες και οικονομίες εκείνες που ρυθμίζουν τις δομές και λειτουργίες τους έτσι, ώστε, ενώ θα υπηρετούνται τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου, το άτομο θα παραμένει ελεύθερο να θέτει προσωπικούς σκοπούς (αν και συνταιριασμένους πάντοτε με τους γενικούς οικονομικοκοινωνικούς προσανατολισμούς και επιδιώξεις) να επιλέγει ελεύθερα τα μέσα για την

επίτευξη των ίδιων του των στόχων, να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες κτλ μέσα στα γενικά πλαίσια τα οποία καθορίζουν οι νόμοι.

Με άλλα λόγια ο Σμίθ είναι ο θεωρητικός της λεγόμενης «ελεύθερης οικονομίας»-των ελεύθερων εκείνων οικονομικών δραστηριοτήτων του ατόμου που δεν επηρεάζεται παρά μόνο από τους γενικούς στόχους της πολιτείας-το γενικό κοινωνικό συμφέρον-και από την ατομική και συλλογική ηθική συνείδηση.

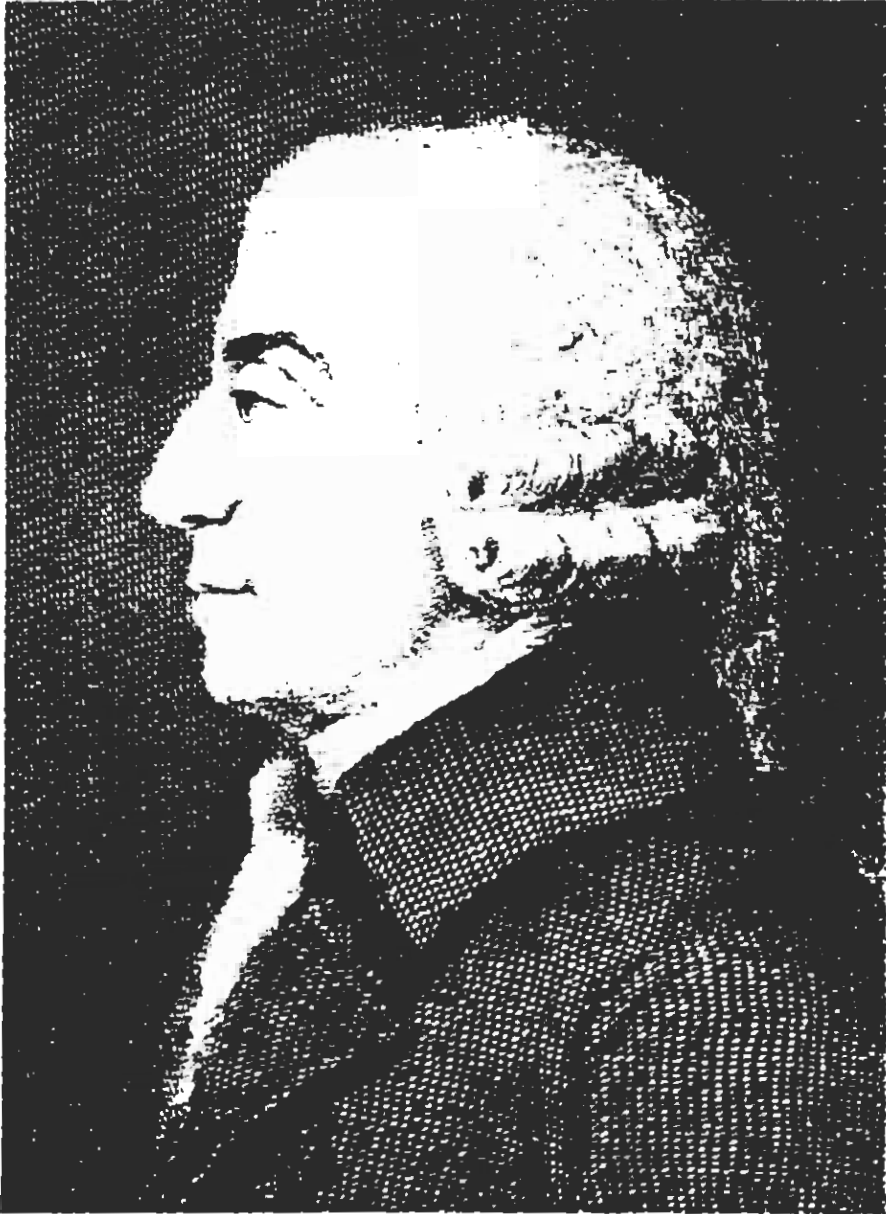
Ο συγγραφέας του «Πλούτου των Εθνών» αναγνωρίζει ότι κάθε φορά που το πνεύμα της ελευθερίας και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας πρυτανεύει στις αποφάσεις τότε οι λύσεις στα διάφορα προβλήματα είναι πιο αποτελεσματικές για την οικονομία και περισσότερο ευνοικές για την κοινωνική πρόοδο.

Σχετικά με την κατανομή της εργασίας υποστηρίζει ότι ναι μεν προάγει την οικονομική αποτελεσματικότητα αλλά σε μεγάλο βαθμό οδηγεί τους εργαζόμενους σε παθητικότητα.

Χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα που ακολουθούν από το έργο του «WEALTH OF NATIONS» που αναφέρονται στο φαινόμενο του καταμερισμού της εργασίας και την επαύξηση της αποδοτικότητάς της:

...Ο καταμερισμός της εργασίας θα μπορούσε να κατανοηθεί καλύτερα, αν μελετούσαμε το φαινόμενο αυτό σε μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις...πχ ένα εργοστάσιο που παράγει καρφίτσες...ένας εργάτης ανειδίκευτος θα μπορούσε, δουλεύοντας μόνος του, να παράγει μια καρφίτσα την ημέρα. Όπως όμως διαμορφώθηκε η παραγωγή σήμερα, με τη χρήση των μηχανών, ένας εργάτης φέρνει το σύρμα, ένας άλλος το ισιώνει....Ετσι, η παραγωγή μιας καρφίτσας είναι έργο που εκτελείται από πολλά ζεύγη χεριών εξειδικευμένων με αποτέλεσμα τα χέρια αυτά να παράγουν πολλά κιλά καρφίτσας την ημέρα....

...Η αύξηση της παραγωγής οφείλεται σε τρία δεδομένα. Πρώτα, η όλο και μεγαλύτερη εξειδίκευση του εργαζομένου...δεύτερο η οικονομία σε χρόνο... και

τρίτο η εφεύρεση πολλών μηχανών που διευκολύνουν και συντομεύουν το έργο.. που επιτρέπουν σε ένα εργάτη να κάνει το έργο πολλών....

....Ο καταμερισμός εργασίας που παρουσιάζει τόσα πλεονεκτήματα, δεν είναι αποτέλεσμα μιας σοφής προβλέψεως με στόχο την ευημερία... Είναι αποτέλεσμα των έμφυτων τάσεων του ανθρώπου να συναλλάσσεται...Χάρη στη τάση για συναλλαγή, δημιουργείται ένα κοινό απόθεμα αγαθών από το οποίο μπορούν να αντλούν όλοι, ανεξάρτητα από το βαθμό και τον τύπο της εξειδικεύσεως του καθένα....

Είναι αλήθεια ότι ταχύτατες οικονομικοκοινωνικές εξελίξεις, και κυρίως εκείνες από την έναρξη της βιομηχανικής επαναστάσεως, οδήγησαν στη συστηματική αναθεώρηση και την κριτική ανάλυση των θέσεων του Σμίθ, αλλά και στην αμφισβήτηση ορισμένων από αυτές. Πάντως η προσφορά του σοφού αυτού στοχαστή στην ιστορία των ιδεών ήταν πολύ μεγάλη και αυτό το γεγονός δεν παραγνωρίζεται από κανένα σύγχρονο οικονομικό επιστήμονα και κοινωνιολόγο.

1.1.4. Η Βιομηχανική Επανάσταση στην Ευρώπη

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα η βιομηχανική επανάσταση εξαπλώνεται σε όλη την Ευρώπη.

Η Αγγλία αρχικά, το Βέλγιο, η Γερμανία και η Γαλλία αργότερα σκάβονται από άκρη σε άκρη. Σκοπός η ανακάλυψη και η εξόρυξη γαιάνθρακα, το καύσιμο της ανάπτυξης για την εποχή. Χιλιάδες τα στόμια των στοών που οδηγούν στα έγκατα της γης, χιλιάδες και οι ανθρακορύχοι.

Οι καμινάδες των εργοστασίων που υψώνονται συνεχώς στους ουρανούς των νεοσχηματισμένων βιομηχανικών κέντρων γίνονται το έμβλημα μιας νέας οικονομικής ανάπτυξης, μιας νέας εποχής.

Στην αρχική αυτή φάση, η μηχανή σε εμβρικό στάδιο έχει μπει για τα καλά στην παραγωγή. Ταυτόχρονα όμως έχει αυξηθεί και το εργατικό δυναμικό.

Μεγάλο τμήμα του πληθυσμού έχει μετατραπεί από αγροτικό σε εργατικό. Η ανάγκη για κάτι πιο σίγουρο οδηγεί στην εγκατάληψη της γης και στην στροφή του πληθυσμού στις πόλεις και στην αναζήτηση εργασίας στα νεόχτιστα εργοστάσια, χωρίς όμως να υπάρχουν οι ανάλογες προϋποθέσεις (ειδίκευση κτλ) ώστε να μπορέσουν να προσαρμοστούν με γρήγορους ρυθμούς στο νέο περιβάλλον. Ο μισθός των εργατών αυτών καθορίζεται συχνά με βάση τις θεωρίες του RICARDO.

Πιο συγκεκριμένα ο DANID RICARDO μέσα από το έργο του «POLITICAL ECONOMY AND TAXATION» (Πολιτική οικονομία και φορολογία-1817) υποστήριζε ότι η αύξηση της αμοιβής της εργασίας οδηγεί στην αύξηση του πληθωρισμού και επομένως στην μείωση της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών και ότι η αύξηση αυτή μειώνει τα κέρδη των εργοδοτών δεδομένου τούτο που με τη σειρά του, οδηγεί στη μείωση των κινήτρων (κέρδος) ή πιο συγκεκριμένα στην αποθάρρυνση των βιομηχάνων για μεγαλύτερες επενδύσεις σε επιχειρήσεις παραγωγής αγαθών και έτσι «αναπόφευκτα» στην επέκταση της ανεργίας και τέλος, στη γενίκευση της ένδειας και στην πτώση της ποιότητας της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής.

Θεωρία που «νομιμοποιούσε» χειρισμούς που οδηγούσαν σε μεγαλύτερη εξαθλίωση τον ήδη ταλαιπωρημένο εργατικό πληθυσμό.

1.1.5. Η εξέλιξη των Τραπεζών

Η βιομηχανική-καπιταλιστική οικονομία για να μπορέσει να λειτουργήσει και να αναπτυχθεί είχε ανάγκη από κεφάλαια. Η σημασία εύρεσης, διακίνησης και επένδυσής τους θα φανεί περισσότερο στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20ου, έως και τις μέρες μας.

Το ύψος των απαιτούμενων κεφαλαίων καθώς και η διακίνηση αυτών ήταν τέτοια που οι παλιές παραδοσιακές (μορφής στέρνας χωρίς κρούνους εξόδου) τράπεζες δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν.

Το γεγονός αυτό οδήγησε στην ίδρυση νέων τραπεζών με τη σύμπραξη αστών που διέθεταν κεφάλαια. Σκοπός τους, η συγκέντρωση χρημάτων που έπαιρναν τη μορφή δανείου με τόκους σε εμπόρους και βιομηχάνους διευκολύνοντας έτσι την εξέλιξη και ανάπτυξη και τη δημιουργία βιοτεχνικής και βιομηχανικής υποδομής χωρίς σε καμιά περίπτωση να αποκλείεται η εξασφάλιση κέρδους.

Όσο η εκβιομηχάνιση προχωρούσε και αναπτύσσονταν οι βιοτεχνικές μονάδες παίρνοντας τη μορφή μεγάλων βιομηχανικών συγκροτημάτων τόσο η ανάγκη εξεύρεσης κεφαλαίων γινόταν εντονότερη.

Το παραπάνω με τη σειρά του οδηγούσε σε παραπέρα εξέλιξη των τραπεζών, των οποίων η ύπαρξη και επίτευξη του σκοπού σύστασής τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της οικονομίας.

Έτσι οι τράπεζες σιγά-σιγά προσαρμόζονται στις ανάγκες και απαιτήσεις της αγοράς, οι ρυθμοί της οποίας επιβάλλουν την μεταμόρφωση των τραπεζών αυτών σε μεγάλους πιστωτικούς οργανισμούς με ολόενα και μεγαλύτερα κεφάλαια. Πιστωτικοί οργανισμοί που με το καιρό θα εξελιχθούν σε μετοχικές και αργότερα σε ανώνυμες εταιρείες (περίπου μεταξύ 1850-1880).

Ο Η.Ε.ΒΑΡΝΕΣ, ιστορικός του σύγχρονου πολιτισμού, στο έργο του «AN INTELLECTUAL AND CULTURAL HISTORU OF THE WESTERN WORLD», αναφέρει:

...Μεταξύ των άλλων συνδρόμων της εποχής της μηχανής, τα πιο αποφασιστικά ίσως ήταν τα σύνδρομα από τη δημιουργία του εργοστασίου (THE FACTORY SYSTEM). Το εργοστάσιο αποτελούσε μια εντελώς νέα μορφή χρησιμοποίησεως της εργασίας στις διαδικασίες της παραγωγής...Η πρωτοφανής στην ιστορία βιομηχανική παραγωγή και η επέκταση του εμπορίου απαιτούσαν όλο και μεγαλύτερες επενδύσεις σε χρήμα (κεφάλαιο), δεδομένο τούτο που οδήγησε σε ένα νέο όσο και εκτεταμένο σύστημα πιστωτικών ιδρυμάτων (τραπεζών)....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1. Η μετάβαση προς την αποικιοκρατία

Ανάμεσα στα έτη 1860-1890 η ανάπτυξη του ελεύθερου ανταγωνισμού φτάνει στο αποκορύφωμά της.

Στην Αγγλία έχει ολοκληρωθεί η καπιταλιστικού τύπου οργάνωση της οικονομίας.

Στην Γερμανία αυτού του τύπου η οργάνωση δίνει γερά χτυπήματα στη χειροτεχνία και τη βιοτεχνία και αρχίζει να συγκροτεί τις δικές της μορφές ύπαρξης.

Με την υιοθέτηση της ελεύθερης συναλλαγής χωρίς κρατικές παρεμβάσεις το νέο οικονομικό σύστημα έχει σταθεροποιηθεί.

Στα 1850-60, κάνει την εμφάνισή του και τελειοποιείται ο τηλεγράφος ο οποίος αρχικά συνδέει την Αγγλία με την Ηπειρωτική Ευρώπη και αργότερα την Ευρώπη με την Αμερική.

Η γρήγορη διαβίβαση πληροφοριών και μηνυμάτων, στοιχείο του οποίου η αξία θα φανεί αρκετά αργότερα και ιδίως στις μέρες μας, είναι πια γεγονός.

Γύρω στα 1860, ένα νέο υγρό καύσιμο, χρήσιμο μέχρι τότε μόνο σε λίγους για οικιακό φωτισμό (με τη βοήθεια σκεύους που ονομάστηκε λάμπα) κάνει την εμφάνισή του σαν καύσιμη, κινητήρια αργότερα ύλη. Το ονομά του πετρέλαιο.

Η Πενσυλβάνια των ΗΠΑ είναι ο πρώτος χώρος της γης που ανοίγονται τα πρώτα πηγάδια για την άντλησή του.

Ταυτόχρονα γίνονται μεγάλοι πρόοδοι στην μηχανουργία στη χαλυβουργία και στις μεταφορές. Ο συνεχής ανταγωνισμός οδηγεί σε συνεχείς προσπάθειες για τη βελτίωση της ποιότητας της παραγωγής. Η έρευνα κορυφώνεται σε όλους τους τομείς, σκοπός το κέρδος, μέσα η καινοτομία, η βελτίωση της ποιότητας, η πτώση του κόστους, οι πωλήσεις.

Οι βιομηχανίες αυξάνονται σε αριθμό και όγκο. Αρκετές από αυτές ιδρύουν και χρηματοδοτούν εργαστήρια επιστημονικής έρευνας των οποίων τα αποτελέσματα εφαρμόζονται στην παραγωγή.

Επιδιώκεται η συνεχής βελτίωση των μεθόδων και μέσων παραγωγής με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων.

Η βιομηχανική-καπιταλιστική Ευρώπη αναπτύσσεται, παράγει, εμπορεύεται. Η ανάπτυξη όμως έχει την ανάγκη τόσο αγορών όσο και πρώτων υλών.

Μεγάλες ποσότητες «φτηνών» πρώτων υλών για να μπορεί να παράγει φθηνά και φυσικά σε μεγάλη ποσότητα τρόφιμα, μια και ο αγροτικός πληθυσμός δεν έχει πια την δυναμικότητα που είχε προ της βιομηχανικής επανάστασης.

(Επιπλέον η γη ήταν σε άλλες περιοχές υπερκαλλιιεργημένη και σε άλλες εγκατελειμμένη).

Αυτό ήταν που οδήγησε τις Ευρωπαϊκές «βιομηχανικά ισχυρές» χώρες να ασκήσουν μια επεκτατική πολιτική απέναντι σε χώρες τρίτες μη ανεπτυγμένες.

Βέβαια η επεκτατική πολιτική κρατών δυνατών και οι πόλεμοι, οι κατάκτηση γειτονικών κρατών με σκοπό την κυριαρχία στο χώρο και η λεηλασία είναι φαινόμενο που η εμφάνισή του ταυτίζεται με την εμφάνιση του ανθρώπου στη γή και όχι της εποχής και μόνο.

Οι τεράστιες εκτάσεις που οι διάφορες εξερευνητικές αποστολές έκαναν γνωστές στον πληθυσμό της Ευρώπης είναι τώρα πια ο στόχος.

2.1.1. Η ΗΠΑ-τα πρώτα βήματα προς την αποικιοκρατία

Στα 1790-1820 το πρώτο κύμα Ευρωπαίων αποίκων έχει αρχίσει να εγκαθίσταται αρκετά πέρα από τα ανατολικά των σημερινών ΗΠΑ.

(Ν.Χαμισαιρ, Μασσαχουσέτη, Ν.Τζέρσεη, Ν. Υόρκη, Βιρτζίνια, Ντελαγουέαρ, Ν. Καρολίνα, Γεωργία, ήταν οι πρώτες 13 αποικίες που αποτέλεσαν το πρώτο ανεξάρτητο ομοσπονδιακό κράτος των ΗΠΑ, ανεξαρτησία που κέρδισαν μετά από πολύχρονους αγώνες εναντίον των Αγγλών).

Η Λουιζιάνα (παραχωρείται από τους Γάλλους), η Φλόριντα (από τους Ισπανούς), η Αλάσκα (αγοράζεται από τους Ρώσους), το Ορεγκον (από τους Αγγλους), το Τέξας, η Καλιφόρνια, το Νέο Μεξικό είναι οι νέες περιοχές που προσθέτονται στον αρχικό πηρύνα των 13 αποικιών.

Παράλληλα με αυτές, με την άφιξη νέων αποίκων, αρχίζει ένας μεγάλος αγώνας για την κατάκτηση των δυτικών περιοχών.

Ευρωπαίοι μετανάστες κυρίως άνεργοι εργάτες και ακτήμονες, μικροκτηματίες αγρότες που αναζητούν μια καλύτερη ζωή είναι αυτοί, που εξαιτίας των αναγκών τους, συντελούν στην επέκταση του νεοσύστατου κράτους προς τη δύση υποτάσσοντας και εξολοθρεύοντας τους ιθαγενείς πληθυσμούς της ενδοχώρας.

Η πορεία αυτή των αποίκων επιτυγχάνεται με την ανακάλυψη μεγάλων ποσοτήτων χρυσού σε περιοχές της υποεξερεύνηση ενδοχώρας και υποβοηθείται αργότερα με την ανάπτυξη και εξάπλωση του σιδηροδρομικού δικτύου.

Οι προσπάθειες αυτές και ο αγώνας για την επιβολή τους στο χώρο οδηγεί σε μια θεαματική οικονομική ανάπτυξη.

Οι εκτάσεις είναι τεράστιες και πλούσιες σε πρώτες ύλες. Οι εξελίξεις στην Ευρώπη με τη σειρά τους οδηγούν τη νεοσύστατη χώρα στη βιομηχανική επανάσταση με βήματα γρήγορα και ήδη δοκιμασμένα.

Μεταξύ του 1825-1865, νέο ρεύμα αποίκων ακόμα μεγαλύτερο, εγκαθίσταται στη χώρα στα δυτικά όπου μπορεί κανείς ακόμα «να βρεί κάτι» ολοκληρώνοντας έτσι την αποίκηση της Ηπείρου.

Η μετανάστευση από τις Ευρωπαϊκές χώρες λειτουργεί ως βαλβίδα εκτόνωσης γι' αυτές.

Άνεργοι, τυχοδιώκτες και κακοποιοί είναι μέρος των αποίκων. Όμως τα καράβια που αράζουν στις ακτές δεν έχουν μόνο τέτοιους αλλά και ανθρώπους

έμπειρους σε νέους τρόπους εργασίας, με ιδέες, διάθεση για δουλειά και προπάντων ανάγκες.

Η «αόρατη χείρ» που ο Ανταμ Σμιθ περιγράφει είναι αυτή που θα οδηγήσει τον άνθρωπο στην προσπάθεια του για να βελτιώσει τη θέση του εργαζόμενος έμμεσα για το κοινό συμφέρον.

Ετσι οι ΗΠΑ μπαίνουν σε μια θεαματική πορεία οικονομικής ανάπτυξης. Η εντυπωσιακή αυτή αρχή γίνεται κυρίως στο βόρειο ανατολικό μέρος της χώρας.

Το εργατικό δυναμικό είναι άφθονο, το ίδιο και οι πρώτες ύλες. Η βιομηχανία αναπτύσσεται γοργά ακολουθώντας τα Ευρωπαϊκά βήματα και τις ήδη έτοιμες και δοκιμασμένες λύσεις.

Η ανάπτυξη αυτή ακολουθείται από αντίστοιχη εντυπωσιακή ανάπτυξη των πόλεων.

Σε αντίθεση με το Βορρά, στις Νότιες πολιτείες οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με τη γη. (Εν μέρη ένα είδος καταμερισμού-γεωγραφικού-του έργου).

Στο Νότο παράγουν το βαμβάκι για τις κλωστουφαντουργείες του Βορρά που αναπτύσσονται αλματωδώς.

Εκεί είναι που παράγονται τρόφιμα για το σύνολο του πληθυσμού της χώρας. Στο Βορρά είναι ο χώρος που ζουν και αναπτύσσονται οι «αστοί», αυτοί που πλουτίζουν με το εμπόριο, τις βιοτεχνικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, τις τραπεζικές εργασίες, καθώς και οι εργάτες οι οποίοι ζουν σε συνθήκες καλύτερες από τους εργάτες της Ευρώπης που συνεχίζουν να ζουν σε συνθήκες άθλιες και υπο καθεστώς που χρόνο με το χρόνο τους φέρνει όλο και πιο κοντά στην ολοκληρωτική εξαθλίωση.

Ο Βορράς είναι ο χώρος όπου όλες οι νέες ιδέες είναι ευπρόσδεκτες, εκεί ζούν αυτοί που προσπαθούν να βάλουν τις νέες ιδέες στην παραγωγή, με σκοπό το κέρδος πράττοντας όμως έμμεσα καλό τόσο στο χώρο όσο και στους κατοίκους μέσα σε αυτόν.

Αντίθετα στο Νότο, η κοινωνία που έχει χτιστεί έχει χαρακτήρα αποικιακό και αριστοκρατικό σχεδόν φεουδαρχικό, για τους μεγαλοκτηματίες αλλά πουριτανικό και αντικαταναλωτικό για τους μικροκτηματίες που παραμένουν πιστοί στις πατρογονικές τους αρχές.

Οι πλούσιοι γαιοκτήμονες ζουν μια ζωή εκλεπτυσμένη που διαφέρει ριζικά από τον τρόπο ζωής των βορειοαμερικάνων. Αρχίζουν δε να χρησιμοποιούν στις μεγάλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις τους τους Αφρικάνους που αγοράζουν σε καλή τιμή από ασυνείδητους φιλοχρήματους δουλέμπορους που τους φέρνουν από την Αφρική κατά χιλιάδες με τα πλοία τους αφού πρώτα τους «συλλάβουν» με την βοήθεια του ιδιωτικού τους στρατού που χρησιμοποιούν.

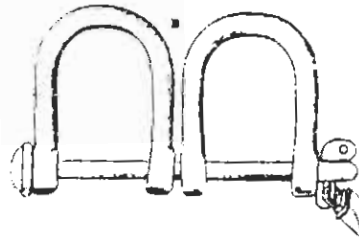
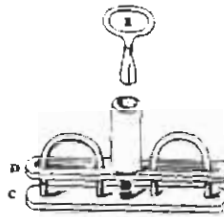
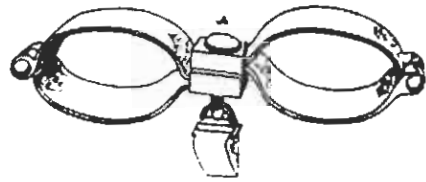
Οι Αφρικανοί χρησιμοποιούνται ως δούλοι ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που χρόνια πριν στην Ευρώπη χρησιμοποιούνταν οι δουλοπάροικοι από τους φεουδάρχες. Οι ζωές των Αφρικανών δούλων αξίζουν για τα αφεντικά τους ελάχιστα, πολλές φορές λιγότερο και από την τιμή αγοράς τους, και μόνο για όσο καιρό μπορούν να στέκονται στα πόδια τους και να δουλεύουν.

Όσοι από τους δούλους δεν πεθάνουν στη διάρκεια του ταξιδιού θα χρησιμοποιηθούν από τα μελλοντικά αφεντικά τους απάνθρωπα. Ο υποσιτισμός, το μαστίγωμα, οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης θα οδηγήσουν πολλούς από αυτούς στο θάνατο.

Σε σχέση με το Βορρά και το Νότο στη Δύση επικρατούν τελείως διαφορετικές συνθήκες. Ένας διαφορετικός τύπος ανθρώπου συναντάτε εκεί, τυχοδιώκτης, επίμονος, εργατικός με ήθη πρωτόγονα. Είναι αυτός που με μέσα θεμιτά και αθέμιτα, ψάχνοντας για χρυσό και πολύτιμα μέταλλα, θα εγκαθιδρύσει τον πολιτισμό στην ενδοχώρα καθαρίζοντάς την από τους «άγριους, απολίτιστους» γηγενείς κατοίκους της. Είναι αυτός που «ίσως» θα βρεί το χρυσό στους «μαύρους λόφους», αυτός που θα καταθέσει τα όποια ευρύματά του στην

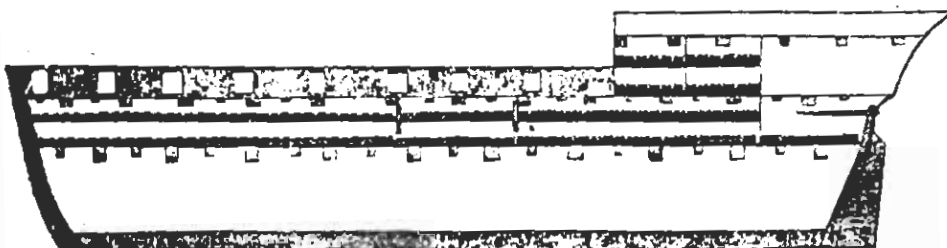
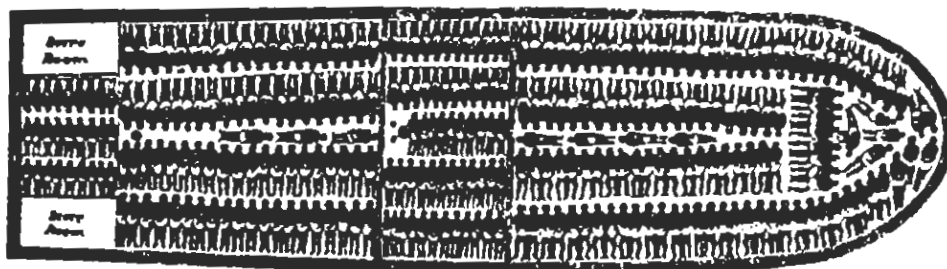
Σφράγισμα του ώμου μιας νέγρας με πυρακτωμένο οίδερο στο Ρίο Πόνγκο.
Από μια ξυλογραφία στο βιβλίο του Canot «Twenty Years of an African Slaver», (Είκοσι χρόνια ενός Αφρικανού δουλέμπορου), New York, 1854.

(A) Χειροπέδες για δούλους
(B) Σιδερένια δεσμά για τα πόδια
(Γ-Ε) Σιδερένια δεσμά για τους αντιχειρες

(Z-I) «Σπέκουλουμ Ορις»
πεταλούδα για το άνοιγμα του στόματος.

Από το βιβλίο του Clarkson
«Abolition of the Slave Trade»
(Κατάργηση του Δουλεμπορίου)
Λονδίνο, 1808.

Ο τρόπος που στοιβάζονταν στα αμπάρια των πλοίων οι δούλοι το 1786. (Δουλεμπορικό «Μπρουκς», Λίβερπουλ).

Από το βιβλίο του Clarkson «Abolition of the Slave Trade», (Κατάργηση του Δουλεμπορίου), Λονδίνο, 1808.

τράπεζα, η οποία με τη σειρά της θα διοχετεύσει αυτά με τη μορφή δανείου στο «βιομήχανο» που θέλει να επεκτείνει τις εγκαταστάσεις του.

Παρόλες όμως τις διαφορές αυτές του πληθυσμού, που εν μέρει είναι αναμενόμενες εξαιτίας της ανομειογένειας των αποίκων που εγκαταστάθηκαν στη χώρα καθώς και των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούσαν στις διάφορες περιοχές και επηρέασαν τον τρόπο συμπεριφοράς των κατοίκων, η ανομειογένεια αυτή δεν λειτούργησε και τόσο αρνητικά μια και βλέπουμε ένα είδος καταμερισμού των εργασιών στη νεοσύστατη αυτή χώρα, ο οποίος οδηγεί, σε συνάρτηση με τον πλούτο των εδαφών της, σε μια γρήγορη ανάπτυξη.

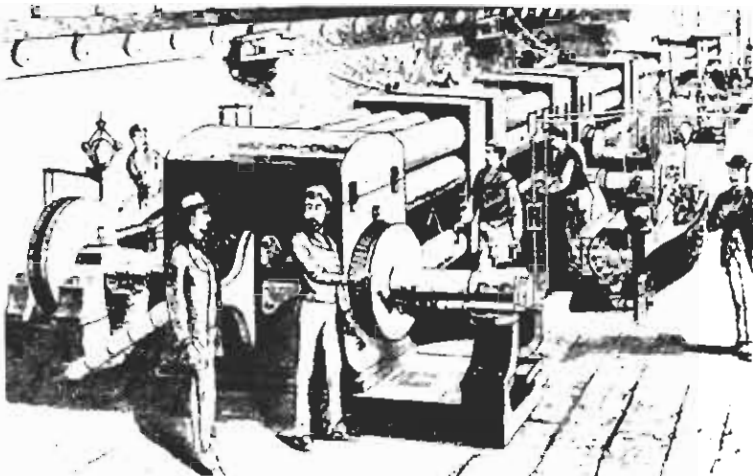
Όμως οι διαφορές αυτές είναι και για κάποιους η αιτία του εμφύλιου πολέμου στη χώρα μεταξύ των πολιτειών του Βορρά και του Νότου γύρω στο 1861.

Ο φιλελεύθερος Βορράς δεν μπορούσε να ανεχθεί τον τρόπο συμπεριφοράς και λειτουργίας του φεουδαρχικού Νότου. Οι άνθρωποι που έφυγαν από τη χώρα τους για να γλιτώσουν από τις εκεί συνθήκες ζωής και που τώρα έβλεπαν τις ίδιες συνθήκες να δημιουργούνται στο Νότο, δεν μπορούσαν να το ανεχτούν. Μια έντονη εκστρατεία κατά του θεσμού της δουλείας αρχίζει στη χώρα περίπου το 1850 και κορυφώνεται το 1860 όταν η θέση του προέδρου αναλαμβάνει ο Αβραάμ Λίνκον ο οποίος το 1863 συντάσει μια διακήρυξη με την οποία διατάσσει την απελευθέρωση όλων των σκλάβων που βρίσκονται στην επικράτεια των ΗΠΑ και την ανακήρυξή τους σε ελεύθερους πολίτες.

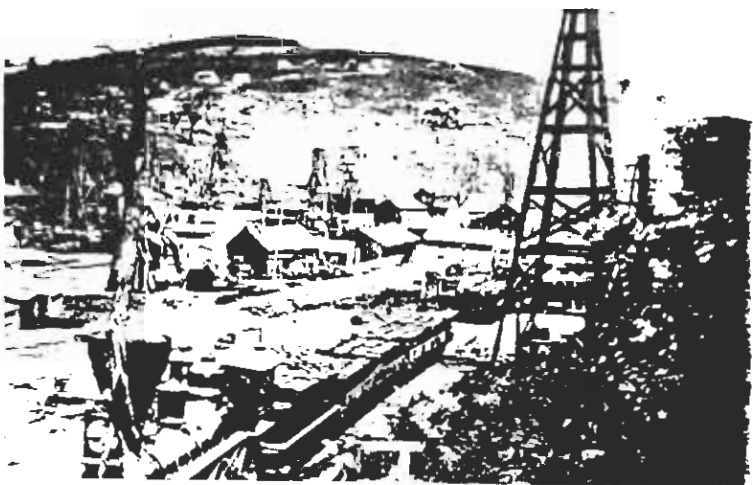
Οι πολιτείες του Νότου (11 αρχικά και 2 αργότερα) συνολικά 13 αποσχίζονται. Ο εμφύλιος ακολουθεί αναπόφευκτα. Η Αμερικανική βιομηχανία δείχνει την αναπτυξή της στα πεδία των μαχών. Η χρήση του πυροβολικού είναι μαζική, τα όπλα τρομερά εξελιγμένα.

Οι πολεμικές επιχειρήσεις κράτησαν 4 χρόνια και έληξαν με την παράδοση των Νοτίων. Τέσσερις μέρες αργότερα από τη λήξη του πολέμου ο Λίνκον δολοφονείται.

Ο πρώτος σταθμός παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος που κατασκεύασε ο Θ. Έντισον το 1882 στη Νέα Υόρκη. Σχέδιο εποχής.

Οι πρώτοι πύργοι γεώτρησης πετρελαιοπηγών στην Πενσυλβάνια (Ε.Π.Α., 1861).

Μία από τις πρώτες χαλύβδινες σιδηροδρομικές νέφυρες στην Αγγλία (1886).

Ο θρίαμβος όμως του εκβιομηχανισμένου Βορρά έναντι του φεουδαρχικού Νότου είναι γεγονός. Η εδραίωση της Αμερικανικής ενότητας το ίδιο. Οι σκλάβοι είχαν κατοχυρώσει την ελευθερία τους και μπορούσαν πλέον να αποφασίζουν για τον εαυτό τους.

Στο βόρειο τμήμα της χώρας, όπως είχε συμβεί μερικά χρόνια πριν στην Αγγλία, στη Γερμανία κτλ, ο ελεύθερος ανταγωνισμός είχε οδηγήσει σε αλματώδη αύξηση των συναλλαγών. Τα εργοστάσια μεγάλωναν και είχαν ανάγκη από δοκιμασμένο εργατικό δυναμικό, για την ακρίβεια από φθινό εργατικό δυναμικό ώστε να παράγονται προϊόντα με χαμηλό κόστος για να πωληθούν στην αγορά σε τιμές που θα αφήνουν το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος στο βιομήχανο του Βορρά και σε όλους αυτούς που κινούνται στο σύστημα της ελεύθερης αγοράς.

Ένα μεγάλο μέρος από τους πρώην δούλους θα είναι αυτό που θα αποτελέσει το φθινό εργατικό δυναμικό που η βιομηχανία είχε ανάγκη.

2.1.2. Κοινωνικές Εξελίξεις

Μεταξύ των ετών 1860-80 ο καπιταλισμός από άποψη παραγωγής βρίσκεται σε πλήρη άνθηση. Οι οικονομική κρίση όμως του 1873 είναι αυτή που κρούει τον κώδωνα του κινδύνου.

Η παραγωγικότητα και η ανάπτυξη της βιομηχανίας φτάνει στο ζενίθ της αλλά μέρος της παραγωγής μένει αδιάθετο. Η έλλειψη αγορών και η αναιμική αγοραστική δύναμη του συνόλου σχεδόν της εργατικής τάξης είναι τα αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα που κάνουν την εμφάνισή τους στον τότε οικονομικό ορίζοντα.

Ο ελεύθερος ανταγωνισμός που απαιτεί χαμηλές ανταγωνιστικές τιμές οι οποίες επιτυγχάνονταν με εκμηχάνιση της παραγωγής όπου είναι δυνατό καθώς και με χαμηλά ημερομίσθια.

Η ανύπαρκτη επέμβαση του κράτους σε ότι αφορά τις συνθήκες εργασίας και το ύψος των μισθών καθώς και ο καθορισμός αυτών αποκλειστικά από τους εργοδότες συνηγορούν στην επικράτηση της κατάστασης αυτής σε συνάρτηση με την υπερπροσφορά εργατικών χεριών που παλαιότερα απασχολούνταν στην ύπαιθρο καθώς και η εκτεινόμενη εκμηχάνιση της παραγωγής.

Αποτέλεσμα των συνεχών ανακαλύψεων και τεχνικών βελτιώσεων υπό το βάρος των αναγκών της ανάπτυξης και της καλύτερης παραγωγής υπό το βάρος του ανταγωνισμού που οδηγεί σε απασχόληση όλο και λιγότερου αριθμητικά εργατικού δυναμικού αναλογικά και με την επέκταση των εκάστοτε εργοστασιακών εγκαταστάσεων οδηγούν στην επικράτηση κακών συνθηκών διαβίωσης για την εργατική τάξη της περιόδου αυτής.

Οι βιομήχανοι της εποχής για να επιτύχουν ακόμα χαμηλότερους μισθούς προτιμούν και υιοθετούν να απασχολούν στα εργοστασιά τους γυναίκες και παιδιά από ηλικία 6-7 ετών. Οι συνθήκες στους τόπους της εργασίας είναι άθλιες και το ωράριο φτάνει συνήθως τις 16 ώρες την ημέρα με εργασία πολλές φορές και την Κυριακή. Τα ισχνά ημερομίσθια λοιπόν (καθώς και αυξήσεις στις τιμές των τροφίμων) οδηγούν σε ανύπαρκτη δυνατότητα κατανάλωσης και συχνά, πυκνά σε υποσιτισμό. Η κρίση λοιπόν είναι υπαρκτή και η ανάγκη εύρεσης λύσης επιτακτική.

Οι Ευρωπαϊκές βιομηχανίες αρχίζουν να αναζητούν νέες αγορές για τα βιομηχανικά προϊόντα που παράγουν καθώς και νέες πηγές φτηνών πρώτων υλών. Η προτεινόμενη λύση που ακολουθείται είναι μάλλον παλιά σαν σκέψη. Το βιομηχανικό κεφάλαιο, οι μεγαλοαστοί κεφαλαιοκράτες πιέζουν τις κυβερνήσεις να εφαρμόσουν πολιτική επεκτατική απέναντι όχι τώρα πια σε γειτονικά κράτη αλλά απέναντι σε άλλες Ηπείρους (Ασία, Αφρική, Ωκεανία αργότερα, Ανταρκτική) υπ'ανάπτυκτες αλλά με πλούσιο έδαφος, υπέδαφος και μεγάλη αγορά.

Τον Ιούλιο του 1885 ο Ζυλ Φερύ Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας, σε λόγο του στη βουλή σχετικά με την επεκτατική πολιτική αναφέρει στους παρεβρισκόμενους μεταξύ των άλλων τα εξής:

«Οι αποικίες είναι αυτές που θα προσφέρουν άσυλο και εργασία στους κατοίκους των φτωχών χωρών ή στους κατοίκους των χωρών που παρουσιάζουν υπερπληθυσμό. (Η μετανάστευση λειτουργεί σαν βαλβίδα εκτόνωσης). Οι λαοί που διαθέτουν περίσσειμα από κεφάλαια ή προϊόντα θα μπορέσουν να βοηθήσουν τις υπανάπτυκτες χώρες. Τέλος οι ανώτεροι φυλετικά λαοί έχουν καθήκον απέναντι στους κατώτερους λαούς να τους εκπολιτίσουν».

2.1.3. Αποικιοκρατία & Ευρωπαϊκές Αυτοκρατορίες

Κάτω από την πίεση του κεφαλαίου, οι κυβερνήσεις των Ευρωπαϊκών χωρών ξεκινούν ένα αγώνα δρόμου. Οι χώρες επιλέγονται προσεκτικά, σπουδαιότερο κριτήριο: οι ανάγκες του εκάστοτε εγχώριου κεφαλαίου.

Ο αγώνας για την μεγαλύτερη και καλύτερη μερίδα είναι αδυσώπητος, ο καθένας ξέρει τι θέλει και πως θα το πάρει (το τέλος όμως κανείς δεν το ξέρει). Ο καπιταλισμός μπαίνει σιγά-σιγά σε άλλη τροχιά, σε μια νέα φάση ανάπτυξης.

Μεταξύ των ετών 1870-1880 η Αγγλία είναι αυτή που πρώτη έχει επιτύχει μια τεράστια αποικιακή ανάπτυξη η οποία κορυφώνεται στα τελευταία είκοσι (20) χρόνια του 19^{ου} αιώνα. Για την Γαλλία και τη Γερμανία λογαριάζονται κυρίως αυτές οι δύο (2) δεκαετίες.

Προσφερότερες περιοχές διείσδυσης, εκμετάλλευσης για τους Ευρωπαίους η Αφρική, μέρος της Ασίας, η Αυστραλία. Ιεραπόστολοι και εξερευνητές είναι τις περισσότερες φορές οι προπομποί των αποίκων. Ο εκπολιτισμός των αγρίων άρχιζε. Οι προθέσεις αγαθές.

Στην Ευρώπη αναπτύσσεται ταυτόχρονα μια έντονη κίνηση για εξερευνήσεις. Εξερευνητές διασχίζουν το χώρο ανά τον κόσμο, οι σκοποί αυτών καθαρά

επιστημονικοί. Οπου δεν συναντούν αντίσταση καταλαμβάνουν την περιοχή στο όνομα του κράτους τους.

Όταν κάποιος από αυτούς βασανιστεί ή φονευτεί από τους ιθαγενείς αμέσως βρίσκεται το πρόσχημα που θα συγκινήσει την κοινή γνώμη η οποία και αυτή θα πιέσει την κυβέρνηση της χώρας να επέμβει.

Η Αγγλία με το τέλος του αιώνα γίνεται το ισχυρότερο, πολυανθρωπότερο και περισσότερο εκτεταμένο αποικιακό συγκρότημα.

Η Βρετανική αυτοκρατορία, η αυτοκρατορία των κανονιοφόρων είναι γεγονός. Στην επικρατεία της περιλαμβάνονται δύο (2) ομάδες αποικιών. Αποικίες με λευκό πληθυσμό στις οποίες εγκαταστάθηκαν και πολλοί Βρεττανοί καθώς και αποικίες με έγχρωμο πληθυσμό στις οποίες και υπήρχε και διαφορετική ως προς τους πολίτες αυτών αντιμετώπιση.

Στα 1895 ο Ν. Τσαμπεολαιν Αγγλος πολιτικός και πρωθυπουργός στα 1937-40 επιστρέφοντας από τον Καναδά δήλωνε την ανωτερότητα της Αγγλοσαξωνικής φυλής, την καθαρότητά της καθώς και το πιστεύον του για την κυριαρχία της, οικονομικά, πολιτιστικά, πολιτισμικά.

Η Γαλλία. Η Τρίτη Γαλλική Δημοκρατία είναι αυτή που με τη σειρά της μετά την Αγγλία δημιουργεί ένα αληθινά εντυπωσιακό αποικιακό συγκρότημα με αποικίες σε Αφρική, Ασία και το σύνολο σχεδόν της Ινδοκίνας (Καμπότζη-Λάος-Βιετνάμ).

Εξήντα (60) χρόνια αργότερα η Ινδοκίνα είναι αυτή που με τη νίκη των κατοίκων της απέναντι στους Γάλλους θα δώσει το τέλος και στη μεγάλη Γαλλία.

Μετά την Αγγλία και Γαλλία, το Βέλγιο, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία είναι αυτές που θα αποκτήσουν αξιόλογες αποικίες.

Ενώ αντίθετα η Γερμανία είναι αυτή που ποτέ δεν θα μπορέσει να αποκτήσει αξιόλογο αποικιακό κράτος. Το μοίρασμα του κόσμου είναι ολοκληρωτικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

ΑΠΟΙΚΙΑΚΕΣ ΚΤΗΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΧΩΡΩΝ
ΣΕ ΕΚΑΤ. ΤΕΤΡ. ΧΙΛΙΟΜ. ΚΑΙ ΕΚΑΤ. ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ

ΧΩΡΕΣ	Α Π Ο Ι Κ Ι Ε Σ			
	1 8 7 6		1 9 1 4	
	ΕΚΑΤ ΚΜ2	ΕΚ ΚΑΤΟΙΚΟΙ	ΕΚΑΤ ΚΜ2	ΕΚ ΚΑΤΟΙΚΟΙ
ΑΓΓΛΙΑ	22,5	251,9	33,5	393,5
ΓΑΛΛΙΑ	0,9	6	10,6	55,5
ΡΩΣΙΑ	17	15,9	17,4	33,2
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	--	--	2,9	12,3
ΒΕΛΓΙΟ- ΟΛΛΑΝΔΙΑ	--	--	9,9	45,3

Με τις αρχές του αιώνα είναι καθάφαρο πια πως το «μοίρασμα» του κόσμου σχεδόν έχει τελειώσει. Οι δε αποικιακές κτήσεις έχουν πάρει τεράστιες διαστάσεις.

2.1.4. Οι εξελίξεις στη δομή Επιχειρήσεων & Τραπεζών

Η κρίση όμως του καπιταλισμού δεν οδήγησε μόνο στην εμφάνιση και τεράστια εξάπλωση της αποικιοκρατίας και μόνο, είχε ταυτόχρονα και τρομερές επιπτώσεις στους μέχρι τότε ρυθμούς της οικονομίας στον τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής της παραγωγής, χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και στο εμπόριο.

Με την κρίση του 1873 έως 1895 περίπου αρχίζει να εκδηλώνεται μια δυσπιστία ως προς την ορθότητα των αρχών του οικονομικού φιλελευθερισμού.

Αρκετοί είναι αυτοί που τώρα αρχίζουν να ζητούν κάτι που παλαιότερα οι ίδιοι το είχαν απορρίψει, την επέμβαση του κράτους. Επέρχεται δε μια περίοδο μείωσης των τιμών πώλησης των προϊόντων με σκοπό την απορρόφησή τους από την αγορά. Η αναγκαστική μείωση των τιμών-που έγινε με σκοπό την απορρόφηση των πλεονασμάτων σε προϊόντα-οδήγησε στην ανάγκη για περισσότερη εκμηχάνιση και συγκεντρωποίηση της παραγωγής.

Η αναγκαστική μείωση των τιμών προϋπόθετε, για να μείνει ανέπαφο το κέρδος του παραγωγού να συνδιαστεί με ανάλογη πτώση του κόστους παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε περισσότερη εκμηχάνηση και συγκεντρωποίηση της παραγωγής.

Οι μικρές οικογενειακές και μη βιοτεχνικές-βιομηχανικές επιχειρήσεις που δεν μπορούσαν να επωμισθούν το βάρος εγκατάστασης νέων δαπανηρών μηχανημάτων με σκοπό την πτώση του κόστους παραγωγής για να είναι μέσα στο «παιχνίδι» του ανταγωνισμού δεν μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν τις κρίσεις αυτές. Αποτέλεσμα:

Πολλές μικρές επιχειρήσεις οδηγούνται, άλλες στο κλείσιμο και την εξαγορά των εγκαταστάσεών τους από άλλες μεγαλύτερες, άλλες στο να ενταχθούν σε συνασπισμούς επιχειρήσεων με σχέση εξάρτησης και άλλες στο να προσπαθούν να επιβιώσουν φυτοζωώντας ως ένα σημείο και έχοντας οι περισσότερες στο τέλος την ίδια κατάληξη. Την συνθλιβή ανάμεσα στις υψηλές τιμές των πρώτων υλών αναλογικά με τις σχετικά χαμηλές τιμές των τελικών προϊόντων.

Στον αφανισμό αυτών δεν συντελεί και η έλλειψη διάθεσης των τραπεζών και κεφαλαιούχων να βοηθήσουν δανείζοντας τις μικρές επιχειρήσεις με καφάλαια τα οποία διοχετεύουν στις μεγάλες και ισχυρές επιχειρήσεις.

Οι αρχικά λίγες μεγάλες και ισχυρές επιχειρήσεις στη διάρκεια της κρίσης και με την υποβοήθηση των ισχυρών τραπεζών ενισχύονται και γιγαντώνονται απορροφώντας τις αντίστοιχες ανίσχυρες μικρές μεταβάλλοντας σιγά-σιγά την αγορά του ελεύθερου ανταγωνισμού σε ολιγοπωλιακή αγορά.

Τα παραπάνω σε συνάρτηση με την επίτευξη από τη μεριά των μεγαλοαστών βιομηχάνων-που ένιωθαν με το κράχ να κλονίζεται η γη κάτω από τα πόδια τους-την παρέμβαση του κράτους στην οικονομία και τη θέσπιση μιας σειράς προστατευτικών μέτρων για την εγχώρια παραγωγή και το εμπόριο.

Έτσι κατά την περίοδο μεταξύ του 1860 έως το τέλος του 19^{ου} αιώνα εμφανίζονται οι πρώτες μεγάλες συνδιασμένες επιχειρήσεις (κόμπινετ) συνένωση σε μια μονάχα επιχείρηση διαφόρων κλάδων της βιομηχανίας που αποτελούν είτε διαδοχικά στάδια της κατεργασίας της πρώτης ύλης είτε παίζουν μεταξύ τους το ρόλο βοηθητικών (*) καθώς και τα πρώτα καλά οργανωμένα συνδικάτα επιχειρήσεων.

Η μεγάλη επιχείρηση είναι αυτή που σε περιόδους μεγάλης κάμψης θα αντέξει στον αγώνα του συναγωνισμού. Όταν η πτώση των τιμών των πρώτων υλών καθυστερεί σε σύγκριση με την πτώση των βιομηχανικών προϊόντων διότι το μέγεθός της, ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας της το υψηλό επίπεδο τεχνικής, το μέγεθος των κεφαλαίων της εξισώνουν τη διαφορά συγκυρίας και εξασφαλίζει σταθερότερο ποσοστό κέρδους.

Η μεγάλη επιχείρηση είναι συνήθως αυτή που με τον τρόπο λειτουργίας της επιτρέπει τεχνικές βελτιώσεις συνεπώς πραγματοποίηση συμπληρωματικών κερδών.

Αποτέλεσμα των παραπάνω συμβάντων (κράχ τέλος 19^{ου} αιώνα και μετέπειτα) είναι η σταδιακή μεταμόρφωση της αγοράς και η μετατροπή αυτής από ελεύθερη σε ολιγοπωλιακή.

Ένα από τα σπουδαιότερα-αν όχι το σπουδαιότερο-φαινόμενα της περιόδου που οριοθετεί, μαζί με την αποικιοκρατική πολιτική των βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών.

Το τέλος της αρχικής πρώτης φάσης της καπιταλιστικής οικονομίας και την αρχή μιας άλλης φάσης ανάπτυξης με διαφορετικά χαρακτηριστικά.

Στην Αγγλία το μέγεθος των επιχειρήσεων και το υψηλό επίπεδο της τεχνικής τους έχουν σαν συνέπεια την τάση για μονοπώλιο.

(*) ανάληψη μέρους παραγωγής λόγω φόρτου της επιχείρησης παρήνα.

Την τάση αυτή υποβοηθεί και το γεγονός ότι οι μεγάλες τώρα πια επενδύσεις κεφαλαίων, από επιχειρήσεις, από τη στιγμή που έχει αρχίσει η συγκεντρωποίηση, κάνουν να αυξάνονται οι απαιτήσεις για τη χρηματοδότηση νέων επιχειρήσεων και αυτό με τη σειρά του δυσκολεύει την ίδρυσή τους.

Ετσι κάθε νέα επιχείρηση που θέλει να σταθεί στο ύψος των γιγάντιων επιχειρήσεων, που δημιουργήθηκαν κάτω από τις ανάγκες της αγοράς, πρέπει να παρέχει μια τέτοια υπερπαραγωγή ώστε η επικερδή πώληση αυτής να μπορεί να γίνει μόνο σε περίπτωση τεράστιας αύξησης της ζήτησης στην αγορά αλλιώς θα ασκηθεί σύντομα τέτοια πίεση στις τιμές που θα τις ρίξει σ'ένα επίπεδο επιζήμιο για τη νέα βιομηχανία.

Την ίδια περίπου περίοδο στη Γερμανία, που έχει επιτευχθεί η κρατική παρέμβαση στην οικονομία και η καθιέρωση υψηλών δασμών στα εισαγόμενα προϊόντα, με σκοπό την προστασία της εγχώριας παραγωγής και κατ'επέκταση προστασία της εγχώριας βιομηχανίας τα πράγματα έχουν ως εξής:

Οι περισσότερες μικρές βιομηχανίες εξ'αιτίας της κρίσης έχουν κλείσει ενώ οι μεγάλες που επιβίωσαν απ'αυτή αρχίζουν να γιγαντώνονται.

Για παράδειγμα στους τομείς του άνθρακα και του χάλυβα έχουμε από τη μια μεγάλες εταιρείες άνθρακα με παραγωγή πολλά εκατομμύρια τόνους, γερά οργανωμένες στο συνδικάτο του άνθρακα της εποχής από την άλλη βιομηχανίες χάλυβα, οργανωμένες στο συνδικάτο τους, που είναι στενά δεμένες με τις βιομηχανίες άνθρακα

Οι γιγάντιες αυτές επιχειρήσεις παράγουν 400000 τόνους χάλυβα το χρόνο και τεράστιες ποσότητες μετάλλευμα και άνθρακα. Απασχολούν περίπου 10000 εργάτες που διαμένουν στους εργατικούς στρατώνες γύρω από τα εργοστάσια και έχουν μερικές φορές οι επιχειρήσεις αυτές δικό τους σιδηροδρομικό δίκτυο και λιμάνια.

Οι γιγάντιες αυτές επιχειρήσεις είναι τυπικά αντιπρόσωποι της Γερμανικής σιδηροβιομηχανίας. Η συγκέντρωση όμως δεν σταματάει εδώ, μεγάλες έως τεράστιες επιχειρήσεις που αναπτύσσονται ασταμάτητα εμφανίζονται σε διάφορους κλάδους.

Ενας όλο και μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων από τον ίδιο ή από διαφορετικούς κλάδους, συγχωνεύεται σε γιγάντιες επιχειρήσεις οι οποίες έχουν στήριγμα και οδηγό μεγάλες τράπεζες του Βερολίνου

Τα παραπάνω είναι τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη Γερμανία της «δεύτερης περιόδου καπιταλιστικής ανάπτυξης» της οικονομίας της.

Σημειώνουμε πως η Γερμανία θεωρείται σαν ειδική περίπτωση σε σχέση με τις άλλες καπιταλιστικές χώρες της εποχής μιας και όπως προαναφέραμε η βιομηχανία η βιομηχανία της προστατεύεται από υψηλούς τελωνειακούς δασμούς.

Όλα αυτά δεν μπορούσαν παρά να επιτύχουν μια συγκεντροποίηση της βιομηχανίας και το σχηματισμό μονοπωλιακών ενώσεων. Ετσι παρά το διαφορετικό σε σημεία τρόπο λειτουργίας της οικονομίας της σε σχέση με την Αγγλία το αποτέλεσμα ήταν το ίδιο.

Την ίδια περίοδο, από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, στις ΗΠΑ, η συγκεντροποίηση της παραγωγής είναι ακόμα πιο έντονη. Τα 2/3 σχεδόν της βιομηχανικής παραγωγής της χώρας το δίνει το ένα εκατοστό των επιχειρήσεων.

Με το τέλος του 19^{ου} αιώνα η υπερίσχυση των μεγάλων, βιομηχανικών και μη επιχειρήσεων στην αγορά την μετατρέπει σε αγορά ολιγοπωλείων καταργώντας ουσιαστικά βασικές αρχές σωστής λειτουργίας της καπιταλιστικής οικονομίας.

Αυτός, ο σχετικά γρήγορος, μετασχηματισμός κάτω από την πίεση των αναγκών που δημιουργήθηκαν εξαιτίας του προαναφερθέν τρόπου λειτουργίας της οικονομίας, του τρόπου λειτουργίας των επιχειρήσεων θα ήταν αρκετά δύσκολος αν δεν πραγματοποιούνταν ταυτόχρονα (ίσως γρηγορότερα) ανάλογα

βήματα και στο τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των υπαρχόντων τραπεζικών - πιστωτικών ιδρυμάτων.

Οι αρχικά λίγες μικρές τράπεζες που προϋπήρχαν της βιομηχανικής επανάστασης καθώς και αυτές που δημιουργήθηκαν στην πρώτη φάση αυτής, ήταν σχετικά μικρής δυναμικότητας σε κεφάλαιο, δεν ήταν αυτές που θα μπορούσαν να σταθούν και να υποβοηθήσουν τις μεγάλες εταιρείες-επιχειρήσεις που σιγά-σιγά με τη συγκεντρωποίηση είχαν αρχίσει να εμφανίζονται.

Η ανάγκη για προσαρμογή στις νέες συνθήκες οδήγησε (όπως και στη βιομηχανία) στη δημιουργία, με τη συγκεντρωποίηση ή την αύξηση των κεφαλαίων, μεγάλων και ισχυρότερων τραπεζών.

Σιγά-σιγά υπό το βάρος των συνθηκών της αγοράς οι μεγάλες τράπεζες άρχισαν να επικρατούν. Αυτές (όπως και οι μεγάλες βιομηχανικές μονάδες) αρχίζουν να «απορροφούν» τις μικρές ή τις «προσκολλάνε»-υποτάσσουν-ενσωματώνουν στην ομάδα τους, στο «κονσόρτσιουμ» τους με συμμετοχή στα κεφάλαιά τους, την αγορά μετοχών αυτών ή την ανταλλαγή μετοχών κλπ. Έτσι για παράδειγμα, βλέπουμε στη Γερμανία το 1870 τη DEUTSCHE REDSBANK μεγάλη για την εποχή τράπεζα του Βερολίνου αρχίζοντας να μπαίνει στη φάση της συγκεντρωποίησης να έχει κεφάλαιο 15000000 DM.

Στα 1908 έχει ήδη 200000000 DM κεφάλαιο, ενώ στα 1914 φτάνει τα 250000000 DM.

Στα 1914 ο όμιλος της «D.B» είναι ένας από τους σπουδαιότερους-αν όχι ο σπουδαιότερος-ομίλους των μεγάλων τραπεζών.

Για να μπορέσουμε να περιγράψουμε την έκταση και δυναμικότητα αυτού καθώς και τα κύρια νήματα που συνδέουν μεταξύ τους τις τράπεζες του ομίλου θα πρέπει να χωρίσουμε τις «συμμετοχές»-εξάρτηση (των πιο μικρών τραπεζών) σε 1^{ου}, 2^{ου} & 3^{ου} βαθμού.

Συνολικά συμμετοχή με διάφορους τρόπους σε 30 τράπεζες εκ των οποίων οι 14 συμμετέχουν σε άλλες 48 οι 6 εκ των οποίων συμμετέχουν σε άλλες 9. Συνολικά 87 «σχετιζόμενες» με διάφορους τρόπους με την DB, τράπεζες. Το ύψος των κεφαλαίων του ομίλου φτάνει τα 2-3 δις DM.

Από τα παραπάνω είναι φανερό πως μια τράπεζα που βρίσκεται επικεφαλής ενός τέτοιου ομίλου και κλείνει συμφωνίες με λίγες άλλες μικρότερες τράπεζες για σπουδαίες και επικερδής χρηματιστικές πράξεις, όπως κρατικά δάνεια, δεν περιορίζεται πια στο ρόλο του «μεσάζοντα» στις πληρωμές που ήταν ο βασικός ρόλος και λειτούργημα των τραπεζών της πρώιμης περιόδου του καπιταλισμού αλλά μετατρέπεται σε ένα ολιγοπωλητή στο τομέα του.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και αρχές του 20ου, η «συγκεντρωποίηση» των τραπεζών γιγαντώνεται. Ένα δίκτυο χρηματιστικών καναλιών έχει απλωθεί σε ολόκληρη τη Γερμανία και τις γύρω γερμανόφωνες χώρες.

Τα κεφάλαια και οι πρόσοδοι συγκεντρώνονται. Χιλιάδες επιχειρήσεις μετατρέπονται σε ένα «εθνικό» καπιταλιστικό οργανισμό και ύστερα σε παγκόσμιο.

Στις πιο παλιές και «ανοιχτές» καπιταλιστικής οικονομίας χώρες το τραπεζικό αυτό δίκτυο είναι ακόμα πιο πυκνό. Σε Αγγλία-Ιρλανδία στις αρχές του 20ου αιώνα υπάρχουν περίπου 7000 υποκαταστήματα τραπεζών. Τέσσερις μεγάλες τράπεζες έχουν καθεμιά τους από 400 περίπου υποκαταστήματα. Τέσσερις άλλες περίπου τα 200 και 11 πάνω από εκατό (100). Στη Γαλλία τρεις (3) μεγάλες τράπεζες, η Κρέντιτ Λυοναί, η Κοντουάρ Νασιονάλ ντ'Εσκόντ και η Σοσιέτε Ζενεράλ, μεταξύ των ετών 1870-1909 έχουν αναπτυχθεί ως εξής:

1870	συνολικά	47	υποκαταστήματα στην επαρχία
		17	»»» στο Παρίσι
1890	»»»	192	»»» στην επαρχία

		66	»»»	στο Παρίσι
1909	»»»	1000	»»»	στην επαρχία
		196	»»»	στο Παρίσι

Στις ΗΠΑ η συγκεντρωποίηση καθώς και οι μονοπωλιακές συμφωνίες οδηγούν στις αρχές του 20ου αιώνα στη σταδιακή επικράτηση δύο (2) μόνο γιγαντιαίων ομίλων τραπεζών.

Είναι οι τράπεζες Μόρκαν & Ροκφέλλερ που κυριαρχούν με ένα κεφάλαιο περίπου 11 δις DM.

Τα παραπάνω δείχνουν πως η συγκεντρωποίηση των κεφαλαίων και η επέκταση των εργασιών των τραπεζών τροποποιούν ριζικά τον παραδοσιακό λόγο ύπαρξης, λειτουργίας τους καθώς και η σημασία τους.

Οι σκόρπιοι τραπεζίτες-κεφαλαιούχοι της εποχής με τις σχέσεις συμμετοχής-συνιδιοκτησίας σχηματίζουν έναν «συλλογικό καπιταλιστή». Κρατώντας τους τρεχούμενους λογαριασμούς ενός αριθμού βιοτεχνών-βιομηχάνων παραγωγών. Φαίνεται να λαμβάνει χώρα μια εργασία καθαρά τεχνική-βοηθητική. Όταν όμως η δουλειά παίρνει τεράστια έκταση (συγκεκριμένη περίοδο) φτάνουμε στο σημείο ένας μικρός αριθμός τραπεζιτών οι οποίοι ελέγχουν το μέγιστο του τομέα έχοντας τη δυνατότητα να γνωρίζουν με ακρίβεια την κατάσταση κάθε επιχείρησης-επιχειρηματία, καθορίζουν με διάφορους τρόπους (πλαταίνοντας ή περιορίζοντας, διευκολύνοντας ή δυσκολεύοντας τις πιστώσεις) το μέλλον των επιχειρήσεων αυτών.

Με την κίνηση της αυξανόμενης συγκεντρωποίησης περιορίζεται σταθερά ο κύκλος των επιχειρήσεων όπου γενικά μπορεί να ζητήσει κανείς πιστώσεις και έτσι αυξάνει η εξάρτηση της μεγάλης βιομηχανίας από μικρό αριθμό τραπεζιτικών ομίλων. Αυτή η στενή, κάτω από την πίεση των αναγκών, σύνδεση της βιομηχανίας με τους χρηματιστικούς κύκλους περιορίζει την ελευθερία κινήσεως των βιομηχανικών εταιρειών οι οποίες έχουν ανάγκη τα τραπεζικά

κεφάλαια και αυτός είναι ο λόγος που η μεγάλη βιομηχανία της εποχής βλέπει με δυσπιστία την αυξανόμενη «τραστοποίηση» των τραπεζών.

2.1.5. Οι μεταβολές στο χρηματιστήριο

Την περίοδο που αναφέρουμε επέρχονται σημαντικές αλλαγές όμως και στο χρηματιστήριο.

Το χρηματιστήριο, που στα πρώτα στάδια του καπιταλισμού είναι τα (A) και το (Ω), ο απόλυτος ρυθμιστής της οικονομίας, ο χωροφύλακας του LAISSE FAIRE -LAISSE PASSE, με την κρίση στα τέλη του 19^{ου} αιώνα χάνει σταδιακά τη δύναμή του ως ο απόλυτος ρυθμιστής της κατάστασης.

Σταδιακά παύει να είναι ο απαραίτητος μεσάζοντας στις συναλλαγές όπως αρχικά που οι τράπεζες δεν μπορούσαν ακόμα να τοποθετούν ανάμεσα στους πελάτες τους το μεγαλύτερο μέρος των αξιών που εκδίδανε. (Επιθεώρηση DIE BANK 1914).

Με το τέλος του 19^{ου} αιώνα κάθε μεγάλη τράπεζα είναι και χρηματιστήριο. Έκφραση που περιέχει τόση αλήθεια όσο σημαντικότερη είναι η τράπεζα και όσο μεγαλύτερη πρόοδο κάνει η συγκεντρωποίηση στις τραπεζικές εργασίες.

Έτσι στα τέλη του 19^{ου} αιώνα βλέπουμε στη Γερμανία το χρηματιστήριο, το οποίο ήταν αυτό που εγκαινίασε την εποχή της βιομηχανοποίησης της χώρας, να είναι κάτω από την κυριαρχία των μεγάλων τραπεζών. Είναι τέτοια η κυριαρχία αυτών που κατά τα γραφόμενα της Γερμανικής τραπεζικής επιθεώρησης της εποχής «DIE BANK» είναι η έκφραση της ολοκληρωμένης οργάνωσης του Γερμανικού βιομηχανικού κράτους.

Με την απώλεια από πλευράς χρηματιστηρίου, του χαρακτήρα του ως το ακριβέστερο όργανο μέτρησης των οικονομικών δεδομένων, και σαν ο αυτόματος ρυθμιστής των οικονομικών κινήσεων που συγκλίνουν προς αυτό, ο καπιταλισμός του ελεύθερου ανταγωνισμού εξαφανίζεται σιγά-σιγά μαζί με τον απόλυτο ρυθμιστή του.

2.1.6. Οι Κοινωνικές Τάξεις

Την συγκεκριμένη περίοδο η αστική τάξη έχοντας μια τρομερή οικονομική άνεση είναι αυτή που κρατά τα ηνία τόσο στην οικονομική όσο και στην πολιτική και πολιτιστική ζωή των χωρών αυτών. Ακολουθείται από την τάξη των «μικροαστών» θα μπορούσαμε να πούμε που αποτελείται από υπαλλήλους, επιστάτες, εμπόρους....

Οι μεγαλοαστοί επιδιώκουν να συσφίξουν τις σχέσεις τους με τους παλιούς αριστοκράτες αναζητώντας, για λόγους γοήτρου, τίτλους ευγένειας. Με τα χρήματα που διαθέτουν αγοράζουν πύργους ευγενών και προσπαθούν να κάνουν παντού αισθητή την παρουσία τους. Το ίδιο περίπου συμβαίνει και με τους μικροαστούς, οι οποίοι, αν και δεν έχουν τα οικονομικά μέσα των πρώτων, προσπαθούν να ξεχωρίσουν από τον υπόλοιπο λαό.

Η εμφάνιση και η συμπεριφορά τους υπογραμμίζουν τη σχετική οικονομική τους άνεση αλλά και την προσπάθειά τους να μιμηθούν τον τρόπο ζωής των ανώτερων από αυτούς τάξεων. Η αποταμίευση και η διαρκής επιδίωξη να αυξήσουν το εισόδημά τους είναι δύο από τα κύρια χαρακτηριστικά τους.

Με τις αρχές του 20ου αιώνα και το σταδιακό πέρασμα της οικονομικής κρίσης η κατανάλωση αγαθών-υπηρεσιών των τάξεων αυτών αυξάνεται. Η ανάπτυξη των συγκοινωνιών θα διευκολύνει τις μετακινήσεις τους για εργασίες, διακοπές, ταξίδια.

Οι μεγάλες Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες ζουν μια έντονη κοσμική ζωή. Οι τόποι συνάντησης-διασκέδασης (εστιατόρια, καφέ, ζαχαροπλαστεία) πληθαίνουν. Συναυλίες, δείπνα σε κοσμικά εστιατόρια, θέατρο διανθίζουν τη ζωή της «καλής κοινωνίας». Είναι η περίοδος της «BELLE EPOQUE».

Στην απέναντι (κυριολεκτικά) ακριβώς όχθη το πλήθος. Ο αγροτικός πληθυσμός και ο πληθυσμός που ανήκει στην εργατική τάξη.

Ο αγροτικός πληθυσμός, με διαφορετικές ιδέες και αντιλήψεις ως προς αυτές των αστών, είναι αυτός που αναπτύσσεται-αυξάνει αριθμητικά με τους πιο γρήγορους ρυθμούς. Όσοι δεν χωρούν στην ίδια γη μεταναστεύουν στις πόλεις προς εξεύρεση εργασίας. Όσοι από αυτούς δεν βρουν τελικά δουλειά εκεί θα μεταναστεύσουν σε αποικίες. Το μεταναστευτικό ρεύμα είναι εντονότερο από τις πιο φτωχές αγροτικές περιοχές της Ευρώπης (Νότια Ιταλία, Ιρλανδία, Βαλκάνια) όπου δεν υπάρχουν βιομηχανικά κέντρα.

Περισσότερο ευαίσθητοι στις κρίσεις, άνεργοι, αντιμετωπίζοντας το φάσμα της πείνας σε περιόδους κακής σοδειάς, οι αγροτικοί πληθυσμοί των περιοχών αυτών παίρνουν το δρόμο για τις χώρες του Νέου Κόσμου, οι οποίες διαθέτουν τεράστιες ανεκμετάλλευτες εκτάσεις γης.

Από το 1820 έως το 1914 μεταναστεύουν περί τα 50000000 Ευρωπαίοι. Ο εργατικός πληθυσμός τώρα, είναι ακόμα πιο ευάλωτος στις οικονομικές κρίσεις, σε περιόδους διακυμάνσεων της οικονομίας. Τα έτη 1860-75 που αποτελούν μια κρίσιμη μεταβατική περίοδο για το καπιταλιστικό σύστημα, όλο και μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού οδηγείται στα βιομηχανικά κέντρα.

Η εργατική τάξη πληθαίνει και αρχίζει κάτω από την πίεση των αναγκών να οργανώνεται. Μικρή αύξηση των αποδοχών, εμφάνιση των πρώτων εργατικών οργανώσεων, στην Αγγλία αρχικά (TRADE UNIONS για εξειδικευμένους εργάτες). Στα 1875 έχουμε την πρώτη ομοσπονδία εργατών σε πανεθνική κλίμακα στην Αγγλία και στη Γαλλία στα 1884 κατοχυρώνεται το δικαίωμα της απεργίας και της δημιουργίας συνδικάτων.

Η κρίση στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και η εκτεταμένη συγκεντροποίηση και βιομηχανοποίηση, αποτέλεσμα αυτής, οδήγησαν την εργατική τάξη σε μείωση των αποδοχών της και σε ανεργία. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερη συσπείρωση της εργατικής τάξης.

Με το τέλος του αιώνα στις ΗΠΑ, τη Σουηδία, το Βέλγιο και τη Γερμανία οι εργάτες ενώνονται μέσα από τις συνδικαλιστικές τους οργανώσεις. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από γενικό αναβρασμό: διαρκείς απεργίες, βίαιες πολλές φορές, καταστολή αυτών κτλ.

Κάτω από την πίεση των παραπάνω γεγονότων η κοινωνική-εργατική νομοθεσία (η οποία εισήχθη στη Γερμανία από το 1850 και μετά) σταδιακά τροποποιείται. Εμφανίζεται το ωράριο των 10 ωρών, δημιουργούνται τα ασφαλιστικά ταμεία, υπογράφονται συλλογικές συμβάσεις εργασίας, ιδρύονται τα πρώτα υπουργεία εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1. Η οικονομία καπιταλιστικού τύπου από τις αρχές του 20ου αιώνα έως το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Με τις αρχές του 20ου αιώνα η καπιταλιστική οικονομία χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία των ισχυρών βιομηχανιών με την κατεύθυνση-υποβοήθηση μεγάλων τραπεζών.

Οι Άγγλοι επικρατούν των Ολλανδών αποίκων (Μπόερς) στην Ν.Αφρική και αποκτούν το δικαίωμα εκμετάλλευσης των εκεί πλούσιων κοιτασμάτων χρυσού. (Η Αίγυπτος, το Σουδάν, η Κύπρος, η Ινδία, η Αυστραλία, η Ν. Ζηλανδία ανήκουν επίσης σ'αυτούς).

Το μεγαλύτερο μέρος της Δ.Αφρικής ανήκει στους Γάλλους. Η Οθωμανική αυτοκρατορία είναι στο στάδιο του τεμαχισμού. Την ίδια στιγμή η Κίνα συνεκμεταλλεύεται από Ευρωπαϊκές χώρες-εταιρείες και η υπακοή εξασφαλίζεται με τις Βρετανικές κανονιοφόρους. Η Ρωσία και η Ιαπωνία πολεμούν για την απόκτηση της Ματζουρίας. Η Ιαπωνία η οποία εκβιομηχανισμένη πλέον αντιμετωπίζει την περίοδο αυτή τα ίδια σχεδόν προβλήματα με τις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες (ανάγκη πρώτων υλών, αγορών κλπ) το 1895 κηρύσσει τον πόλεμο εναντίον της Κίνας και έτσι έρχεται αντιμέτωπη με τα συμφέροντα των Ευρωπαϊκών δυνάμεων εκεί, κυρίως με τη Ρωσία. Το 1905, ύστερα από 10χρονο σχεδόν, αιματηρό πόλεμο η Ρωσία συντρίβεται και εκτοπίζεται από την Ματζουρία. Την ίδια περίπου επεκτατική πολιτική ακολουθεί και η Γερμανία.

Στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, οι ΗΠΑ με το δόγμα Μονρόε αποστερούν τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις από την δυνατότητα επέμβασης στα εσωτερικά της Αμερικανικής Ηπείρου και προωθούν επενδύσεις Αμερικάνικων κεφαλαίων στα διάφορα εκεί κράτη.

Ταυτόχρονα, φαινομενικά, με τα παραπάνω αλλά ουσιαστικά πολύ πριν από αυτά αρχίζει να παίρνει τη θέση του στην παραγωγή ένα νέο σχετικά είδος καύσιμης, κινητήριας δύναμης, το πετρέλαιο.

Είναι αυτό που θα υποκαταστήσει σιγά-σιγά τις ήδη μέχρι τότε χρησιμοποιούμενες καύσιμες ύλες και θα καθοδηγήσει ταυτόχρονα την εξωτερική πολιτική των αναπτυγμένων βιομηχανικά χωρών, η οποία άμεσα καθορίζεται από τις ανάγκες του μεγάλου βιομηχανικού και τραπεζικού κεφαλαίου των χωρών αυτών.

Η καλύτερη ποιότητα πετρελαίου αλλά και οι ιδανικότερες συνθήκες άντλησης αυτού ακόμα και στις μέρες μας είναι στην ευρύτερη περιοχή του Περσικού κόλπου (Σ. Αραβία, Περσία, Οθωμανία). Αποτέλεσμα αυτού: οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις αναπροσαρμόζουν την αποικιοκρατική πολιτική τους και επιδιώκουν κάτω από τους συνεχώς μεταβαλλόμενους συσχετισμούς δυνάμεων να επιτύχουν το ξαναμοίρασμα του κόσμου.

3.1.1. Το «Χρηματιστικό κεφάλαιο»

Στις αρχές του 20ου αιώνα ο HILFERDING, μέλος του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος της Γερμανίας, στο βιβλίο του «DAS FINENZKARITAL» αναφέρει τα εξής:

«Ένα διαρκώς αυξανόμενο τμήμα του βιομηχανικού κεφαλαίου δεν ανήκει στους βιομηχάνους που το χρησιμοποιούν. Οι τελευταίοι εντούτοι το αποκτούν χάρη στην τράπεζα, που απέναντί τους αντιπροσωπεύουν τον ιδιοκτήτη του κεφαλαίου.

Από την άλλη μεριά οι τράπεζες προσπαθούν να τοποθετούν όλο και πιο μεγάλο μέρος από τα κεφάλαιά τους στη βιομηχανία. Έτσι η τράπεζα γίνεται βιομηχανικός καπιταλιστής σε όλο και μεγαλύτερη αναλογία.

Το τραπεζικό αυτό κεφάλαιο-που έχει δηλ. μορφή χρήματος-που στην πραγματικότητα μετατράπηκε με αυτό τον τρόπο σε βιομηχανικό, το ονομάζω

«χρηματιστικό κεφάλαιο». Το χρηματιστικό κεφάλαιο λοιπόν είναι το κεφάλαιο που το διαθέτουν οι τράπεζες και που το χρησιμοποιούν οι βιομηχανίες».

Ενας ορισμός που θα πρέπει να συμπληρωθεί από ένα γεγονός υψίστης σπουδαιότητας, την αυξανόμενη συγκεντρωποίηση της παραγωγής και του κεφαλαίου σε βαθμό που οδήγησε στη γέννηση του μονοπωλίου. Η επικράτηση, ολοένα και λιγότερων τραπεζών και βιομηχανιών οδηγεί στη δημιουργία μιας πανίσχυρης χρηματιστικής ολιγαρχίας.

Ο Γερμανός οικονομολόγος HANS G. HEUMMENN στο βιβλίο του «DIE GEMISCHTEN WEIZE IN DEUTSCHEN GROSSEISENGEWERDE» γράφει τα εξής:

«Στη βάση βρίσκεται πρώτα από όλα το σύστημα «συμμετοχής». Ο διευθυντής ελέγχει τη μητρική εταιρεία. Αυτή με την σειρά της τις θυγατρικές. Αυτές πάλι τις θυγατρικές των θυγατρικών κοκ.

Μπορούν έτσι, χωρίς να διαθέτουν τεράστια κεφάλαια, να κυριαρχούν πάνω σε τεράστιους τομείς της παραγωγής. Η πείρα, δείχνει πως στην πραγματικότητα αρκεί να κατέχεται το 40% των μετοχών μιας εταιρείας για να υπάρχει δυνατότητα να κατευθύνεις τις εργασίες αυτής μιας και ένας ορισμένος αριθμός μικρομετόχων δεν έχουν πρακτικά καμιά δυνατότητα να συμμετέχουν στις γενικές συνελεύσεις κτλ.

Η «Δημοκρατικοποίηση» της κατοχής των μετοχών, όπου οι αστοί οικονομολόγοι μας διαβεβαιώνουν πως θα επιφέρει «Δημοκρατικοποίηση του κεφαλαίου», την ενίσχυση του ρόλου και της σπουδαιότητας της μικρής παραγωγής κοκ δεν είναι στην πραγματικότητα παρά ένα από τα μέσα για την αύξηση της δύναμης της χρηματιστικής ολιγαρχίας. Για τον παραπάνω λόγο στις πιο εξελιγμένες καπιταλιστικές οικονομίες η νομοθεσία επιτρέπει την έκδοση τίτλων μικρής αξίας».

Ο HEUMMENN, τέλος, αναφέρει ότι ένα άλλο ακόμα πλεονέκτημα που εμφανίζει το σύστημα των συμμετοχών, πέρα από τα να αυξάνει απεριόριστα τη δύναμη των μονοπωλίων, είναι πως επιτρέπει να διαπράττονται μέσω αυτής τα πιο «δύσκολα» μια και επίσημα απέναντι στο νόμο οι διευθύνοντες τη μητρική εταιρεία δεν είναι υπεύθυνοι για τη θυγατρική που θεωρείται αυτόνομη.

Βλέπουμε λοιπόν στη Γερμανία του 1910 περίπου τις μεγαλύτερες εταιρείες της εποχής να εφαρμόζουν το σύστημα αυτό. Έτσι βλέπουμε την Γενική Εταιρία Ηλεκτρισμού (AEG) να συμμετέχει σε 160-200 περίπου άλλες εταιρείες κυριαρχώντας πάνω τους και περιλαμβάνοντας κεφάλαιο περίπου 1.5 δις DM.

Το ίδιο γίνεται στην Αγγλία αλλά και στη Γαλλία. Στις ΗΠΑ τα πράγματα είναι πιο εξελιγμένα. Ένα παράδειγμα αυτού είναι αυτό με τη ζάχαρη. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα ιδρύεται από τον HAUEMAYER το τράστ ζάχαρης συγχωνεύοντας 15 μικρές εταιρείες με συνολικό κεφάλαιο 6500000 \$. Κεφάλαιο που με την κατάλληλη «αραιώση», κατά την Αμερικάνικη έκφραση, ανέβηκε στα 50000000 \$.

Αυτή η «ανακεφαλαιοποίηση» προεξοφλούσε τα μελλοντικά κέρδη της επιχείρησης η οποία αγοράζει όσο το δυνατόν περισσότερα «κοιτάσματα» ζάχαρης.

Στη συνέχεια με την ισχυροποίηση που έχει επέλθει με γοργούς ρυθμούς το τράστ επιβάλλει τις μονοπωλιακές τιμές του. Αυτό του δίνει τη δυνατότητα με βάση τα κέρδη να μπορεί να πληρώσει μερίσματα 10% στο κεφάλαιο που είχε «αραιωθεί» 7 φορές. Δηλαδή σχεδόν 70% στο κεφάλαιο που είχε πραγματικά καταβληθεί κατά την ίδρυση της εταιρείας. Το 1909 το κεφάλαιο της έφτανε τα 90000000 \$ και σε λίγα χρόνια είχε υπερπολλαπλασιαστεί.

Παρά το γεγονός ότι από το 1740 στις ΗΠΑ εναντιώνονταν στη δημιουργία μονοπωλίων και ως εκτούτου η ύπαρξή τους ήταν παράνομη, με τον τρόπο που έδρασε η εταιρεία ήταν ουσιαστικά μετά από λίγο ένα μονοπώλιο αφού

κατάφερε να είναι ο μεγαλύτερος και ισχυρότερος προμηθευτής ζάχαρης εκμηδενίζοντας τις δυνατότητες των άλλων επιχειρήσεων είτε συγχωνεύοντάς τες είτε δίνοντας μεγάλα μερίσματα.

Τα «Αμερικάνικα ήθη» που υποκριτικά αποδοκίμαζαν οι Ευρωπαίοι οικονομολόγοι και αστοί γίνονται ήθη της κάθε μεγαλούπολης σε κάθε αναπτυγμένη καπιταλιστική χώρα του κόσμου.

Βλέπουμε λοιπόν την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα να χαρακτηρίζεται:

1. Από τη μεγάλη δύναμη του χρηματιστικού κεφαλαίου, που συγκεντρωμένο σε μερικά χέρια επιδιώκοντας και επιτυγχάνοντας επικράτηση μονοπωλιακών καταστάσεων στην αγορά, να βγάζει τεράστια κέρδη.
2. Από την εξαγωγή κεφαλαίων σε χώρες τρίτες μη αναπτυγμένες οι οποίες τελούν συνήθως και υπο καθεστώς αποικιοκρατίας.

3.1.2. Η εξαγωγή κεφαλαίων

Το εμπόριο είναι στο ζενίθ του. Πρώτη φορά στην ιστορία του ανθρώπου το διακρατικό-διηπειρωτικό εμπόριο έχει τέτοια έξαρση.

Η Αγγλία, οδηγός, καθιερώνει πρώτη κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα την ελευθερία του εμπορίου. Είναι αυτή που έχει την αξίωση να είναι το «εργαστήριο» ολόκληρου του κόσμου, ο προμηθευτής όλων των χωρών σε βιομηχανικά είδη. Βέβαια αυτό που μετά μανίας επιδίωκε αρχίζει να χάνεται στο τέλος του 19^{ου} αιώνα. Οι χώρες που είχαν υπερασπιστεί τον εαυτόν τους με προστατευτικούς τελωνειακούς δασμούς γίνονται με τη σειρά τους αυτοδύναμα, ισχυρά οικονομικά, καπιταλιστικά κράτη.

Όπως ακριβώς τα προϊόντα ταξιδεύουν από κράτος σε κράτος (αντιμετωπίζοντας άλλοτε αποθαρρυντικά μέτρα όπως οι προστατευτικοί δασμοί και άλλοτε όχι) έτσι και τα κεφάλαια.

Πως όμως αρχίζει αυτή η εξαγωγή κεφαλαίων; Ποιοι ήταν οι λόγοι που άρχισαν να οδηγούνται κεφάλαια από τη μία χώρα στην άλλη; Ποιος ήταν ο

«αποστολέας» και ποιος ο «παραλήπτης»; «Αποστολέας», οι ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες. «Παραλήπτης», χώρες με καθυστερημένη βιομηχανική ανάπτυξη. Οι λόγοι ήταν κυρίως τρεις:

1. Η οικονομία-αγορά έχει φτάσει σε ένα τέτοιο σημείο ανάπτυξης που οι εύκολες-επωφελείς επενδύσεις δεν είναι πια και τόσο εφικτές εντός των ορίων των χωρών αυτών.
2. Οι αστοί-καπιταλιστές της περιόδου δεν θέλησαν να χρησιμοποιήσουν τα κεφάλαια αυτά σε άλλους τομείς της οικονομίας ή της κοινωνίας της χώρας τους (γεωργία, εκπαίδευση...) υπολογίζοντας πάντα το κέρδος που θα είχαν αν το έκαναν.
3. Τα κεφάλαια που θα επένδυαν σε χώρες τρίτες θα απέδιδαν γρήγορα, σίγουρα και πολύ «φθηνότερα».

Η εξαγωγή αυτή των κεφαλαίων γίνεται δυνατή-εύκολη με τη βαθμιαία είσοδο πολλών καθυστερημένων χωρών, είτε με τη μορφή αποικιών είτε με τη μορφή ζωνών επιρροής, στα γρανάζια του παγκόσμιου καπιταλισμού. Η κατασκευή μεγάλων σιδηροδρομικών γραμμών και λιμανιών στις χώρες αυτές, όπου υπάρχουν οι στοιχειώδεις όροι για βιομηχανική ανάπτυξη, εντάσσονται στο πλαίσιο της οικονομικής διεξόδου.

Η Αγγλία εξάγει κεφάλαια προς επένδυση κυρίως στις αποικίες της και στις ΗΠΑ. Αντίθετα τα Γαλλικά κεφάλαια επενδύονται κυρίως σε χώρες της Ευρώπης, μεγάλο μέρος αυτών στη Ρωσία.

Πρόκειται κυρίως για δάνεια, κρατικά δάνεια σε τρίτες χώρες και όχι για κεφάλαια που επενδύονται άμεσα σε βιομηχανικές επιχειρήσεις.

(Η Γαλλία, σε αντίθεση με την Αγγλία, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν κράτος «τοκογλύφων»).

Στη Γερμανία, που οι αποικίες της δεν είναι και τόσο αξιόλογες, τα κεφάλαια τοποθετούνται σχεδόν ισομερώς σε Ευρώπη και Αμερική.

3.1.3. Αποτελέσματα από την εξαγωγή κεφαλαίων

Οι εξαγωγές κεφαλαίων, που λαμβάνουν χώρα, ασκούν μια ισχυρή επιταγχυτική επίδραση στην ανάπτυξη του καπιταλισμού στις χώρες όπου αυτές κατευθύνονται.

Στις επενδύτριες χώρες αν και φαίνεται πως οι εξαγωγές αυτές φαίνουν κάποια επιβράδυνση στην ανάπτυξη αυτών εντούτοις δεν συμβαίνει ουσιαστικά αυτό μιας και η επιβράδυνση αυτή πέφτει κυρίως στις πλάτες των χαμηλών εισοδηματικά τάξεων που αντιμετωπίζουν την ανεργία και τα χαμηλά ημερομίσθια ενώ τα οφέλη από την εξαγωγή κεφαλαίων τα καρπώνεται η καφαλαιοκρατούσα τάξη.

Η εξαγωγή-επένδυση αυτή και η αύξηση του ανταγωνισμού με σκοπό καλύτερες-περισσότερες επενδύσεις οδήγησε όμως σταδιακά σε ένα τρόπο λειτουργίας των επενδύσεων σχετικά αντίστροφο με των προσδοκώμενο από τους επιχειρηματίες-επενδυτές.

Τον Οκτώβριο του 1913 η Βερολινέζικη DIE BANK αναφέρει τα εξής:

«Πολλά ξένα κράτη από την Ισπανία έως τα Βαλκάνια, από την Ρωσία έως την Αργεντινή και από την Βραζιλία έως την Κίνα, διατυπώνουν στις μεγάλες χρηματιστικές αγορές ανοικτά ή συγκαλλημένα αξιώσεις για δάνεια που μερικές φορές είναι βαριές. Όμως καμιά από τις χρηματιστικές αγορές δεν τολμάει να αρνηθεί τα δάνεια γιατί φοβούνται μην το αναλάβει η γειτονική, εξασφαλίζοντας έτσι αντίστοιχα ανταλλάγματα.

Σε αυτού του είδους τις διεθνείς συναλλαγές ο δανειστής πετυχαίνει πάντοτε κάτι. Είτε κάποιο πλεονέκτημα για το κλείσιμο μιας εμπορικής συμφωνίας, ένα ορυχείο, την κατασκευή-εκμετάλλευση κάποιου λιμανιού κάποια παραχώρηση.. μια παραγγελία τηλεβόλων».

Μεταξύ των ετών 1900-1915 η Γαλλία είναι η πρώτη χώρα που εγκαινιάζει την παραπάνω τακτική. Πριν από τη σύναψη οποιουδήποτε δανείου απαιτεί και

αγορά προϊόντων από την πιστώτρια χώρα, κυρίως όπλων και πλοίων με ένα μέρος του δανείου. Έτσι η εξαγωγή κεφαλαίων μετατρέπεται σε μέσο αύξησης των εξαγωγών από τις πιστώτριες χώρες.

Ο Κρούπ στη Γερμανία, ο Σνάιντερ στη Γαλλία προσφέρουν το πρότυπο οίκων στενά δεμένων με τις γιγάντιες τράπεζες και την κυβέρνηση οι οποίοι δεν είναι εύκολο να τους «αποφύγουν» κατά τη σύναψη ενός δανείου.

Σε μια έκθεση του προξένου της Αυστροουγγαρίας στο S.PAOLO της Βραζιλίας την εποχή εκείνη αναφέρονται μεταξύ άλλων τα εξής:

«Η κατασκευή των σιδηροδρόμων της Βραζιλίας γίνεται κυρίως με Γαλλικά, Αγγλικά και Βελγικά κεφάλαια. Οι ενδιαφερόμενες χώρες εξασφαλίζουν για τον εαυτό τους, στην πορεία των χρηματιστικών πράξεων που συνδέονται με την κατασκευή, τις παραγγελίες των απαραίτητων υλικών».

3.1.4. Ο αγώνας για το μοίρασμα των αγορών ανάμεσα στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Η παγκοσμιοποίηση του καπιταλισμού.

Οι ομάδες των μεγάλων επιχειρήσεων έχοντας μοιράσει αρχικά την εσωτερική αγορά και εξασφαλίζει για τον εαυτό τους την παραγωγή μιας δοσμένης χώρας επιδιώκουν πια μια καλή θέση στην παγκόσμια θέση.

Όσο αυξάνει η εξαγωγή κεφαλαίων και επεκτείνονται οι σχέσεις με το εξωτερικό και τις αποικίες τόσο τα πράγματα οδηγούν «φυσικά» σε μια διεθνή συμφωνία ανάμεσά τους για τη δημιουργία διεθνών καρτέλ. Επιτυγχάνεται σταδιακά ένας ασύγκριτα ανώτερος από προηγούμενα βαθμός παγκόσμιας συγκεντρωποίησης του κεφαλαίου και της παραγωγής.

Βλέπουμε π.χ. την περίοδο αυτή τη βιομηχανία ηλεκτρισμού η οποία είναι αυτή που αναπτύσσεται τεχνολογικά ραγδαίως. Η βιομηχανία αυτή αναπτύσσεται κυρίως στις δύο (2) νέες προηγμένες καπιταλιστικές χώρες, τις ΗΠΑ και τη Γερμανία.

Στη Γερμανία η συγκεντρωποίηση επιταχύνεται ιδιαίτερα από την κρίση στα 1900 περίπου.

Οι τράπεζες που είδη είχαν αρκετά συνδεθεί με τη βιομηχανία επιδείνωσαν στο ανώτερο βαθμό και επιτάχυναν στη διάρκεια αυτής της κρίσης την εξαφάνιση των σχετικά μικρών επιχειρήσεων καθώς και την απορρόφησή τους από τις μεγάλες.

Οι τράπεζες αρνούμενες κάθε βοήθεια στις επιχειρήσεις που είχαν ανάγκη από κεφάλαια και δεν ήταν αρκετά δεμένες μαζί τους προκάλεσαν την αναπόφευκτη χρεωκοπία αυτών.

Αποτέλεσμα να επιβιώσουν-επικρατήσουν μερικές ομάδες μόνο επιχειρήσεων οι οποίες υποστηρίζονταν από μεγάλες τράπεζες.

Η περίφημη A.E.G. που επικρατεί κατ'αυτό τον τρόπο εξουσιάζει με το σύστημα των συμμετοχών, περί τις 200 περίπου εταιρείες.

Κατά το 1905 το επενδυτικό κεφάλαιο της A.E.G. στο εξωτερικό φτάνει τα 250000000 DM περίπου. Ανάλογες περίπου με την Ευρώπη εξελίξεις έχουμε και στις ΗΠΑ με την «General Electric».

Σχηματίζονται, λοιπόν δύο (2) δυνάμεις της «ηλεκτρικής βιομηχανίας» οι οποίες μάλιστα χαρακτηρίζονται σαν και οι μοναδικές εταιρείες ηλεκτρισμού παγκοσμίως που είναι εντελώς ανεξάρτητες.

Γύρω στα 1908 το Γερμανικό και Αμερικάνικο καρτέλ μοιράζονται με μια συμφωνία τον κόσμο. Ο ανταγωνισμός ανάμεσά τους σταματάει.

Η General Electric παίρνει τις ΗΠΑ και τον Καναδά.

Η A.E.G. τη Γερμανία, Αυστρία, Ρωσία, Ολλανδία, Δανία, Ελβετία, Οθ. Αυτοκρατορία.Βαλκάνια.

Δύο (2) ειδικές συμφωνίες ρυθμίζουν τη δραστηριότητα των θυγατρικών εταιρειών οι οποίες διεισδύουν σε νέους κλάδους της βιομηχανίας και σε νέες χώρες, τυπικά αδιανέμητες ακόμα. Τα δύο «καρτέλ» συνεργάζονται συχνά, ανταλλάσσοντας την πείρα και τις εφευρέσεις τους.

Ωστόσο το παραπάνω μοίρασμα των αγορών δεν αποκλείει νέο μοίρασμα αυτών στην περίπτωση που ο συσχετισμός δυνάμεων πιθανό να αλλάξει εξ' αιτίας ανισομερούς ανάπτυξης, αποτυχιών πολέμου κλπ.

Η Βιομηχανία πετρελαίου που αναπτύχθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα κυρίως παρέχει ένα εποικοδομητικό παράδειγμα μιας τάσης, ενός αγώνα για το επαναμοίρασμα.

Με το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 20ου αιώνα τα καρτέλ έχουν αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό και οι συγκρούσεις μεταξύ τους και μεταξύ των εταιρειών που παραμένουν εκτός αγορών για την απόκτηση-μεγιστοποίηση μεριδίου σ'αυτές είναι τέτοιες που παρ'όλο που οικονομολόγοι της εποχής υπολόγιζαν πως τα διεθνή καρτέλ, μια από τις εκφραστικές εκδηλώσεις της διεθνοποίησης του κεφαλαίου, θα επέτρεπαν να κερδιθεί η ειρήνη ανάμεσα στους λαούς, στα πλαίσια του καπιταλιστικού συστήματος, θα οδηγήσουν στον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Άρθρο της Saturday Review της περιόδου αναφέρει τα εξής:

«Υπάρχουν στην Ευρώπη δύο (2) μεγάλες δυνάμεις αντίθετες και ασυμφιλίωτες. Δύο μεγάλα έθνη που επιδιώκουν να διευρύνουν το πεδίο δραστηριότητάς τους σ'ολόκληρο τον κόσμο και που επιθυμούν να τον φορολογίσουν εμπορικά. Η Αγγλία με ολόκληρο το μακρινό ιστορικό παρελθόν της, με τη θαυμαστή πεποίθησή της ότι ικανοποιώντας τα δικά της συμφέροντα, φωτίζει τα έθνη που βρίσκονται στο σκοτάδι. Η Γερμανία έχει το ίδιο αίμα μ'αυτή και με μια μικρότερη ίσως δύναμη θέλησης αλλά μεγαλύτερης οξυδέρκεια, παρουσιάζεται σαν ανταγωνιστής σ'όλα τα σημεία του πλανήτη. Παντού όπου η σημαία ακολούθησε την βίβλο και όπου το εμπόριο ακολούθησε τη σημαία, ο Γερμανός εμπορικός αντιπρόσωπος μάχεται τον Αγγλο επιχειρηματία».

3.1.5. Ο 1^ο Παγκόσμιος Πόλεμος - Τα αποτελέσματα αυτού.

Τα παραπάνω γεγονότα είναι αυτά που κυρίως οδηγούν στα μέσα του 1914 στον 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ενας πόλεμος που διεξήχθει κυρίως στα εδάφη της «γηραιάς ηπείρου» και χαρακτηρίστηκε σαν ο πιο αιματηρός πόλεμος στην ιστορία του ανθρώπινου γένους.

Τα κύρια μέτωπα του πολέμου είναι τρία (3). Το Ανατολικό, το Δυτικό, το Βαλκανικό.

Το Ανατολικό μέτωπο «καταρρέει» από τη στιγμή που στη Ρωσία με την «Οκτωβριανή» επανάσταση επικρατούν στην εξουσία οι «μπολδεβίνοι», οι ηγέτες των οποίων έχοντας τους λόγους τους τερματίζουν τον πόλεμο και υπογράφουν με τους Γερμανούς τη συνθήκη του Brest Litouk.

Το Βαλκανικό μέτωπο με τον 1^ο Π.Π. ξεκινά ο διαμελισμός της πρώην ισχυρής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η έντονη παρουσία των Γερμανικών εταιρειών στην περιοχή καθώς και στην περιοχή της Περσίας ήταν κάτι παραπάνω από ενοχλητική για τους υπόλοιπους.

Ο 1^ο Π.Π. ήταν σκληρός και πολυδάπανος με άμεσα ενδιαφερόμενους για την έκβασή του αρκετές μεγάλες εταιρείες πετρελαίου (Standard oil, D.shell, BP...) οι οποίες με τη σειρά τους κετέβαλλαν και αρκετά αξιόλογες προσπάθειες για την αίσια από πλευράς τους έκβασή του.

Ο πόλεμος τελειώνει το 1918 με ήττα της Γερμανίας, Αυστροουγγαρίας και ανά των κόσμο συμμάχων τους.

Με το τέλος του πολέμου ο Βρετανός πρωθυπουργός L George δηλώνει μεταξύ των άλλων πως σκοπός του πολέμου ήταν: Η αποκατάσταση της ανεξαρτησίας του Βελγίου η οποία είχε παραβιαστεί από τους Γερμανούς. Ανεξαρτησία (Δημιουργία) της Πολωνίας. Δικαιοσύνη για τους Ρουμάνους. Χωριστές εθνικές

συνθήκες για τους υπήκοους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αυτοδιάθεση για τις Γερμανικές αποικίες.

Ο Αμερικανός W.Wilson

1. Η διπλωματία και οι συνθήκες να γίνονται φανερά.
2. Να είναι ελεύθερη στις θάλασσες η Ναυσιπλοία.
3. Να καταργηθούν τα οικονομικά σύνορα ανάμεσα στα κράτη.
4. Να αποκατασταθεί η εδαφική ακαιρεότητα της Γαλλίας.
5. Να ρυθμιστεί το ζήτημα της Αυστροουγγαρίας (Να διαλυθεί).
6. Να εξασφαλισθεί αυτόνομη κρατική υπόσταση για τους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας καθώς και ελεύθερη διέλευση από τα Δαρδανέλια.
7. Να δημιουργηθεί η ελεύθερη Πολωνία.

Διακυρήξεις οι οποίες και αποτέλεσαν τα βασικά άρθρα του καταστατικού του Νεοσύστατου Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Από τα παραπάνω όμως φαίνεται η διάθεση των Ευρωπαίων νικητών να συνθλίψουν κυριολεκτικά την ηττημένη ανταγωνίστρια Γερμανία και τους συμμάχους της επεκτείνοντας τις αγορές τους στις πρώην Γερμανικές αποικίες και πλησιάζοντας ακόμα πιο κοντά στα πετρέλαια της Οθωμανίας.

Οι Αμερικανοί ταυτόχρονα φανερώνουν το ενδιαφέρον τους συν των άλλων και για το άνοιγμα των αγορών για ελεύθερο ανταγωνισμό και για διεκδίκηση μεριδίου σε αγορές που πριν τον πόλεμο ήταν «Ευρωπαϊκές».

Με τη συνθήκη των Βερσαλιών στα μέσα του 1919 όλες οι Γερμανικές αποικίες παραχωρούνται με τη μορφή εντολών κηδεμονίας σε άλλες χώρες. Οι εμπορικές διευκολύνσεις που μέχρι τότε κατείχε η Γερμανία καταργούνται. Καθορίζεται πολεμική αποζημίωση που η Γερμανία θα πρέπει να καταβάλλει.

Με την συνθήκη του Αγ.Στεφάνου διαμελίζεται η Αυστροουγγαρία, επιβάλλονται πρόσθετες πολεμικές αποζημιώσεις. Ταυτόχρονα σχεδόν με τα

παραπάνω μπαίνουν σε εφαρμογή μια σειρά μυστικών συμφωνιών που έχοντας κάλλυμα άρθρα της συνθήκης των Βερσαλλιών έχουν σκοπό τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την ανάληψη από τις νικήτριες χώρες ζωνών επιρροής.

Προσπάθεια που ολοκληρώνεται τελικά στα 1922 με τυπικούς πρωταγωνιστές την Ελλάδα και μια νέα Τουρκία που γεννιέται από τα ερείπια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ουσιαστικούς κυρίως τις μεγάλες Ευρωπαϊκές και Αμερικάνικες εταιρείες πετρελαίου που κρύβονται πίσω από τις δυνάμεις της Antante.

Η συνθήκη της Λωζάνης οριοθετεί στα 1923 το τέλος του αγώνα αυτού. Επιτυγχάνεται διεθνοποίηση-αποστρατικοποίηση των στενών, διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που ουσιαστικά διαλύεται, αποδυνάμωση-συρρίκνωση της Ελλάδας και σχεδόν οικονομική κατάρρευση αυτής. Παραχωρούνται τα Ιόνια νησιά στην Ιταλία, η Κύπρος στην Αγγλία (στις Αγγλικές εταιρείες χαλκού). Τέλος η περιοχή της Μοσούλης σ'αυτούς που από το '22 την είχαν καταλήξει.

Ταυτόχρονα με τα παραπάνω οι ηγέτες της επαναστατημένης Ρωσίας με το τέλος του 1^ο Π.Π. διακηρύττουν πως ο πόλεμος ήταν μια περιπέτεια κεφαλαιοκρατική και αποικιοκρατική.

Καταγγέλουν τις μυστικές συμφωνίες μεταξύ των νικητών και ζητούν ειρήνευση χωρίς προσαρτήσεις. Αργότερα είναι αυτοί που βοηθούν ανοιχτά τη νέα Τουρκία στον αγώνα της ενάντια στους ξένους αποικιοκράτες ξεκινώντας με της εκκαθαρίσεις Ποντίων και Αρμενίων που απαιτούσαν προσάρτηση στην Ελλάδα και ίδρυση δικού τους κράτους αντίστοιχα.

3.1.6. Μεταξύ δύο πολέμων. Οι οικονομική κρίση του 1929.

Με το τέλος της δεκαετίας του 1920 και στα 1929 έρχεται το οικονομικό κράχ. Ο πόλεμος του '14 και τα αποτελέσματα αυτού δεν ήταν ικανά από μόνα τους να

σώσουν την οικονομία των αναπτυγμένων χωρών (για τις άλλες λόγος δεν γίνεται φυσικά).

Οι στρατιές των ανέργων, αγράμματων και ανειδίκευτων πολλές φορές, εργατών δεν είχαν εδώ και αρκετό καιρό τη δυναμικότητα να καταναλώσουν.

Ο αλκοολισμός μεγάλη πληγή της εργατικής τάξης, φυσική συνέπεια του τρόπου ζωής. Το τρομερό πλεόνασμα παραγωγής, η αδυναμία διάθεσης αυτού, η ταυτόχρονη εξαθλίωση των εργατικών μαζών, οδηγούν την οικονομία στο κράχ. Οι προσπάθειες από τους ίδιους τους δημιουργούς του για αποτροπή του είτε άργησαν είτε απλά δεν έγιναν.

Πολλές επιχειρήσεις φτωχεύουν-κλείνουν, το χρηματιστήριο παθαίνει «αμόκ», περίπου το 1/4 του συνόλου των εργατών των Δυτικών βιομηχανικών χωρών χάνουν τις δουλειές τους.

Η «λύση» έρχεται από τις ΗΠΑ. Εμπνευστής της ο Φ.Ρούσβελτ και λέγεται «new deal».

Το κράτος ανοιχτά πια αποφασίζει να αναλάβει ρόλο ρυθμιστή στην οικονομία προσπαθώντας κάθε φορά να επέμβει διορθωτικά η ενισχυτικά εκεί που η ιδιωτική πρωτοβουλία λειτουργεί είτε με λάθος τρόπο ή αδυνατεί. (Α. Smith «Ο ρόλος του κράτους. Εκθείαση).

Στην προκειμένη περίπτωση (για τις ΗΠΑ) ξεκινάει μια σειρά έργων με σκοπό την αύξηση των θέσεων εργασίας και την αξιοποίηση του ελεύθερου εργατικού δυναμικού με ταυτόχρονη ανοικοδόμηση της χώρας και αύξηση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της, στοιχεία που σιγά-σιγά θα οδηγήσουν σε αναζωογόνησης της οικονομικής ζωής του τύπου. Το ίδιο περίπου αρχίζει να λαμβάνει χώρα στο σύνολο σχεδόν των αναπτυγμένων της εποχής χωρών.

Το Luisse-Faire-Luisse Passe, που με την παραμορφωμένη προς το χειρότερο λειτουργία του οδήγησε στην κρίση αυτή, κάτω από την πίεση των αναγκών υποχωρεί, αφήνοντας τη θέση του εν μέρη στο κράτος επισημοποιώντας έτσι μια

σχέση που μάλλον προυπήρχε ανάμεσα στο κράτος και τις μεγάλες βιομηχανίες-τράπεζες.

3.1.7. Ο 2^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος

Με το τέλος της δεκαετίας του '30 τα σύννεφα του πολέμου έχουν κάνει και πάλι την απειλητική τους εμφάνιση πάνω από τη γη.

Ο 2^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος έρχεται σαν φυσικό επακόλουθο του 1^{ου} Παγκόσμιου Πολέμου. Μια Γερμανία που εργάστηκε σκληρά και ήρθε η ώρα να απαιτήσει αυτά που κάποτε της ανήκαν.

Μια αστική τάξη που αρχίζει και πάλι να ζητά αυτά που τους στέρησαν μετά την ήττα του 1^{ου} Π.Π.

Ο λαός που εξαθλιωμένος κάτω από την πίεση των αναγκών κατευθύνεται να απαιτήσει τη «Ρεβάνς».

Ο πόλεμος που ακολούθησε ήταν σκληρός τόσο στο μέτωπο όσο και στα μετώπισθεν. Η κινητικότητα των μεγάλων οικονομικών ομίλων ήταν μάλλον μεγαλύτερη από την ανάλογη των στρατευμάτων, ο πόλεμος αυτός ήταν τρομερός, προσεκτικός, ύπουλος.

Πρωταγωνιστές εταιρείες όπως: Η Ford, Standard Oil, η Γερμανική ITT, η General Motors, η D. Shell, η SKF, η National City Bank κ.α. Ο ρόλος των ουδετέρων χωρών βοηθητικός μεν αλλά μεγάλος. Μια τρομερή οικονομική συνεργασία πίσω από τις μαχόμενες λόγχες και τις οικονομικές απαιτήσεις των κρατών με τις επίσημες εγκρίσεις των ηγετών αυτών κάτω από τις πιέσεις των άμεσα ενδιαφερομένων. Ένα αρκετά περίπλοκο παιχνίδι με στόχους άλλοτε σαφείς και άλλοτε όχι και τόσο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1. Από το 2^ο Παγκόσμιο πόλεμο έως την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Η λήξη του πολέμου βρίσκει τη Γερμανία ηττημένη-ερείπωμένη, την Ιαπωνία να έχει δεκτεί τις δύο πρώτες ατομικές βόμβες, στην ιστορία του ανθρώπου και όλη την Ευρώπη γενικότερα μέσα στα ερείπια.

Ακολουθεί η συνθήκη της Γιάλτας και ο χωρισμός της γης σε ζώνες επιρροής. Ο ψυχρός πόλεμος είναι αυτός που θα πάρει τώρα τη θέση του 2^{ου} Π.Π. Σε αυτό τον πόλεμο αντίπαλοι είναι ουσιαστικά δύο διαφορετικά οικονομικά συστήματα, το καπιταλιστικό και το σοσιαλιστικό. Από τη μια μεριά είναι το κράτος που ασκεί το ρόλο του επιχειρηματία και αυτό που προγραμματίζει τα σχετικά με την παραγωγή και την διάθεσή της. Από την άλλη το κράτος είναι αυτό που «παίζει» παντού φαινομενικά, κατευθύνει χωρίς να παρεμβαίνει παρά μόνο όταν χρειαστεί, αλλά ουσιαστικά οι μεγάλες επιχειρήσεις-εταιρείες είναι αυτές που καθορίζουν τα της οικονομίας και πολλές φορές και τα της πολιτικής της εκάστοτε κυβέρνησης της χώρας τους.

Στην Ανατολική Ευρώπη, η Σοβιετική Ένωση εμφανίζεται σαν ο απόλυτος φρουρός του συστήματος, αυτή που βοηθάει στην οικονομική ανάπτυξη των υπόλοιπων κρατών του συνασπισμού, αν και ουσιαστικά είναι αυτή που ζει σε βάρος των άλλων μια και με τον τρόπο της απομιμνά τις πρώτες ύλες των «αδελφών κρατών», καθορίζει τα εσωτερικά τους και έχει στη διάθεσή της τις αγορές τους.

Στη Δύση οι μεγάλοι βιομηχανικοί κολοσσοί γιγαντώνονται ακόμα περισσότερο, ελέγχοντας τα μέγιστα της αγοράς και δίνοντας ουσιαστικά ελάχιστες δυνατότητες στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις για ανταγωνισμό, οι οποίες μικρομεσαίες επιχειρήσεις τελικά λειτουργούν συμπληρωματικά και με την «ανοχή», «έγκριση» των μεγάλων στα πλαίσια που οι μεγάλες με διάφορες

μεθόδους καθορίζουν. Είναι η περίοδος των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων. Ομιλοι επιχειρήσεων με σειρά θυγατρικών και υποκαταστημάτων ανά τον πλανήτη, φυσική συνέχεια των μεγάλων επιχειρήσεων των αρχών του αιώνα.

Την περίοδο αυτή εμφανίζεται η «έννοια» του «τρίτου κόσμου» η οποία χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια σειρά φτωχών κρατών, υπανάπτυκτων με την έννοια όχι της υπό ανάπτυξης όπως θα έπρεπε αλλά φτωχών και μη αναπτυγμένων και τα οποία δεν συγκαταλέγονται στα καπιταλιστικά και άρα ανεπτυγμένα οικονομικά κράτη, ούτε στα κράτη του ανατολικού μπλόκ με σοσιαλιστικού τύπου οικονομία.

Οι μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες συνεχίζοντας τη ζωή, ανάπτυξη και εξέλιξή τους είναι αυτές που απομυζούν τις πρώτες ύλες των χωρών του 3^{ου} κόσμου έναντι ελάχιστου αντιτίμου. Διεφθαρμένα καθεστώτα, βολική νομοθεσία, τεχνική οικονομική κρίση και ανεργία στις χώρες αυτές υποβοηθούν το έργο των πολυεθνικών.

Οι χώρες του 3^{ου} κόσμου εγκλωβισμένες μεταξύ των παραπάνω δεν έχουν τη δυνατότητα να τις αποτινάξουν ή να επαναδιαπραγματευτούν μαζί τους αλλά ούτε και τη δυνατότητα αυτόνομης ανάπτυξης. Όσες από αυτές καταφέρουν τελικά με κάποιο τρόπο να υπερβούν τα παραπάνω εμπόδια χωρίς τη συγκατάθεση των κύριών τους θα συντριβούν στη διαδρομή.

Ο βιομηχανικός κόσμος ξέρει πως η επιβίωση του εξαρτάται άμεσα από τις χώρες του 3^{ου} κόσμου.

Ο 3^{ος} κόσμος είναι αυτός που προσφέρει στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες τα μέσα που τους επιτρέπουν να γνωρίζουν τις διάφορες όψεις της ανάπτυξης. Αυτό είναι κάτι που δεν θέλει να το χάσει.

Η άμεση αντίδραση των Αγγλογάλλων με ταυτόχρονη εμπλοκή του κράτους του Ισραήλ, με τα γνωστά μέχρι σήμερα αποτελέσματα γι' αυτό, στην

εθνικοποίηση της διώρυγας του Σουέζ από τον Νάσσερ η οποία ήταν για τους Αιγύπτιους το σύμβολο της αποικιοκρατίας.

Η τιμωρία της Ινδίας που δεν δέχτηκε μετά την ανεξαρτητοποίησή της να προσχωρήσει εκεί που «άνηκε» πολιτικά-οικονομικά.

Η κατάσταση στα κράτη της Λατινικής Αμερικής καθώς και στα περισσότερα κράτη της Αφρικανικής Ηπείρου είναι παραδείγματα τα οποία στηρίζουν τα πιο πάνω για τον τρόπο λειτουργίας της καπιταλιστικής οικονομίας της περιόδου.

Μεταξύ των ετών 1960-1970 και μέσα στα πλαίσια του ΟΗΕ, πραγματοποιούνται μια σειρά «συναρτήσεων» μεταξύ των ανεπτυγμένων δυτικών χωρών και των χωρών του 3^{ου} κόσμου. Το 1964 γίνεται η πρώτη διεθνής διάσκεψη για την ανάπτυξη στα πλαίσια του ΟΗΕ. Είναι ίσως η πρώτη φορά που εκδηλώνεται σε παγκόσμια κλίμακα η σύγκρουση Βορρά-Νότου.

Είναι η πρώτη φορά που γίνεται λόγος για μια «νέα οικονομική τάξη πραγμάτων» στον κόσμο.

Η αναπτυγμένη Δύση απαντά με άνοδο των τιμών ανάλογη με τον πληθωρισμό της. Δεν κάνει όμως το ίδιο και με τις τιμές που δίνει στους προμηθευτές της.

Στα 1960 η Μαλαισία μπορεί να αγοράσει ένα τζίπ Land-Rover με 4 τόννους καουτσούκ. Στα 1970 πρέπει για τον ίδιο λόγο να καταβάλλει 10 τόννους. Στα 1954 οι χώρες παραγωγής καφέ για τον παραπάνω λόγο θα πρέπει να καταβάλλουν 14 σάκκους καφέ, ενώ το 1962 32 σάκκους.

Στην Ιάβα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού υποχρεούται εκ των πραγμάτων να παραμελεί τις καλλιέργειες διαρροής και να ασχολείται με τις φυτείες τσαγιού και καουτσούκ.

Στην Τζαμάικα από το 1960 και μέσα σε δέκα χρόνια οι καλλιέργειες της μπανάνας, του ζαχαροκάλαμου και του λεμονιού, όπου το σύνολό τους προορίζεται για εξαγωγή, επεκτείνεται 30,50 και 100% αντίστοιχα. Ταυτόχρονα η παραγωγή δημητριακών πέφτει από 19 σε 14 KG ανά κάτοικο.

Το 1980 ο διευθυντής του Αραβικού κέντρου πετρελαιοειδών μελετών Nicolas Sarhis αφηγείται:

«Στο χωριό που γεννήθηκα, στη Συρία, το σπίτι μας ήταν λίγα μέτρα μακριά από τον αγωγό της «Iraque Petroleum Co». Από παιδί «έβλεπα» αυτόν τον πλούτο να βγαίνει από τη γή, να περνά από τους αγωγούς και να κατευθύνεται στα λιμάνια εξαγωγής, ενώ εμείς τόσο στο σπίτι όσο και στο σχολείο τρέμαμε από το κρύο. Η μητέρα μου σηκωνόταν από τα χαράματα για να σπάσει τον πάγο που στοιβαζόταν τη νύχτα εμπρός στην πόρτα μας πάνω στα σκαλιά. Καμμιά φορά όταν είχε λεφτά, αγόραζε ξύλα και άναβε φωτιά. Τις περισσότερες φορές δεν υπήρχαν ξύλα και το πετρέλαιο που περνούσε δίπλα δεν ήταν για μας».

Τα παραπάνω δείχνουν κατά κάποιο τρόπο το πως λειτουργεί η καπιταλιστική οικονομία από τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο έως και τα 1970 όπου και ακολουθεί μια σειρά οικονομικών κρίσεων.

Οι εύρωστες οικονομικά ΗΠΑ, μια σειρά δυτικοευρωπαϊκών βιομηχανικών κρατών και η Ιαπωνία κλονίζονται κάτω από την πίεση μιας σειράς φτωχών και μη ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών, οι οποίες μέχρι πρότερος ήταν υποκαθεστώς εκμετάλλευσης.

Το όπλο αυτών δεν ήταν άλλο από το πετρέλαιο. Επιδίωξή τους, η αναδιανομή του εισοδήματος στον πλανήτη.

Στα 1975 υπουργός της Βενεζουέλας αναφέρει τα εξής: «Ο ΟΠΕΚ πρέπει να γίνει το ισχυρότερο μέσο για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του τρίτου κόσμου. Στο εξής είμαστε αποφασισμένοι να αντιπαρατάξουμε τη δύναμη του ΟΠΕΚ ενάντια στη Δύση, και να χρησιμοποιήσουμε το όπλο του πετρελαίου μέχρι να φτάσουμε στον τελικό στόχο μας».

Το οικονομικό φαινόμενο που ονομάστηκε «παγκόσμια κρίση του πετρελαίου» οδήγησε στην αποδυνάμωση του συνόλου του βιομηχανικού συστήματος στη

Δύση. Είχε σαν αποτέλεσμα τον κλονισμό των ήδη φθαρμένων από τις πληθωριστικές τάσεις εθνικών οικονομικών.

Η επόμενη «πετρελαική κρίση» η οποία δεν άργησε να έρθει με την Ισλαμική επανάσταση στο Ιράν και την πτώση του Σάχη, έκανε τις πλούσιες καπιταλιστικές χώρες της Δύσης να αισθανθούν ότι έφτασαν στα όρια της ανάπτυξής τους, οι φτωχές συνέχιζαν να βαδίζουν προς τη χρεωκοπία.

Αντίδραση ουσίας, με σκοπό την επιβίωση και την παραπέρα ανάπτυξη-αναβάθμιση του τρόπου λειτουργίας του συστήματος, τόσο στον τομέα της παραγωγής όσο και σε αυτόν των σχέσεων παραγωγής, έρχεται από την Απω Ανατολή και συγκεκριμένα από την Ιαπωνία. Το γενικό σύνθημα που επεξεργάστηκε και μπήκε σε εφαρμογή μετά το 1970 και έγινε κανόνας της δεκαετίας του 80 ονομάστηκε «από-βιομηχανοποίηση» όπλο η πληροφορία, η επεξεργασία της, η κωδικοποίησή καθώς και η σωστή χρήση της.

Η παραδοσιακή βιομηχανική συσσώρευση σταματά να αντιπροσωπεύει, για τους ανθρώπους, την αναπτυξιακή πρόοδο, καταντά οπισθοδρομική, μια σπατάλη της απασχόλησης και των επενδύσεων.

Απαραίτητο στοιχείο της ανάπτυξης, η πληροφοριοποίηση. Το θέμα αφορά πρώτα τους ανθρώπους, για την ακρίβεια την πλήρη ποιοτική και όχι μόνο ποσοτική απασχόληση αυτών, την αξιολόγηση των ικανοτήτων τους.

Στόχος αδιανόητος για το κλασικό βιομηχανικό πρότυπο, στο οποίο είχε στηριχθεί ο καπιταλισμός πάνω από έναν ολόκληρο αιώνα, που αποβλέπει στη σταθερή μείωση του προσωπικού και στην εκμετάλλευση της χειρονακτικής εργασίας κυρίως σε εξειδικευμένα μάλιστα πλαίσια, γεγονός που οδηγούσε με τη σειρά του και στην εν μέρη αποβλάκωση του εργαζομένου.

Τα παραπάνω σε συνδυασμό πάντα με τον εντοπισμό νέων μεθόδων παραγωγής ενέργειας, πρώτων υλών κλπ.

Όλα αυτά σύντομα αποδείχθηκαν στην πράξη. Η κατάρρευση βιομηχανικών κολοσσών όπως η Gnyssler, η Ford στα 1978-80, το σύνολο σχεδόν της Αγγλικής και Γαλλικής αυτοκινητοβιομηχανίας (εταιρίες όπως η Scania, η Volvo). Το σύνολο σχεδόν της βιομηχανίας κατασκευής ρολογιών της Ελβετίας με τους πανίσχυρους τραπεζιτικούς συμμάχους της...

Η αδυναμία εξέλιξης προσαρμογής στις νέες υπο διαμόρφωση συνθήκες στην παραγωγή και λειτουργία των βιομηχανικών κολοσσών, οδήγησε σε κλείσιμο εργοστασίων, μείωση προσωπικού, μαζικές απολύσεις, ανεργία.

Αντίθετα ο νέος τρόπος σκέψης δημιουργεί γίγαντες όπως η TOYOTA MOTORS, η SONY, NIKON κ.α.

Μεταξύ των ετών 1970-80, η Ιαπωνία είναι αυτή που καταφέρνει, όταν οι άλλοι βρίσκονται σε φάση ύφεσης να κερδίσει στους περισσότερους τομείς (ναυπηγική, κινητήρες, χαλυβουργία, ηλεκτρικές συσκευές, αυτοκίνητα), αλλά και στα ηλεκτρονικά μέσα ευρείας χρήσης-κατανάλωσης. Αργότερα την πρωτοπορεία σε τομείς τεχνολογίας αιχμής.

ΜΕΡΟΣ 2^ο
Ο ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1. Η κατάρρευση του Σοσιαλιστικού μοντέλου διαχείρισης. Η κυριαρχία του Καπιταλισμού.

Μετά τα παραπάνω φτάνουμε πια στις μέρες μας. Το γεγονός που σημαδεύει αυτές δεν είναι άλλο από την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού. Του συστήματος, που από τις αρχές του αιώνα περίπου, αντιπαλεύει το καπιταλιστικό σύστημα.

Το 1989-90 ο μεγαλύτερος αριθμός των σοσιαλιστικών κρατών ανά τον κόσμο, κάτω από την πίεση των πολιτών τους οι οποίοι εξωτερικεύουν πια την αγανάκτησή τους για περισσότερη ελευθερία αλλά κυρίως για γεμάτα supermarket, χωρίς δελτία, κουπόνια, κεντρικό προγραμματισμό κτλ, περνούν στην άλλη όχθη.

Πιστεύουν πια πως το καπιταλιστικό σύστημα είναι αυτό που θα τους δώσει όλα όσα είχαν τόσο καιρό στερηθεί. Τα βραβεία και παράσημα παραγωγικότητας και ήθους δεν μπορούσαν πια να καλύψουν τις ανάγκες αυτές. Ενώ μεταξύ των ετών 1960-80 οι χώρες του ανατολικού μπλοκ με κυρίαρχη την ΕΣΣΔ ήταν αυτές που κέρδιζαν τις συμπάθειες στο διεθνή χώρο με σταθερά βήματα. (α) Η «βοήθεια» των Ανατολικών απέναντι σε χώρες που προσπαθούσαν να αποτινάξουν Δυτικούς αποικιοκράτες (Ινδοκίνα, Αλγερία, Αιθιοπία, Αγκόλα, Μ. Ανατολή...). (β) Η Σοβιετική δραστηριότητα με σκοπό την εξερεύνηση-κατάκτηση του διαστήματος. (γ) Η εικόνα της δίκαιης διανομής εισοδήματος κλπ.

Από το 1980 και μετά όμως, η Δύση με μια πολιτική η οποία βασίστηκε κυρίως στην επίδειξη των χειροπιαστών καρπών του καπιταλιστικού τρόπου λειτουργίας της οικονομίας (ίσως εν μέρη και πλασματικών καρπών αν αναλογιστούμε τη

φάση ύφεσης που βρισκόταν το σύστημα την συγκεκριμένη περίοδο) με ταυτόχρονη βοήθεια των ΜΜΕ χτύπησε το σοσιαλιστικό σύστημα διαχείρισης της οικονομίας το οποίο νοσούσε από κακοδιαχείριση, ελευθερία, παραγωγικότητα, κατανάλωση. Το τελευταίο όμως ήταν ίσως το πιο εμφανές, ενοχλητικό για τους κατοίκους των χωρών αυτών, στοιχείο το οποίο υπήρχε και στις δυτικές οικονομίες όσο αφορά κυρίως όμως τη δυνατότητα του πολίτη για κατανάλωση και όχι όσον αφορά την ανεπάρκεια.

Ουσιαστικά πρόβλημα προγραμματισμού, το οποίο κάνει την εμφάνιση του στο τελευταίο στάδιο και «ονομάζεται» «άδεια ράφια».

1.2. Ο κυρίαρχος καπιταλισμός. Το Αγγλοσαξονικό μοντέλο.

Ο κυριότερος εκπρόσωπος του Αγγλοσαξονικού μοντέλου δεν είναι άλλος από τις ΗΠΑ.

Μεταξύ των ετών 1970-80 η Αμερική, ο στυλοβάτης του καπιταλιστικού συστήματος η χώρα στην οποία όποιος «ξέρει» να εργάζεται «κάνει» χρήματα, χάνει ουσιαστικά και γρήγορα το παιχνίδι της παγκόσμιας κυριαρχίας.

Μια σειρά αποτυχιών στη διεθνή πολιτική όπως η κατάρρευση στο Βιετνάμ και την Καμπότζη, η αδυναμία της να επέμβει ουσιαστικά ανατρέποντας τη δράση των «ανατολικών» σε χώρες της Αφρικανικής Ηπείρου, η αδυναμία της να κρατήσει τελικά δίπλα της το Σάχη της Περσίας στον οποίο χορηγούσε ασύδοτα πιστώσεις και εξόπλισε αφειδώς μιας και θεωρείτο ο καλύτερος σύμμαχος αυτής και «χωροφύλακας του κόλπου».

Η αδυναμία ουσιαστικής παρέμβασης με σκοπό την οριστική απεμπλοκή του κράτους του Ισραήλ από το δημιουργημένο από αυτή και τους συμμάχους Δυτικοευρωπαίους παλαιστινιακό πρόβλημα.

Η επικράτηση επαναστατικών κινημάτων με ανατολικούς προσανατολισμούς (Νικαράγουα) εντός της ευρύτερης περιοχής της «σπάζοντας» έτσι το δόγμα

Μονρόε, που είχαμε αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο οδηγούν αυτή στην αναδίπλωση.

Παντού πάνω στη γη η Αμερικανική επιρροή οπισθοχωρεί προς όφελος του Σοβιετικού επεκτατισμού.

Το θέαμα της Αμερικανικής σημαίας που καίγεται σε δρόμους τόσο σε χώρες ανά τον κόσμο όσο και στους δρόμους των μεγαλουπόλεων της ίδιας είναι αυτό που την περίοδο αυτή προβάλλεται συχνά από τα ΜΜΕ.

Η δεκαετία του '70 ήταν μια δεκαετία «μιαύρη» τόσο για την Αμερική όσο και για τις χώρες της Δ.Ευρώπης και της μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες. Η αναδίπλωση των παραπάνω χωρών σήμαινε και ταυτόχρονη αναδίπλωση των εταιρειών.

Η «λύση» δεν θα αργήσει να φανεί. Λύση η οποία όπως θα φανεί αργότερα δεν ήταν «ουσιαστική» θα πάρει όμως μέσω των ΜΜΕ την μάχη των εντυπώσεων.

1.2.1. Οι ΗΠΑ στη δεκαετία του '80 - Ο Ronald Rigan.

Με την έναρξη της νέας δεκαετίας ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ R.R...,ο «μεγάλος σκαπανέας» είναι αυτός που θα αναλάβει να πάει τις ΗΠΑ τον απόλυτο εκπρόσωπο του καπιταλισμού και πάλι στην κορυφή.

Με την πολιτική του η Αμερική ξαναγίνεται σταδιακά η μεσσιανικοί Ρώμη του καπιταλισμού. Το φιλελεύθερο πιστεύω της πολιτικής Ρέιγκαν διαδίδεται με αστραπιαία ταχύτητα. Οι Ευρωπαίοι ακολουθούν και πίσω τους οι χώρες του τρίτου κόσμου περισσότερο από ποτέ.

Το ΔΝΤ και η ΔΤΑΑ ενθαρρύνουν τις παραπάνω χώρες να καταφύγουν στην αγορά, στον ανταγωνισμό, στην ιδιωτική επιχείρηση. Η «μαγική λέξη» είναι ιδιωτικοποίηση, νομισματική πολιτική των χωρών εμπνέεται άμεσα από την πολιτική της Κ.Τράπεζας των ΗΠΑ. (Λιτότητα για την καταπολέμηση του πληθωρισμού που διαβρώνει τα εισοδήματα και αυξάνει της ανισότητες).

Στα μέσα της δεκαετίας του '80 οι ΗΠΑ είναι και πάλι στην κορυφή. Είναι πάλι η Αμερική που όλοι σέβονται, φοβούνται, μιμούνται, ζηλεύουν.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 όμως μέχρι σήμερα, ο χρόνος που κύλησε έφερε στην κορυφή την πραγματικότητα η οποία μας έδειξε πως η ανανέωση αυτή των ΗΠΑ της οποίας πατέρας ήταν ο R.R. δεν ήταν ένα καθαρό οικονομικό επίτευγμα, αποτέλεσμα της πολιτικής αυτού αλλά αποτέλεσμα εκμετάλλευσης και πραγματικών προνομίων που η χώρα απολαμβάνει.

Κατά τον M.Albert και από το βιβλίο του «Καπιταλισμός εναντίον Καπιταλισμού» τα προνόμια αυτά δεν είναι άλλα από:

1. Τα τεράστια αποθέματα κεφαλαίου που οι ΗΠΑ μετά τον 2^ο Π.Π. έχουν συγκεντρώσει.
2. Οι φυσικοί πόροι της χώρας.
3. Η τεχνολογία-τεχνογνωσία που κατέχει.
4. Το νομισματικό προνόμιο.

Αναλυτικότερα:

1. Τα αποθέματα κεφαλαίου που οι ΗΠΑ έχουν συγκεντρώσει μετά τον 2^ο Π.Π. είναι ασύγκριτα. Στο εσωτερικό της χώρας σύγχρονη υποδομή, αεροδρόμια, αυτοκινητόδρομοι, εργοστάσια-εγκαταστάσεις, πανεπιστημιακή υποδομή... Στο εξωτερικό οι Αμερικανικές πολυεθνικές ελέγχουν γιγάντια κεφάλαια. (Στα 1980 τα Αμερικανικά αποθέματα επενδύσεων στο εξωτερικό φτάνουν τα 215 δις \$, το 1987 τα 310 δις \$ Π.Μαντρέ. L'Amérique et nous, Dunod '89). Τα κεφάλαια αυτά εξασφαλίζουν στις ΗΠΑ όχι μόνο ουσιώδη έσοδα αλλά και ουσιώδεις προβάδισμα έναντι άλλων οικονομικών αντιπάλων. (Στα 1987-88 οι άμεσες επενδύσεις των Αμερικανικών εταιρειών στο εξωτερικό εξακολουθούσαν να αντιπροσωπεύουν, σε απόθεμα, το τριπλάσιο των αντίστοιχων Ιαπωνικών).

2. Οι φυσικοί πόροι της χώρας συγκαταλέγονται ανάμεσα στους σπουδαιότερους του πλανήτη. Πλήθος ορυκτών και τεράστια ενεργειακά αποθέματα σε φυσικό αέριο και άνθρακα. Πετρέλαιο και μεγάλη εκμετάλλευση της πυρηνικής ενέργειας. Ο πληθυσμός είναι ο τέταρτος (4^{ος}) αριθμητικά παγκοσμίως. Βρίσκεται έτσι σε μια θέση που καμιά σχέση δεν έχει με αυτή της Ιαπωνίας η οποία ούτε πρώτες ύλες έχει ούτε πηγές ενέργειας και με πληθυσμό ο οποίος χρόνο με το χρόνο ανεβαίνει ο μέσος όρος ηλικίας του.
3. Όσον αφορά την τεχνολογία οι ΗΠΑ απολαμβάνουν το εξής σημαντικό πλεονέκτημα: Οι μεγαλύτεροι ερευνητές, σπουδαιότεροι επιστήμονες και τεχνικοί, λαμπροί φοιτητές πηγαίνουν να εργαστούν στις ΗΠΑ μεταφέροντας μαζί τους ότι πιο πολύτιμο έχουν, τη «φαιά ουσία». Ένα πράγμα που μαρτυρεί από μόνο του αυτή την υπεροχή: ο αριθμός των βραβείων Νόμπελ που απονέμονται τακτικά σε «Αμερικανούς» επιστήμονες. Κάθε χρόνο η «διαφυγή εγκεφάλων» τροφοδοτεί τις Η.Π. με διάνοιες. Ο λόγος είναι ότι η Αμερική τους δίνει τη δυνατότητα να λάμψουν. Δεν πρόκειται φυσικά για συγκυρία αλλά για κατακτημένο πλεονέκτημα.
4. Το νομισματικό πλεονέκτημα. Από το 1945 και μετά ουσιαστικά το δολάριο χρησιμοποιείται ως νόμισμα αναφοράς στις διεθνείς συναλλαγές. Αποτελεί επίσης το κυριότερο αποθεματικό νόμισμα που συγκεντρώνουν οι κεντρικές τράπεζες των περισσότερων χωρών ανά τον πλανήτη. Εκπληκτικό προνόμιο που δίνει την δυνατότητα στις ΗΠΑ να πληρώνουν, δανείζονται, χρηματοδοτούν τις δαπάνες τους με το δικό τους νόμισμα. Ένα προνόμιο με εξαιρετική σπουδαιότητα. Επιπλέον των παραπάνω όμως η πολιτιστική ηγεμονία των ΗΠΑ είναι ένα μεγάλης σημασίας γεγονός. Είναι γεγονός εδώ και δεκαετίες και μάλιστα σχετικά ανεξάρτητα από τα σκαμπανεβάσματα της ιστορίας-οικονομίας της χώρας. Για εκατομμύρια άτομα σ'ολόκληρο τον

κόσμο η πρόσβαση στον εκσυγχρονισμό ταυτίζεται με τον Αμερικανικό τρόπο ζωής και σκέψης. Μια πολιτιστική «υπεροχή» η οποία στηρίζεται:

α. Σε μια γλώσσα διεθνή πια και όχι μόνο τουριστική αλλά και επιστημονική, γλώσσα οικονομικών συναλλαγών.

β. Στα Αμερικάνικα Πανεπιστήμια και ένα υψηλών προδιαγραφών σύστημα ανώτατης εκπαίδευσης.

Τα πλουσιότερα και εγκυρότερα Αμερικάνικα Πανεπιστήμια (Harvard) ουσιαστικά προσελκύουν τα καλύτερα «στοιχεία» από όλο τον κόσμο.

Το επίπεδο των σπουδών που προσφέρουν, οι πόροι τους, η λάμψη τους είναι τέτοια ώστε συγκεντρώνουν τη διεθνή αφρόκρεμα. Σχετικά με την οικονομική εκπαίδευση οι ΗΠΑ κρατούν ένα σχεδόν μονοπώλιο. Τέλος τα ΜΜΕ τα οποία είναι ίσως ο κυριότερος φορέας μεταφοράς ιδεών, αξιών, προτύπων ζωής.

Τα παραπάνω μας δίνουν να καταλάβουμε πως η ανάκαμψη των ΗΠΑ δεν ήταν προϊόν και μόνο της πολιτικής R.R. αλλά περισσότερο οφειλόταν στην κατάσταση της ίδιας της χώρας. Ζώντας πάνω στα κεκτημένα τους, τις περισσότερες φορές με πιστώσεις, εκμεταλλευόμενες τα προνόμια που κληρονόμησαν και απολαμβάνοντας την πολιτιστική υπεροχή οι ΗΠΑ μπόρεσαν να διαπραγματευτούν χωρίς δυσκολία την καμπή των ετών R.R. ενώ έδιναν την εντύπωση της προσπάθειας για ανάκαμψη.

Το σύνολο όμως του κόσμου πίστεψε πως τα αποτελέσματα ήταν τι άλλο; προϊόν και μόνο της πολιτικής του R.R.

Με το πέρασμα του χρόνου όμως δεν άργησε να φανεί μέρος της αλήθειας. Η Αμερική την περίοδο R.R. άντλησε σε μεγάλο ποσοστό μέρος από το καλύτερο κομμάτι της κληρονομιάς της (Cadillacks, Wall Street, Golden boys, πόλεμος των Άστρων).

Τώρα αρκετά χρόνια μετά οι μύθοι σιγά-σιγά καταρρέουν.

«Ο αισιόδοξος κόσμος του Μίκυ Μάους, ο κόσμος του διαστημοπλοίου, του πολέμου των άστρων και των νικηφόρων προσφορών εξαγοράς δεν είναι πια το Ελντοράντο όπως πολλοί εξακολουθούσαν να πιστεύουν. Πίσω από το ντεκόρ και τους προβολείς κρύβεται πλέον μια πραγματικότητα πολύ διαφορετική».

Όχι μακριά από τα κέντρα των επιχειρήσεων με το μεγάλο παγκόσμιο κύρος και τα κορυφαία πανεπιστήμια, η βρωμιά, η σκουριά, τα σκουπίδια κάθε μεγάλης πόλης των ΗΠΑ.

Μια Αμερική που εξαχρειώνεται μαζί με μια φυσική και κοινωνική εξαχρείωση. Στα τέλη του '90 οι προϋπολογισμοί των δύο περιβόητων μεγάλων πολιτειών των ΗΠΑ της Ουάσιγκτον και την Ν. Υόρκης ήταν κατά πολλά εκατομμύρια \$ ελλειμματικοί. Αποτέλεσμα: Απολύσεις δημοτικών υπαλλήλων, μείωση δημοτικού φωτισμού, κατάργηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων των δήμων κλπ. Ταυτόχρονα αύξηση με ραγδαίους ρυθμούς της εγκληματικότητας.

Σε δέκα (10) χρόνια ο Αμερικανικός ποινικός πληθυσμός υπερδιπλασιάστηκε (ξεπερνάει κατά 30% το ποσοστό ρεκόρ της Ν.Αφρικής). Ταυτόχρονα τρομερή αύξηση της χρήσης ναρκωτικών και «ανεξέλεγκτο» εμπόριο αυτών. Επιπλέον αύξηση των αυτοκτονιών σε σημείο ποσοστιαία να είναι κατά πολύ μεγαλύτερο από το ανάλογο στο Μπανγκλαντές, μια από τις φτωχότερες χώρες του πλανήτη.

Η νέα λέξη που μπαίνει στο λεξιλόγιο για την περιγραφή των μεγαλύτερων πόλεων των ΗΠΑ (Ουάσιγκτον, Ν.Υόρκη, Dallas, S.Fransisco, Atlanta, L.A.) είναι: uncities: μη πόλεις.

Στα 1988-89 ο ιστορικός Π.Κέννεντι δεν διστάζει να γράψει πως οι ΗΠΑ έχουν εισέλθει σε μια φάση ιστορικής παρακμής.

Την ίδια περίοδο ο πολιτειολόγος Joserh S Nyejr εκφράζει ακριβώς αντίθετη άποψη δηλώνοντας πως οι ΗΠΑ είναι η μόνη χώρα που διατηρεί μια ισχυρή θέση σε όλους τους τομείς (στρατιωτικό, οικονομικό, φυσικών πόρων....).

Κυριαρχούν στο διάστημα, στις επικοινωνίες, στον πολιτισμό, στην επιστημονική γλώσσα ρωτώντας ταυτόχρονα για τα Νόμπελ των Ιαπώνων.

Η αλήθεια όμως είναι πως η Αμερική βρίσκεται σε φάση κάμψης. Οι Αμερικανικές πολυεθνικές ναι μεν εξακολουθούν να επενδύουν σ'όλο τον κόσμο όμως σήμερα ακούμε καθημερινά σχεδόν ότι ένα ακόμη κτίριο σύμβολο, μια μεγάλη ιστορική πολλές φορές εταιρεία.....αγοράστηκε από τους Ιάπωνες (MCA,CBS...).

Από την άλλη η ΝΑΣΑ συγκεντρώνει τη μια αποτυχία μετά την άλλη, ο πόλεμος των άστρων δεν συζητιέται καν πια.

Στα αεροδρόμια τα αεροπορικά ατυχήματα πληθαίνουν και οι αποσκευές δεν είναι πια η τόσο ασφαλείς.

Όσο για τα περιβόητα goldens boys, χρηματιστές κτλ, τους ιδιοφυείς των οικονομικών της περιόδου R.R. με τις πανάκριβες περιβολές και την εκθαμβωτική παρουσία στο χώρο (δίνοντας έτσι πρότυπο προς μίμηση στο κόσμο ολόκληρο) οι ικανοί να κάνουν περιουσία σε βραχύτατο χρονικό διάστημα. Εξίσου βραχύ ήταν το διάστημα της «βασιλείας τους».

Αυτή η αποδιοργάνωση δεν αγγίζει μόνο τα άτομα ξεχωριστά αλλά διαπερνά το σύνολο των Η.Π. οι οποίες βλέπουν πια το «American dream», που τόσο είχε διαδοθεί, υμνηθεί την περίοδο R.R. να ξεφτίζει.

Οι ΗΠΑ έχουν πάψει πια να είναι το τεράστιο χωνευτήρι στο οποίο αφομοιώνονται οι μετανάστες που καταφτάνουν απ'όλη τη γη και συνυπάρχουν-εργάζονται για το περιβόητο American dream.

Τώρα πια μιλάμε για «νέο σύστημα κοινωνικής φυλετικής οργάνωσης» όπου οι διάφορες κοινότητες οχυρώνονται πια πίσω από τις διαφορές τους, τη γλώσσα, τον πολιτισμό τους.

1.2.2. Η Αμερική των δύο (2) ταχυτήτων.

Μετά τα 10 χρόνια της εποχής R.R. μια ακόμη νέα λέξη μπαίνει στο λεξιλόγιο: «δυϊσμός».

Μια έννοια που μέχρι τώρα χρησιμοποιείτο κυρίως από τους παρατηρητές του 3^{ου} κόσμου.

Δυϊσμός είναι η διχοτόμηση, το «οικονομικό απαρτχάιντ» εν ισχύ σε μια κοινωνία «δύο ταχυτήτων». Μια κοινωνία όπου οι διάφορες κατηγορίες πληθυσμού ζουν ουσιαστικά σε δύο διαφορετικούς πλανήτες που χρόνο με τον χρόνο απομακρύνονται και περισσότερο μεταξύ τους. Η λέξη αυτή είναι το αποτέλεσμα της 10ετούς οικονομικής πολιτικής του R.R. φιλελεύθερη πολιτική με χαρακτηριστικά τις συγχωνεύσεις, ιδιωτικοποιήσεις κλπ.

Νόμοι προστατευτικοί παίρνονται μόνο όσον αφορά το δασμολόγιο εισαγόμενων προϊόντων ανάλογων με τα «made in the USA» προϊόντα. Οι μεγάλες παραδοσιακές, ισχυρές βιομηχανίες βοηθούνται με κάθε τρόπο.

Ο πληθυσμός της χώρας μέσω των ΜΜΕ ωθείται στην κατανάλωση. Δυστυχώς οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται δεν έχουν σχέση με την παραγωγή αλλά με τις υπηρεσίες (επισκευές, εμπόριο, φρούρηση). Την ίδια περίοδο η βιομηχανία χάνει 2000000 θέσεις εργασίας.

Οι κρατικές παραγγελίες στρατιωτικού υλικού είναι αυτές που θα τονώσουν οικονομικά τους μεγάλους βιομηχανικούς γίγαντες της πολεμικής βιομηχανίας (η Ρωσική άρκτος έπαιζε καλά το ρόλο της).

Την ίδια περίοδο τα Αμερικανικά πανεπιστήμια αναζωογονούνται σε αντίθεση με το σχολικό σύστημα που αφήνεται να καταρρεύσει. Τα μεγάλα ιδιωτικά νοσοκομεία ενδυναμώνονται σε αντίθεση με ένα κρατικό σύστημα υγείας ξεπερασμένο και μη λειτουργικό.

Αποτέλεσμα των παραπάνω η σχετική αύξηση του αριθμού των φτωχών οι οποίοι φτάνουν στο ποσοστό ρεκόρ για βιομηχανική χώρα του 20%, σε

συνδυασμό με πτώση του εισοδήματός τους κατά 10% περίπου. Αντίθετα ο αριθμός των εκατομμυριούχων τριπλασιάστηκε ίσως με αυτά τα δεδομένα η πολιτική R.R να πέτυχε τους στόχους της.

Μια μελέτη που δημοσιεύεται στα 1989 από το Congressional Budget Office καταλήγει στα εξής συμπεράσματα:

«Η τάφρος μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών Αμερικανών έχει βαθύνει στη διάρκεια της δεκαετίας του '80 τόσο που τα 2500000 των πλουσίων θα εισπράξουν το 1990 ουσιαστικά τον ίδιο όγκο καθαρών εισοδημάτων με τα 100000000 άτομα που βρίσκονται στο χαμηλότερο σημείο της κλίμακας».

Μ'αυτές τις συνθήκες δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι σχεδόν παντού στις ΗΠΑ πολλαπλασιάζονται οι σκηνές που θυμίζουν δημοκρατίες του νοτίου ημισφαιρίου: μικρές παραγκουπόλεις πλάι σε πολυτελέστατες επαύλεις, ουρές ανέργων στα πεζοδρόμια σε δύο βήματα απόσταση από πανάκριβα καταστήματα, άστεγοι ανάμεσα σε σκουπιδοτενεκέδες. Η μεσαία τάξη, η οποία αποτελούσε πάντα παράγοντα σταθερότητας για τη χώρα αυτή, βλέπει χρόνο το χρόνο το δυναμικό της να μειώνεται.

Ο Δυϊσμός αυτός οδήγησε σε μια «αναθέρμανση» των κοινωνικών εντάσεων μια «πάλη των τάξεων» σποραδική την οποία όσοι «ανατολικοί» βιάστηκαν να αποσπάσουν την «ρηγκανική» οικονομική πολιτική σίγουρα δεν την έλαβαν υπόψη τους.

Έτσι οι πλούσιοι Αμερικανοί παραπονούνται πράγματι για την έλλειψη ασφάλειας στις μεγαλουπόλεις, η οποία γίνεται όλο και μεγαλύτερη και για την «υποβάθμιση του περιβάλλοντος» που συνεπάγεται εκ των πραγμάτων η αύξηση των φτωχών.

Εύλογο λοιπόν οι ιδιωτικές εταιρείες φρούρησης να είναι από τους ελάχιστους τομείς που σήμερα ανθούν ταυτόχρονα με το εμπόριο όπλων.

1.2.3. Η Αμερικανική Βιομηχανία.

Η οικονομία των ΗΠΑ τα έτη R.R. απόκτησε ένα τρόπο λειτουργίας τύπου καζίνου με τις ανάλογες συνέπειες και στη βιομηχανία.

Την περίοδο αυτή η οικονομία μοιάζει να έχει εγκαταλειφθεί σε ένα είδος κερδοσκοπικής χρηματοοικονομικής παραφροσύνης όπου εμφανίζονται τεράστια έσοδα χωρίς πραγματική βάση.

Η εξαγορά εταιρειών και ο διαχωρισμός-διαμελισμός αυτών που ξαναπωλούνται «κατά τμήματα» με καταπληκτικά πλεονεκτήματα, είναι φαινόμενα που λαμβάνουν χώρα συχνά πυκνά την περίοδο αυτή.

Η επιδίωξη υποδομής με σκοπό το μακροχρόνιο κέρδος είναι κάτι μη ενδιαφέρον, ο σκοπός είναι το γρήγορο κέρδος, η μέγιστη απόδοση στο μικρότερο χρονικό διάστημα.

Τα ΜΜΕ με τη σειρά τους συμμετέχουν και προωθούν «επιχειρήσεις» του τύπου αυτού χτίζοντας μια μυθολογία με πολύ χλιδή για τη χρηματιστηριακή αυτή κερδοσκοπία. Οι «επιχειρήσεις» αυτές γίνονται αντικείμενο αμέτρητων ρεπορτάζ και εκθρονίζουν με μιας απ' το προσκήνιο επιχειρήσεις του κύρους της IBM, της Apple, της Colgate...

Αυτός φυσικά ο τρόπος λειτουργίας της οικονομίας και ο τρόπος δράσης τέτοιων επιχειρήσεων δεν ήταν καινούργιος για τις ΗΠΑ αλλά την περίοδο αυτή σημειώνεται πραγματική έκρηξη.

Οι χρηματοοικονομικές αυτές επιχειρήσεις και η μυθολογία που τις περιέβαλε οδήγησε μεγάλο μέρος από τα καλύτερα «μυαλά» στη χώρα να ασχοληθούν εκεί, δίνοντας έτσι ένα μεγάλο χτύπημα στη βιομηχανία.

Η βιομηχανία που είχε ήδη δυσκολίες στο να στρατολογήσει τους μηχανικούς και τους χρηματιστές τους οποίους είχε ανάγκη, είδε τα καλύτερα στελέχη της και τους νέους πτυχιούχους να διαφεύγουν προς τις τράπεζες ή τις

χρηματιστηριακές εταιρείες. Εκεί θα κέρδιζαν πολύ περισσότερα χωρίς πολύ κόπο.

Αυτή η «διαρροή» εγκεφάλων, οι εκθαμβωτικές επιτυχίες, τα τεράστια αμφισβητούμενα ποσά, οι θαυματικές πράξεις και η προώθηση αυτών από τα ΜΜΕ, τα οποία βρήκαν εκεί μια ανέλπιστη πηγή κέρδους, έσυραν κυριολεκτικά την Αμερική των ετών R.R. πίσω από τη Γ.Στρίτ. Σ' αυτό το περιβάλλον η βιομηχανία θύμιζε σαν ο φτωχός συγγενείς από την επαρχία.

Το αποτέλεσμα των παραπάνω περιγράφεται στα 1990 σε μια έκθεση του Ινστιτ. Τεχνολογίας της Μασαχουσέτης η οποία αναφέρει μεταξύ των άλλων το πως τα κύματα των προσφορών εξαγοράς κλόνισαν την εμπιστοσύνη της βιομηχανίας στον εαυτό της.

Για τον «raiders» που παρομοιάζει με αρπακτικά με την έμμονη ιδέα του άμεσου κέρδους αναφέρει πως δεν είναι δυνατό να περιμένει κανείς απ' αυτούς μια κάποια «βιομηχανικής στρατηγική».

Η χρηματοοικονομική αυτή παράνοια συνέβαλε στο να συγκεντρωθεί η προσοχή των επιχειρήσεων στο άμεσο κέρδος.

Η χρηματαγορά έφτασε σχεδόν να κηδεμονεύει πραγματικά την οικονομία γενικά και τις επιχειρήσεις ειδικότερα πιέζοντας να υιοθετήσουν συμπεριφορά και στρατηγική που από αυστηρά οικονομική άποψη, απέχουν πολύ από τον ορθολογισμό που επικαλούνται.

Το χρηματιστήριο απαιτεί από την επιχείρηση να αποδώσει αμέσως το μέγιστο των ιδίων κεφαλαίων της μιας και πρέπει να ικανοποιηθούν οι μέτοχοι οι οποίοι έχουν γίνει τόσο απαιτητικοί που κάνουν την απιστία τους όπλο.

Η επιχείρηση θα προσκολληθεί λοιπόν στα να τους αποδίδει «ανταγωνιστικά» μερίσματα. Η υψηλή τιμή των μετοχών θα αποτελέσει το καλύτερο μέσο για να προστατευθεί από μια εχθρική προσφορά εξαγοράς μεταπείθοντας τους ενδεχόμενους αγοραστές.

Οι επιχειρήσεις λοιπόν οδηγούνται στα να κάνουν τα πάντα για να μεγιστοποιούν τα κέρδη βραχυπρόθεσμα έτσι ώστε να μπορούν να παρουσιάζουν κάθε τρίμηνο στη Γ.Στρίτ ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Αυτό οδηγεί με τη σειρά του στην περικοπή με σκοπό την αύξηση των βραχυπρόθεσμων κερδών, των «λιγότερο επειγουσών» δαπανών όπως: έρευνα, κατάρτιση.. δαπάνες που προετοιμάζουν όμως το μέλλον της επιχείρησης οι οποίες αν περικοπούν δραστικά η επιχείρηση απειλείται.

Όμως ο μέτοχος ο οποίος είναι άπιστος και πάντα τρέχει προς την καλύτερη προσφορά, την «καλή δουλειά», την πιο άμεση απόδοση, ενδιαφέρεται ελάχιστα για την επιχείρηση στην οποία έχει επενδύσει.

Σκοπός του είναι τα μερίσματα-κέρδη, μια λογική η οποία αποτελεί μεγάλο μειονέκτημα για τις επιχειρήσεις οι οποίες δεν μπορούν πλέον να υπολογίζουν σ'ένα σταθερό κεφάλαιο.

Έτσι και με τα παραπάνω μεγάλες Αμερικανικές επιχειρήσεις την περίοδο αυτή μετατρέπονται σε απλές μηχανές cash-flow.

Για τους νέους ορθολογιστές μετόχους που τώρα κυριαρχούν στην αγορά, η επιχείρηση δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα «πακέτο μετοχών». Έτσι στις ΗΠΑ τα πάντα πωλούνται, απλά είναι μόνο θέμα τιμής. Το χρήμα δεν είναι τα μέσα αλλά ο σκοπός. Είναι λοιπόν απολύτως λογικό ο «μέτοχος βασιλιάς» να κάνει αυτό που θέλει στην επιχείρηση που μόλις αγόρασε.

1.2.4. Τα αποτ/τα της οικονομικής πολιτικής R.R. στην βιομηχανία των ΗΠΑ

Κι'όμως η Ρηγκανική οικονομία «αποτέλεσε την ατμομηχανή που έβγαζε από την ύφεση όλο τον κόσμο»

Τα αποτελέσματα της οικονομικής πολιτικής R.R στη βιομηχανία των ΗΠΑ.

Την εποχή R.R η βιομηχανία «αδυνατίζει» σε πολλούς τομείς. Όχι μόνο την προλαβαίνουν οι ανταγωνιστές σε τομείς που περασμένες δεκαετίες είχε πρωτοπορία αλλά και τη συντρίβουν κυριολεκτικά.

Η General Motors, η FORD καταγράφουν δυσοίωνα οικονομικά αποτελέσματα. Η κατάσταση της πάλαι ποτέ ισχυρής Chrysler είναι ακόμα χειρότερη. Η αυτοκινητοβιομηχανία των ΗΠΑ καταρρέει με γοργούς ρυθμούς. Η ποιότητα παραγωγής της βιομηχανίας των ΗΠΑ γενικότερα και της τεχνογνωσίας είναι σε ύφεση.

Η αεροναυπηγική, η ηλεκτρονική, η πληροφορική κλονίζονται. Οι Αμερικανοί που επινόησαν το τρανζίστορ και το μικροτσέπ δεν ελέγχουν πια παρά το 10% της παγκόσμιας αγοράς αντί του 60% που είχαν στα τέλη της δεκαετίας του '60.

Στο σημείο αυτό ας υπογραμμίσουμε την πολιτική R.R. που έπεισε τελικά το κογκρέσο και την κοινή γνώμη ότι παρά την ύφεση της βιομηχανίας οι ΗΠΑ δεν υποκύπτουν στον πειρασμό του προστατευτισμού για να αντιμετωπίσουν την εμπορική διείσδυση των ανταγωνισμών τους. Πολιτική με «μικρές» παρεκκλίσεις για ευνοούμενες εταιρείες-βιομηχανίες. Η παραπάνω ύφεση στην οποία περιήλθε η Αμερικανική βιομηχανία κατά το M.I.A. στα 1990 οφείλεται στην εξαφάνιση πέντε (5) πλεονεκτημάτων στα οποία στηριζόταν η μεταπολεμική ευημερία των ΗΠΑ.

1. Μείωση του σχετικού μεγέθους της εσωτερικής αγοράς και ταυτόχρονη αδυναμία των βιομηχανικών να κατακτήσουν ξένες αγορές αντιμετωπίζοντας ανταγωνιστές.
2. Η τεχνολογική κυριαρχία των ΗΠΑ δεν είναι πλέον προφανής όπως παλαιότερα. Οι καινοτομίες γίνονται πια όχι εκεί, η εισαγωγή τους στους κόλπους του παραγωγικού συστήματος ή η τελειοποίησή τους λαμβάνει χώρα καλύτερα σε χώρες ανταγωνίστριες.

3. Η κατάρτιση των Αμερικανών εργατών είναι χαμηλότερη σε σχέση με παλαιότερα συναρτήσει της ανάλογης σε ανταγωνίστριες χώρες.
4. Ο συσσωρευμένος πλούτος των ΗΠΑ που επέτρεπε άλλοτε την έκφραση των πιο απίθανων προκλήσεων σήμερα δεν βοηθάει.
5. Οι μέθοδοι διαχείρισης που ήταν αναγνωρισμένες και τις ζήλευαν όλοι δεν είναι πια-απέχουν μάλιστα πολύ-οι καλύτερες. Ιάπωνες και Ευρωπαίοι είναι αυτοί που τώρα πρωτοπορούν.

Γενικά ο ενθουσιασμός για το χρηματιστήριο, το εύκολο χρήμα και τα μυθώδη κέρδη που σημάδεψε τη δεκαετία του '80, λειτούργησε σε βάρος της βιομηχανίας των ΗΠΑ.

Στην εποχή των golden boys, τους νεαρούς Αμερικανούς πτυχιούχους που κατέφθαναν στην αγορά εργασίας δεν τους παρότρυναν ποτέ να διαλέξουν την άγρια, κουραστική, λιτή οδό της βιομηχανικής παραγωγής.

Ο τρόπος αυτός λειτουργίας της οικονομίας λοιπόν στράφηκε για τα καλά κατά της ίδιας και όσο τα χρηματοοικονομικά ήταν η έμμονη ιδέα όλων, η βιομηχανία καταρρέει.

Ο χρόνος δεν ήταν αυτός που έδωσε στην επιφάνεια τα αποτελέσματα της πολιτικής R.R.

Οι ταραχές στο L.A. η ήττα του GB (όχι ίσως επειδή μέσα σε τρία (3) χρόνια δημιούργησε αυτός προβλήματα αλλά περισσότερο επειδή τα χρόνια αυτά βγήκαν στην επιφάνεια αποτελέσματα της πολιτικής R.R).

Η πολιτική νίκη του ΚΙ με πρόγραμμα το οποίο θα ασχολείτω κυρίως με τα εσωτερικά προβλήματα της χώρας (και όχι με κινήσεις στο εξωτερικό με σκοπό την εσωτερική κατανάλωση).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1. Ο «Άλλος» Καπιταλισμός.

Είναι αλήθεια ότι όταν χρησιμοποιούμε τον όρο «καπιταλισμός» τον θεωρούμε σαν σύστημα αδιαίρετο και ένα. Ο νους των περισσότερων πάει στις ΗΠΑ.

Στη συνέχεια θα περιγράψουμε πως ο καπιταλισμός δεν είναι μόνο αυτός με ένα και μοναδικό τρόπο λειτουργίας.

Στη γηραιά ήπειρο κυρίως και με μικροδιαφορές και στην Ιαπωνία λειτουργεί αυτό που κατά τον M.Albert ονομάζεται «ρηνανικό μοντέλο» το οποίο αντιστοιχεί σε μια τελείως διαφορετική άποψη για την οικονομική οργάνωση και σε έναν διαφορετικό τρόπο κοινωνικής ρύθμισης.

2.2. Το «ρηνανικό» μοντέλο.

Στο «ρηνανικό» μοντέλο που λαμβάνει χώρα κυρίως στη Γερμανία, Ελβετία, Αυστρία, Βέλγιο, Ιαπωνία, δεν υπάρχουν αχαλίνωτα golden boys ούτε και αχαλίνωτη κερδοσκοπία. Ο καπιταλισμός βρίσκεται ουσιαστικά στα χέρια των τραπεζών και η μοίρα του δεν παίζεται στα χρηματιστήρια.

Στο μοντέλο αυτό οι τράπεζες είναι αυτές που παίζουν το ρόλο που στο Αμερικανικό-Αγγλοσαξονικό μοντέλο παίζει το χρηματιστήριο.

Το παραπάνω αποδεικνύεται συγκρίνοντας τα χρηματιστήρια της Φρανκφούρτης, Ζυρίχης ή και του Τόκιο με την Γ. Στρήτ.

Η κεφαλαιοποίηση που πραγματοποιείται στην Φρανκφούρτη είναι περίπου το 1/3 της αντίστοιχης του Λονδίνου, το 1/9 της αντίστοιχης της Ν. Υόρκης.

Ο «ρηνανικός» καπιταλισμός είναι ένας καπιταλισμός καθαρά τραπεζικός. Στις χώρες του «ρηνανικού» μοντέλου οι επιχειρήσεις όταν θέλουν να αναζητήσουν τις χρηματοδοτήσεις που χρειάζονται δεν προστρέχουν ούτε στο χρηματιστήριο ούτε στο δημόσιο αλλά κυρίως στην τραπεζά τους. Πολλές αξιόλογες επιχειρήσεις δεν έχουν καν εισαχθεί στο χρηματιστήριο.

Το παραπάνω έρχεται σε αντίθεση με την αντίστοιχη αντίδραση των επιχειρήσεων στο Αγγλοσαξονικό μοντέλο η οποία δεν είναι σε βάρος αυτών του «ρηνανικού» μοντέλου αν κρίνουμε από τη χρηματοοικονομική ισχύ της Γερμανίας και το δυναμισμό της οικονομίας της.

Έτσι όλοι γνωρίζουν το όνομα της Denchebank η οποία ελέγχει ένα σημαντικό κομμάτι της Γερμανικής οικονομίας, πολύ λίγοι όμως υποψιάζονται την ακριβή έκταση της επιρροής της η οποία απορρέει κυρίως από το γεγονός ότι, αντίθετα με ότι συμβαίνει στις ΗΠΑ καμιά ρύθμιση δεν περιορίζει τις δραστηριότητές της.

Οι δραστηριότητες των τραπεζών του «ρηνανικού» μοντέλου θα μπορούσαμε να πούμε πως έχουν μια παγκοσμιότητα, ασχολούνται «με τα πάντα» και οι σχέσεις με την πελατεία τους είναι γερές και χαρακτηρίζονται από πνεύμα αμοιβαίας συνεργασίας.

Σε πολλές περιπτώσεις οι τράπεζες είναι μέτοχοι των επιχειρήσεων (πχ η DB κατέχει μεγάλο μέρος των μετοχών της Daimler Benz). Έτσι οι τράπεζες ασκούν σημαντική επιρροή πάνω στα συμβούλια των επιχειρήσεων.

Ταυτόχρονα οι μεγάλοι βιομηχανικοί όμιλοι λαμβάνουν συχνά μέρος στο εποπτικό συμβούλιο των τραπεζών των οποίων είναι πολλές φορές οι κυριότεροι μέτοχοι.

Οι διασταυρούμενες αυτές συμμετοχές δημιουργούν κυριολεκτικά έναν πραγματικό ιστό, μια βιομηχανο-χρηματοοικονομική κοινότητα στερεή και σχετικώς κλειστή.

Τα παραπάνω επιφέρουν σε οικονομικό επίπεδο τρεις (3) συνέπειες:

1. Οι τράπεζες-τραπεζίτες υπό την πίεση των πραγμάτων θα φροντίσουν για την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη των επιχειρήσεων με τις οποίες συνδέονται, σε αντίθεση με τους κερδοσκόπους του χρηματιστηρίου οι οποίοι κάθε τρίμηνο απαιτούν αποτελέσματα με οποιοδήποτε τίμημα. Οι τράπεζες στο «ρηνανικό»

μοντέλο ποντάρουν στη διάρκεια, αναλαμβάνουν κινδύνους μακροπρόθεσμα που πολλές φορές είναι πολύ σημαντικοί για την υποστήριξη των λεπτότατων βιομηχανικών προγραμμάτων.

2. Η σταθερότητα των κύριων μετόχων είναι ένας παράγοντας ασφάλειας και καθισχυασμού για τους διαχειριστές, παίζει ρόλο ευνοϊκό για την επιχείρηση. Οι διευθύνοντες δεν ζουν με την απειλή μιας προσφοράς εξαγοράς να κρέμεται πάνω από τα κεφάλια τους.
3. Δημιουργείται ένα πυκνό δίκτυο διασταυρούμενων συμφερόντων βασισμένο ταυτόχρονα στις «προσωπικές» σχέσεις, με ταυτόχρονη επιδίωξη «ρηγανικής» λύσης στα τυχόν προβλήματα των επιχειρήσεων. Αποτέλεσμα των παραπάνω η όχι και τόσο εύκολη δυνατότητα εισαγωγής προσφορών εξαγοράς από ξένους για εταιρείες του «ρηγανικού» μοντέλου.

Βλέπουμε λοιπόν πως το «ρηγανικό» μοντέλο παραμένει ουσιαστικά, χρηματοδοτικά κλειστό αλλά στερεό.

Η οικονομία του δεν βρίσκει σ' αυτό την απαραίτητη σταθερότητα για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξή της και ανταγωνιστικότητά της.

Σημαντικό πλεονέκτημα το οποίο υποβοηθείται και από έναν άλλο βασικό παράγοντα του «ρηγανικού» μοντέλου, την «συνυπευθυνότητα».

2.2.1. Συναίνεση-Συνυπευθυνότητα και η καλή διαχείριση αυτής.

Στα 1986 και σε έκθεση προς τον πρόεδρο της ΕΟΚ με θέμα: «Η ΟΔΓ, τα ιδανικά, τα ενδιαφέροντα και τα εμπόδιά της» αναφέρεται ότι: στη Γερμανική κοινωνία επικρατεί «μια τάση αποφυγής των ζητημάτων που θα μπορούσαν να διχάσουν και να θέσουν από αμφισβήτηση τη συναίνεση», τάση πανομιότυπη και εξίσου ισχυρή και αντιληπτή και στην Ιαπωνική κοινωνία.

Τάση που υποδηλώνει την γνώση των δύο αυτών χωρών, οι οποίες προέρχονται και οι δύο από κυριολεκτική συντριβή από το 2^ο Π.Π., για το πόσο ευάλωτες

είναι. Και στις δύο αυτές χώρες η πολιτική δημοκρατία και η οικονομική ευημερία είναι τόσο πρόσφατες για να μην είναι εύθραυστες.

Εκεί οφείλεται και η ευκολία με την οποία επιβάλλεται μια συγκεκριμένη κοινωνική πειθαρχία που αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά του ρηγανικού μοντέλου.

Η δομή της εξουσίας καθώς και η οργάνωση της διαχείρισης όσο και η διαχείριση και λειτουργία του κεφαλαίου έχουν τις ιδιαιτερότητες τους.

Το μοίρασμα των ευθυνών είναι το πιο προχωρημένο παγκοσμίως. Μια συνδιαίριση που ουσιαστικά και κυριολεκτικά εννοείται σαν συνυπευθυνότητα που στη Γερμανία την επιβάλλει ένας νόμος του '76 σ'όλες τις επιχειρήσεις με περισσότερους από 2000 εργαζόμενους.

Η συνυπευθυνότητα αυτή η οποία είναι παρούσα σε όλα τα επίπεδα της επιχείρησης στη Γερμανία αποτελεί καρπό μακράς παράδοσης που ανάγεται στα 1948.

Το ίδιο περίπου ισχύει και για την Ιαπωνία όπου το σχεδόν οικογενειακό-φεουδαρχικό ίσως συναίσθημα του να ανήκει κανείς σε μια κοινότητα εκφράζει την επιθυμία για αλληλεγγύη και προστασία που πρέπει να δίνει η επιχείρηση στους εργαζομένους της.

Οι όροι-amae & -iemoto οι οποίοι είναι βασικοί για την ύπαρξη, σωστή λειτουργία της Ιαπωνικής επιχείρησης μέσα στην κοινωνία μεταφράζοντας σαν: αγάπη, αίσθημα, συναίσθημα, ομάδα και αρχή, ιεραρχία, παραγωγή, άτομο αντίστοιχα.

Η μεν πρώτη (amae) χρησιμοποιείται για να εκφράσει την επιθυμία για αλληλεγγύη μέσα στην επιχείρηση, η δεύτερη (iemoto) για να προσδιορίσει την ηγεμονική θέση του διευθύνοντα συμβούλου στην επιχείρηση.

Οι όροι αυτοί συμπληρώνονται και εξισορροπούνται αμοιβαία με αποτέλεσμα το συλλογικό αίσθημα ότι ανήκει κανείς στην επιχείρηση να είναι τόσο ισχυρό όσο έχει αποδυναμωθεί στο Αγγλοσαξονικό σύστημα.

Οι βασικές αρχές που διέπουν τη ζωή των Ιαπωνικών επιχειρήσεων δεν είναι τίποτα άλλο παρά η μετάφραση αυτών των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων.

Η αυξημένη αβεβαιότητα η οποία φώλιασε στο «ρηνανικό» μοντέλο, εξαιτίας τόσο του 2^{ου} Π.Π. και με την βοήθεια των πετρελαϊκών κρίσεων, δημιούργησε μια σημαντική εσωτερική σταθερότητα η οποία όχι μόνο δεν δημιουργεί εμπόδια στην προσαρμογή και την αλλαγή αλλά μπορεί να γίνει παράγοντας ανταγωνιστικότητας.

Σημειώνουμε ότι, μερικές από τις μεγαλύτερες Αμερικανικές πολυεθνικές έχουν ξεφύγει, στην κοινωνική τους διαχείριση περισσότερο απ'ότι στη χρηματοοικονομική τους διαχείριση από τους νέους βραχυπρόθεσμους περιορισμούς που έλκουν την προέλευσή τους από τη «νεοαμερικανική» εξέλιξη του Αγγλοσαξονικού μοντέλου.

Η IBM, η Gen. Electric, Η ΑΤΤ....αποφεύγουν επιμελώς να πέσουν στο είδος της οικονομίας-καζίνο όπου «παίζουν» τους ανθρώπους στη ρουλέτα.

2.2.2. Η εργατική τάξη.

Η συνυπευθυνότητα, βασική για το σύστημα και την εσωτερική σταθερότητα αυτού αποδεικνύεται ιδιαίτερα ευνοϊκοί για τους εργαζόμενους.

Από αυστηρά αριθμητικά άποψη κατ'αρχήν οι αμοιβές των Γερμανών πχ εργαζομένων είναι μεταξύ των υψηλότερων του κόσμου, είναι περισσότερο ομογενοποιημένες. Οι διαφορές των μισθών δεν είναι πολύ πιο αδύναμες από αλλού. Έτσι στη Γερμανική κοινωνία υπάρχει περισσότερη κοινωνική ισότητα απ'ότι στις ΗΠΑ ή σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες οι οποίες δεν ανήκουν στο «ρηνανικό» μοντέλο.

Καλύτερα πληρωμένοι, οι Γερμανοί εργαζόμενοι, εργάζονται ωστόσο λιγότερο απ'ότι η Αμερικανοί ή Γάλλοι ομολόγει τους.

Όσο για την ισχύουσα δομή της σταδιοδρομίας και το ισχύον σύστημα προαγωγής στο «ρηνανικό» μοντέλο, ευνοείται συστηματικά η αρχαιότητα και τα προσόντα.

Για να προχωρήσει κανείς στην ιεραρχία πρέπει να είναι πιστός και να βελτιώνει το επίπεδο κατάρτισής του, πράγμα ωφέλιμο για όλους.

Από μακροοικονομική άποψη, η συνδιαχείριση-συνυπευθυνότητα αποδεικνύεται ευνοϊκή για την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Μετά την κρίση των ετών '80-'82 εργοδοσία και συνδικάτα κατέληξαν σε συμφωνίες που περιορίζαν την αύξηση των μισθών για να μην επιβαρυνθούν τα προβλήματα των επιχειρήσεων.

Οι εργαζόμενοι έφτασαν ακόμη και να δεχτούν πτώση τριών (3) και τεσσάρων (4) μονάδων της αγοραστικής τους δύναμης.

Το αποτέλεσμα ήταν θεαματικό. Από το '84 η Γερμανία βρέθηκε και πάλι στο δρόμο της ανάπτυξης, νέες θέσεις εργασίας, επανάκτηση χαμένων τμημάτων της αγοράς κλπ. Οι Ιαπωνικές επιχειρήσεις με την πετρελαϊκή κρίση του '75 πέτυχαν ακόμα μεγαλύτερες θυσίες.

Η συνυπευθυνότητα επομένως αποτέλεσε και αποτελεί για το «ρηνανικό» μοντέλο ένα σπουδαίο οικονομικό όπλο.

Η συνυπευθυνότητα αυτή είναι φυσικά προϊόν μόνιμου διαλόγου και συναίνεσης, στοιχεία τα οποία θα ήταν αδιανόητα χωρίς την ενεργό παρουσία ισχυρών, αντιπροσωπευτικών και υπεύθυνων συνδικάτων. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι αυτά των συνδικάτων του «ρηνανικο-Ιαπωνικού» μοντέλου.

Έτσι παρόλο που παντού στην Ευρώπη διακρίνει κανείς μια μεγάλη αντιπάθεια προς τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, τα Γερμανικά συνδικάτα μετά τη μικρή

ύφεση των αρχών του '80 βλέπουν και πάλι τον αριθμό των μελών τους να αυξάνεται. Το ποσοστό συνδικαλισμού του ενεργού πληθυσμού είναι ένα από τα υψηλότερα παγκοσμίως και ξεπερνάει το 40%.

Η χρηματοοικονομική τους ισχύ μεγάλη, η κατάρτιση των μελών τους υψηλή και η υποδομή τους σε εγκαταστάσεις αξιοπρόσεκτη.

Τα γερμανικά συνδικάτα, τα οποία χαρακτηρίζονται σαν τα «περισσότερο υπεύθυνα» απ'ότι τα αντίστοιχά τους στο εξωτερικό, μαζί με την εργοδοσία διαχειρίζονται ταυτόχρονα και ένα μεγάλο τμήμα του συστήματος κατάρτισης.

Η συνεχιζόμενη κατάρτιση-εκπαίδευση είναι για τις χώρες του «ρηνανικού-Ιαπωνικού» μοντέλου το «Α» και το «Ω» της υψηλής σε απόδοση και ποιότητα παραγωγικότητας.

2.2.3. Η εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού και ο ρόλος της στην οικονομία αυτών.

Για τις χώρες του «ρηνανικού-Ιαπωνικού» μοντέλου ο πραγματικός πλούτος της επιχείρησης δεν είναι ούτε το κεφαλαίο της ούτε οι εγκαταστάσεις της είναι η «εκμετάλλευση του νου του ανθρώπου». Η συνεχής κατάρτιση και εκπαίδευση των εργαζομένων είναι βασικό μέλημα στις χώρες αυτές.

Το σύστημα κατάρτισης το οποίο λειτουργεί με τη συνεργασία επιχειρήσεων και εργαζομένων είναι αυτό που βοηθάει την παραγωγή στην ποιότητα, τους εργαζόμενους στην αποδοτικότητα, το κοινωνικό σύνολο με την ελαχιστοποίηση της ανεργίας, μιας και αποσκοπεί στη διαρκή επανένταξη των ανέργων στις τάξεις της παραγωγής.

Η «εκμετάλλευση του ανθρώπινου νου» εμφανίστηκε στην Ιαπωνία σαν «πρόγραμμα» στις αρχές της δεκαετίας του '60 με σκοπό την καλή, φτηνή, προσιτή παραγωγή-προϊόν και ταυτόχρονη μείωση της ανεργίας τόσο στην ίδια όσο και στις αδελφές χώρες της Απω Ανατολής με καρπούς του τους «7 δράκους της Ανατολής».

Τέλος θα πρέπει να αναφέρουμε και κάποια στοιχεία τα οποία είναι κοινά στις χώρες αυτές και βασικά ίσως στην ανάπτυξη των χωρών αυτών.

2.2.4. Τα κοινά στοιχεία-αξίες των χωρών του ρηνανικού μοντέλου.

Όταν αναφέρουμε τις χώρες του ρηνανικού μοντέλου θα πρέπει να 'χουμε στο νούμας τα εξής στοιχεία:

1. Πρόκειται για κοινωνίες με σχετική κοινωνική ισότητα. Η ιεραρχία των εισοδημάτων και το άνοιγμα των μισθών είναι πολύ μικρότερο απ'ότι στις Αγγλοσαξονικές χώρες. Το φορολογικό σύστημα είναι καθαρά αναδιανεμητικό. Η άμεση φορολογία υπερβαίνει την έμμεση, οι ανώτατοι φόροι εισοδήματος είναι υψηλότεροι από ότι στη Μ.Βρετανία ή τις ΗΠΑ. Ταυτόχρονα με μια φορολογία κεφαλαίου που είναι αποδεκτή από την κοινή γνώμη.
2. Το συλλογικό συμφέρον υπερέχει των ατομικών με τη στενή έννοια του όρου. Στο μοντέλο αυτό, η κοινότητα στην οποία εντάσσεται το άτομο αποκτά μια ιδιαίτερη σημασία: η επιχείρηση, η πόλη, η ένωση, το συνδικάτο, αποτελούν εξίσου δομές προστατευτικές και σταθεροποιητικές. Η παραπάνω προτίμηση προς το «συλλογικό συμφέρον» δεν σημαίνει ότι οι χώρες του «ρηνανικού μοντέλου» είναι οπαδοί της συλλογικότητας ή της κεντρικής οικονομίας. Το κράτος δεν υποκαθιστά ποτέ την αγορά, όταν χρειαστεί θα την κατευθύνει. Ο ελεύθερος ανταγωνισμός προστατεύεται αυστηρά από το ομοσπονδιακό γραφείο των καρτέλ (Bundeskartellamt) η αρχή του φιλελευθερισμού και της οικονομίας της αγοράς περιλαμβάνονται στον ιδρυτικό χάρτη της ΟΔΓ. Αυτή η κοινωνική αντιστάθμιση του «ρηνανικού καπιταλισμού» μεταφράζεται τέλος και σε πολιτικό επίπεδο. Αντίθετα με ότι συμβαίνει στην άλλη όχθη του Ατλαντικού στις χώρες αυτές, παρατηρείται ενεργός και μαζική συμμετοχή των πολιτών στη δημόσια ζωή με μικρά χαμηλά ποσοστά αποχής.

3. Οι χώρες του «ρηνανικού» μοντέλου θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν σαν «χώρες μερμήγκια» μιας και ξεχωρίζουν από τις ομόλογές τους στον ΟΟΣΑ από το υψηλό επίπεδο αποταμίευσης. Η αποταμίευση αυτή είναι απαραίτητη για τη χρηματοδότηση της οικονομίας και η ανεπάρκεια της μεταφράζεται σε πολλές χώρες, με εξωτερικό έλλειμμα. Αυτό είναι που συμβαίνει και στις ΗΠΑ στις οποίες μέχρι πρότινος η κατανάλωση και ο δανεισμός για την επίτευξή της θεωρείτο ευμάρεια. Η ανεπάρκεια αποταμίευσης είναι μια από τις εξηγήσεις για τα Αμερικανικά εμπορικά ελλείμματα. Αντίθετα οι Γερμανοί και Ιάπωνες που διαθέτουν υπεραρκετή αποταμίευση, μπορούν ταυτόχρονα να χρηματοδοτούν μόνοι τους τις επενδύσεις τους και να δανείζουν άλλους με προνομιούχα επιτόκια γι' αυτό έχουν και σημαντικά εξωτερικά πλεονάσματα.

2.2.5. Η οικονομική υπεροχή του «ρηνανικού» μοντέλου.

Αυτή η ανάπτυξη του «ρηνανικού» μοντέλου αποτέλεσε εν μέρει της αβεβαιότητας προϊόν της πανωλεθρίας των χωρών αυτών κατά τον 2^ο Π.Π. καθώς και μιας σειράς πετρελαϊκών κρίσεων μέσα σε λιγότερο από μισό αιώνα, σε σημείο μάλιστα όπου η τράπεζα της Ιαπωνίας καθώς και η Bundesbank να είναι αυτές που τώρα να βοηθούν το Αμερικανικό δολάριο να κρατιέται σε κάποια επίπεδα δείχνει την οικονομική υπεροχή του «ρηνανικού-Ιαπωνικού» μοντέλου.

Οι δύο (2) πρώην ηττημένοι, γίνονται, σε λιγότερο από δύο γενιές, οι δύο οικονομικοί γίγαντες του κόσμου που ανταγωνίζονται ευθέως την πρώην Αμερικανική ηγεμονία.

Βέβαια η κάθε μια από τις δύο αυτές οικονομίες έχουν τις ιδιαιτερότητές τους (τις οποίες δεν θα αναφέρουμε εδώ) και δεν τις περιορίζουμε σαν ίδιες αλλά τα κοινά χαρακτηριστικά των δύο (2) που προαναφέραμε είναι αρκετά ώστε να μπορεί κανείς να κάνει την υπόθεση της συνολικής υπεροχής του μοντέλου.

Μια υπεροχή η οποία στις μέρες μας με την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού γίνεται ακόμη πιο ορατή.

Αρχίζοντας από την ίδια την οικονομία, το σύμβολο της πραγματικής δύναμης στις μέρες μας.

Το δολάριο το οποίο πάντα απολάμβανε καθεστώς προνομιακό (Μπρέτον Γούνς 1946) τώρα «απειλείται» όλο και περισσότερο από την εξέλιξη της Γερμανίας και της Ιαπωνίας σε νομισματικές δυνάμεις.

Το ισχυρό νόμισμα δεν επιφέρει πάντα ανάλογα θετικά αποτελέσματα για τις οικονομίες των χωρών που το κατέχουν.

Υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να προσπαθήσουν περισσότερο σχετικά με την παραγωγικότητα. Για τις διοικήσεις είναι κάτι σαν κίνητρο για την επίτευξη ενδυνάμωσης της επιχείρησης.

Ένα ισχυρό νόμισμα παροτρύνει τις επιχειρήσεις να εξειδικευτούν στα λεγόμενα, εξεζητημένα προϊόντα (περισσότερη ποιότητα, εξειδίκευση καινοτομία, αποτ/μα έρευνας).

Είναι αξιοσημείωτο ότι τόσο η Γερμανία όσο και η Ιαπωνία πριν το 2^ο Π.Π. ήταν δύο χώρες με ποιότητα παραγωγής μετριότατη ενώ στις μέρες μας χαρακτηρίζονται μάλλον σαν οι πιο ποιοτικές οι κατασκευές προϊόντα αυτών.

Στο «βιομηχανικό» τομέα οι χώρες του «ρηνανικο-Ιαπωνικού» μοντέλου δίνουν μια ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα της παραγωγής. Οι μέθοδοι της παραγωγής είναι πρωτοποριακές και αντικατέστησαν μεθόδους «μιοντέρνων καιρών» που ισχύουν σε πολλές χώρες του «Αγγλοσαξονικού» μοντέλου.

Η αιχμή του δόρατος δεν είναι άλλη από την έρευνα, στοιχείο που σε χώρες του Αγγλοσαξονικού μοντέλου λαμβάνει χώρα μόνο σε τεχνολογίες αιχμής και κυρίως στην παραγωγή πολεμικών συστημάτων.

Η βοήθεια του κράτους στον τομέα αυτό (έρευνας-ανάπτυξης) στις ρηνανικές χώρες είναι τεράστια.

Η οικονομική δύναμη της ΟΔΓ είναι αυτή που στις μέρες μας θα φανεί περίτρανα με την κίνηση αυτής που θα επιβάλλει στον κόσμο χωρίς δυσκολία, την επανένωση, «επαναγοράζοντας» σχεδόν τη χρεοκοπημένη Λ.Δ.Γ. Θα αποδείξει ότι είναι σε θέση να υπομεύσει, μόνι, το οικονομικό φορτίο. Η Βόννη δεν θα ζητήσει ούτε βοήθεια, ούτε υποστήριξη. Αντίθετα υπογράφοντας με τη Μόσχα συμφωνίες οικονομικής βοήθειας για τη χρηματοδότηση κυρίως από τη Γερμανία του σταδιακού επαναπατρισμού των τμημάτων του κόκκινου στρατού που έδρευε εκεί.

Η Γερμανία συνολικά έχει πλέον τα μέσα για να επαναγοράσει τη δική της ανεξαρτησία, «πληρώνοντας τοις μετρητοίς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1. Παρεκκλίσεις-προβλήματα στη λειτουργία της οικονομίας των χωρών του «ρηνανικο-Ιαπωνικού» μοντέλου.

Παρ'όλο που εκ των πραγμάτων βλέπουμε την ανωτερότητα του «ρηνανικού» μοντέλου διαχείρισης της οικονομίας τόσο στον οικονομικό όσο και στον κοινωνικό τομέα, θα περιμέναμε οι «ρηνανικές» χώρες ενισχυμένες από τις επιτυχίες τους να είναι αδιαπέραστες από τις επιρροές που προέρχονται απ'έξω, από την άλλη όχθη, κυρίως του Ατλαντικού.

Ταυτόχρονα θα περιμέναμε μια αναγωγή αυτού του τύπου λειτουργίας της οικονομίας-κοινωνίας σε παράδειγμα για τις χώρες υπό ανάπτυξη.

Κατά ένα παράδοξο τρόπο όμως, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Το «ρηνανικό» μοντέλο υφίσταται ολοκληρωτικά την πολιτική και πολιτιστική επιρροή μέσω των ΜΜΕ του ανταγωνιστικού μοντέλου της Αμερικής.

Αυτό συμβαίνει μάλιστα όχι μόνο σε χώρες οι οποίες αμιφταλαντεύονται μεταξύ των δύο μοντέλων αλλά ακόμη και στις ίδιες τις χώρες του «ρηνανικό-Ιαπωνικού» μοντέλου.

Η έλξη που ασκεί αυτό που τα ΜΜΕ προβάλλουν πετυχημένα για Αμερική είναι τόσο ισχυρή που ακόμη και οι χώρες που ενσαρκώνουν το «ρηνανικό» μοντέλο και απολαμβάνουν τις επιτυχίες του, ενδίδουν σ'αυτό και πέφτουν θύματα ψευδαισθήσεων.

Αποτέλεσμα μια σειρά από σωστές λειτουργίες-χαρακτηριστικά των χωρών-οικονομιών του «ρηνανικού» μοντέλου να αμφισβητούνται, αν υποσκελίζονται από οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά Αμερικανικά ήθη.

Βλέπουμε λοιπόν για παράδειγμα την κάποια σχετική ισότητα η οποία δημιουργεί ένα είδος συνοχής στις χώρες αυτές απαραίτητη και ευεργετική για την οικονομία τους και όχι μόνο να υποσκελίζεται. Εμφανίζεται ένας νέος

εντυπωσιακός πλουτισμός, που αποκτάται γρήγορα και είναι από τα συνηθισμένα.

Φαινόμενο εμφανές στην Ιαπωνία το οποίο σηματοδοτεί μια σημαντική ρήξη για την κοινωνία της.

Πλουτισμός ο οποίος επιτυγχάνεται από τους λίγους ιδιοκτήτες οικοπέδων οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν την ανάγκη των πολιτών για στέγη. Ταυτόχρονα μ'αυτούς κτηματομεσιτικές επιχειρήσεις και κερδοσκόποι του χρηματιστηρίου επηρεασμένοι από τα «golden boys» των ΗΠΑ όπου τα ΜΜΕ εξυμνούσαν.

Οι νέες αυτές περιουσίες δεν είναι το ίδιο αποδεκτές όπως άλλοτε μιας και ο τρόπος απόκτησης αυτών δεν είναι ο ενδεδειγμένος. Η Ιαπωνία είναι ακόμα η χώρα όπου ο καπιταλισμός ταυτίζεται, όπως πάντοτε, με τη δουλειά, την αξία, την προσπάθεια.

Οι νεόπλουτοι αυτοί είναι ελάχιστα αποδεκτοί και γίνονται όλο και λιγότερο, όσο αυτός ο απότομος, παράξενος πλουτισμός μιας μειονότητας, συμπίπτει με τη γενικοποίηση των νέων συνηθειών κατανάλωσης.

Η πολυτέλεια, η μεγαλοπρέπεια, η επίδειξη της κατανάλωσης έχουν κάνει την εμφάνισή τους στην λιτή και αντικαταναλωτική κοινωνία της Ιαπωνίας.

Προϊόντα υψηλής ραπτικής, κοσμήματα, διαμάντια, αρώματα, πολυτελή αυτοκίνητα εισαγωγής σε σημείο που οι νεόπλουτοι να αποκαλούνται ως Banzoku: άνθρωποι με τις Mercedes. Συνήθειες που θυμίζουν Αμερική του '50-'60 των φανταχτερών εκατομμυριούχων και των καζίνο της Κιανής Ακτής.

Αποτέλεσμα η σιωπηρή πλειοψηφία να δυσανασχετεί και να οδηγείται σε σημείο να χάνει το πιστεύω της στον παραδοσιακό τρόπο ζωής που σημαίνει δουλειά, αποταμίευση και αφοσίωση στην πολιτεία.

Τα παραπάνω φαινόμενα Αμερικανοποίησης αγγίζουν μάλλον περισσότερο τους νέους και θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές συνέπειες για την Ιαπωνία.

Παρόμοια φαινόμενα παρουσιάζονται και σε άλλες χώρες. Η κοινωνική συναίνεση, βασικό στοιχείο ανάπτυξης, χάνει το προβάδισμα έναντι του ατομικού συμφέροντος.

Η οπισθοχώρηση του αισθήματος συλλογικότητας μπροστά στην άνοδο του ατομικισμού, γίνεται ιδιαίτερα φανερή στην Σουηδία. Το κράτος-πρόνοια αμφισβητείται πλέον και τα τελευταία χρόνια έχουν γραφτεί πολλά για το τέλος του Σουηδικού μοντέλου.

Πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι η σχεδόν πλήρη κοινωνική πρόνοια κοστίζει πολύ ακριβά στην οικονομία.

Το βάρος των υποχρεωτικών εισφορών ωθεί συνεχώς τους δυναμικότερους προς τη μετανάστευση και προτρέπει τις Σουηδικές επιχειρήσεις να επενδύουν στο εξωτερικό. Επιπλέον το φορολογικό σύστημα ευνοεί ελάχιστα την αποταμίευση και το ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών έχει γίνει αρνητικό.

Η οπισθοχώρηση του πνεύματος αφοσίωσης στην πολιτεία δημιουργεί στους εργαζομένους την τάση να καταχρώνται όλο και περισσότερο τη γενναιοδωρία του κοινωνικού συστήματος. Όπως λένε και οι ίδιοι οι Σουηδοί, η χώρα κατέχει δύο ρεκόρ: της καλής υγείας και των αδειών ασθενείας. Άδειες ασθενείας και απουσίες από την εργασία που πληρώνονται κανονικά.

Οι Σουηδοί λοιπόν συνολικά αρχίζουν να θέλουν να εκμεταλλευτούν το σύστημα χωρίς να τους απασχολούν οι συνέπειες της συμπεριφοράς τους για την επιβίωση του συστήματος.

Σ' αυτή την αποδυνάμωση του συλλογικού συναισθήματος προστίθεται, λογικότατα, μια σχετική πτώση του συνδικαλιστικού κινήματος και των διαδικασιών των συλλογικών διαπραγματεύσεων.

Βέβαια το παραπάνω είναι παγκόσμιο φαινόμενο, ωστόσο όμως, στο «ρηγανικό-Ιαπωνικό» μοντέλο, όπου τα συνδικάτα αποτελούσαν πάντοτε έναν

από τους στυλοβάτες της κοινωνικής συναίνεσης, αυτή η τάση παίρνει άλλη σημασία. Τέλος ο Αμερικανικός τρόπος λειτουργίας της οικονομίας μέσω του χρηματιστηρίου και τα μυθικά κέρδη που προβάλλεται ότι αυτός προεξοφλεί ασκούν καταλυτική επίδραση με αποτέλεσμα την αύξηση της τάσης στις παραπάνω χώρες να μπουν στο «παιχνίδι» της χρηματαγοράς με ταυτόχρονη, βαθμιαία, αποκόλληση από τις τράπεζες που μέχρι τώρα συναλλάσσονταν.

Αυτή η κίνηση πέρα από τη σχετική αρχικά υποβάθμιση του ρόλου των τραπεζών έχει ταυτόχρονα σαν συνέπεια την σχετική απώλεια της ανεξαρτησίας των εθνικών νομισματικών αρχών και γενικότερα των κρατικών εξουσιών.

Τα Υπουργεία Οικονομικών δεν μπορούν πλέον να δράσουν με την ίδια ελευθερία στις μεγάλες οικονομικές μεταβλητές: φορολογία, επιτόκια, νομισματοκοπή κλπ.

Στα παραπάνω θα προσθέσουμε και την αύξηση εμφάνισης σειράς αμφίβολων εγκληματικών συμπεριφορών, προϊόντων της «οικονομίας-καζίνο» κατά τον Michel Albert, χαρακτηριστικό του νεοαμερικανικού μοντέλου.

Με λίγα λόγια τα εύκολα χρήματα διεισδύουν σιγά-σιγά στην καρδιά των οικονομιών του «ρηνανικού» μοντέλου. Μόλυνση δυσάρεστη μιας και οι οικονομίες αυτές δεν είναι ακόμα έτοιμες για την αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο τρόπος λειτουργίας της καπιταλιστικής οικονομίας των χωρών του «ρηνικο-οικονομικού» μοντέλου είναι ίσως η απάντηση σε σχέση με τα προβλήματα που παρουσιάζονται στη διάρκεια λειτουργίας της οικονομίας, προβλήματα τα οποία είναι περισσότερο εμφανή σε καπιταλιστικές οικονομίες Αγγλοσαξονικού τύπου.

Ο σύγχρονος καπιταλισμός δεν φοβάται πια όσον αφορά τη λειτουργία του σε σχέση με άλλα συστήματα οικονομίας μιας και όπως τελικά αποδείχτηκε είναι ορθολογικός σε σχέση μ'αυτά.

Το ζητούμενο είναι τα προβλήματα που προέρχονται από το ίδιο το σύστημα και είναι αποτέλεσμα της μη σωστής κάθε φορά λειτουργίας του. Προβλήματα τα οποία αρκετές δεκάδες χρόνια πριν ο ίδιος ο Α. Smith τα είχε επισημάνει μιας και τα περισσότερα από αυτά πηγάζουν από την ίδια τη φύση του ανθρώπου.

Με την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού οι ΗΠΑ κατάφεραν με έξυπνες κινήσεις να «αποδείξουν» αυτό που από τα ΜΜΕ χρόνια εξυμνούσαν: Την υπεροχή του Αμερικανικού μοντέλου λειτουργίας της καπιταλιστικής οικονομίας.

Με την υπόθεση του περσικού κόλπου ισχυροποίησαν ακόμα περισσότερο τη θέση τους σαν παγκόσμια δύναμη (όχι κατ'ανάγκη στρατιωτική μόνο).

Έτσι κατάφεραν τελικά να αλλάξουν μάλλον τη σειρά των προτεραιοτήτων. Το κράτος δεν θεωρείται πλέον ότι μπορεί να παίξει θετικό ρόλο στην οικονομία, είναι παράσιτο, εμπόδιο, ανώφελο φορτίο. Η κοινωνική πρόνοια θεωρείται ότι ενθαρρύνει την τεμπελιά.

Οι φόροι δεν βοηθούν στην αναδιανομή του εισοδήματος αλλά λειτουργούν κατασταλτικά αποθαρρύνοντας τους τολμηρότερους, δυναμικότερους. Πρέπει λοιπόν να μειωθούν οι φόροι, οι κοινωνικές συνεισφορές, να ελευθερωθεί η αγορά, να υποχωρήσει το κράτος σε όλα τα μέτωπα ώστε η αγορά να μπορέσει να απελευθερώσει τη δημιουργική ενέργεια της κοινωνίας.

Βλέπουμε λοιπόν στην εποχή μας να απλώνεται όλο και με πιο γοργούς ρυθμούς αυτό που ο R.R. και η Μ.Θάτσερ στις αρχές του 1980 κήρυτταν.

Στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες το κράτος παραχωρεί τη θέση του σταδιακά μεν αλλά με γοργούς ρυθμούς στον καπιταλισμό. Το ίδιο ισχύει και στις πρώην ανατολικές χώρες οι οποίες ξέρουν ένα μόνο καπιταλισμό και έναν ισχυρό εκπρόσωπο αυτού: την Αμερική.

Το «ρηνανικό» μοντέλο πιο δύσκολο στην εφαρμογή του απαιτεί συνθήκες που δύσκολα μπορούν να αναπτυχθούν εξ'αρχής σε χώρες που μέχρι τώρα υπολειπόμενες οικονομικά, πολιτικά, πολιτιστικά μιας και απαιτεί σκληρή εργασία, υπομονή, προγραμματισμό, συναίνεση και συνυπευθυνότητα.

Η μετάθεση αυτού με παραλλαγές του στον τρίτο κόσμο κατά καιρούς χρησίμευσε ως πρόσχημα για τον πολλαπλασιασμό των καταστρεπτικών (με τον τρόπο με τον οποίο (δεν) λειτουργούσαν) δημοσίων επιχειρήσεων και των κυβερνητικών παρεμβάσεων που συντηρούσαν τη διαφθορά.

Παρ'όλο λοιπόν που όπως προαναφέραμε το Αμερικανικό μοντέλο δεν είναι το καλύτερο, το αντίθετο μάλιστα, είναι αυτό που σταδιακά εξαπλώνεται σ'όλους τους τομείς και όχι μόνο στον οικονομικό. Φαινόμενο παράδοξο αλλά γεγονός.

Παρ'όλα αυτά όμως και λαμβάνοντας υπόψη τα μέχρι τώρα γραφόμενα θα μπορούσαμε τελειώνοντας να πούμε πως: Το καπιταλιστικό σύστημα λειτουργίας της οικονομίας δείχνει ότι έχει τον τρόπο «αυτοδιόρθωσης» ως προς την λειτουργία του αν λειτουργήσει με βάση τις αρχές της ελευθερίας, ορθολογικότητας.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα το οποίο εμφανίζεται είναι μάλλον ο χρόνος. Το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από τη στιγμή που εμφανίζεται η λάθος λειτουργία έως τη στιγμή που είναι ορατή η διόρθωση αυτής. Εδώ είναι ίσως και το μεγαλύτερο πλεονέκτημα του «ρηνανικο-Ιαπωνικού» μοντέλου, το οποίο θεωρούμε ότι είναι και το καλύτερο σύστημα λειτουργίας της οικονομίας

δίνοντας μια σειρά ικανοποιητικών λύσεων στα προβλήματα του σύγχρονου καπιταλισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγροτική και Προβιομηχανική Κοινωνία
Μ. Κουρούκλη
Εκδόσεις Ι. Δικαίος για Ο.Ε.Δ.Β.
2. Βιομηχανική Κοινωνία
Β. Φίλλιας
Εκδόσεις Ι. Δικαίος για Ο.Ε.Δ.Β.
3. Βιομηχανική Κοινωνία R. ARRON
Εκδόσεις Κάλβος
4. Παγκόσμια Πρόκληση
Zan Zak S. SREMPER
Εκδόσεις Ν. Ράπτης
5. Ιμπεριαλισμός - Το τελευταίο στάδιο του Καπιταλισμού
Β. Ι. Λένιν
Εκδόσεις Ι. Οικονόμου
6. Καπιταλισμός εναντίον Καπιταλισμού
Michel Albert
Έκδοση «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ» Ευτυχία Γαλαίου & Σια Ε.Ε. 1993
7. Άνταμ Σμιθ, Οικονομικός ταχυδρόμος
Έκδοση, Απρίλιος 1991
8. Μελέτη γύρω από το χαρακτήρα & τις αιτίες του πλούτου των Εθνών Α.
Smith